TEGN

Nr. 1/90
Kr. 39,—
Tidsskrift om og med tegneserier

Enki Bilal

80-tallets beste serier

«Gutta på skauen» Norsk serie-premiere

Franske katolikker kupper serie-forlagene!

Viggo er sjelden våken...

...men når han er det, prøver han kanskje å få den gamle skranglekjerra til å gå...

...eller plager sine medmennesker med en vanvittig oppfinnelse...

NÅ, HVA SYNS DERE? ER IKKE MODELLEN AV ULTRALYNTOGET TGV PRAKTFULL?/ DERE SER VEL AT DEN ER NATURETRO TIL MINSTE DETALJ! HVA? ...HOHO! HVA?
FOK
SSCHWJOUFF

© 1988, Franquin/Editions Jean DUPUIS

VIGGO

— En plage for sine omgivelser, men til stor fornøyelse for deg! Viggos elleville påfunn gir deg mange gapskratt, nemlig!

18 album er utkommet.

Innkjøpsordningen er i boks!

Utover i 1989 stilnet det av på det norske albummarkedet. Forlagene forholdt seg avventende. De satte sin lit dels til at Den norske Bokklubben skulle få etablert en tegneserie-bokklubb, dels til at Norsk kulturråd skulle støtte tegneseriene i form av en innkjøpsordning.

Med bokklubben gikk det galt. I begynnelsen av januar ble det kjent at for få var interessert i å melde seg inn. 3. januar skrev Tor Bomann-Larsen et innlegg i Dagbladet, der han appellerte til Kulturrådet. Han sammenlignet med situasjonen for billigbøkene, som har en meget gunstig innkjøpsordning; av hver billedbokutgivelse kjøper Kulturrådet inn 1500 eksemplarer og distribuerer til landets biblioteker. Tegneseriealbumene, som jo minner om billedbøker, burde etter Bomanns mening få en lignende ordning.

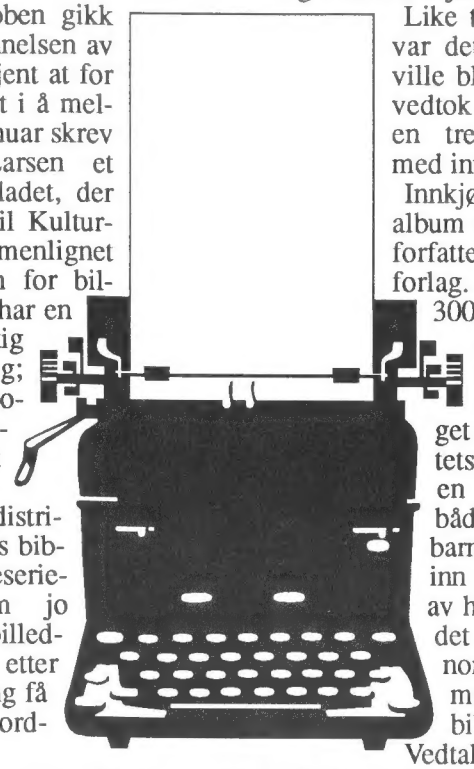

Videre skriver han blant annet: "Det heter seg at det er en kulturoppgave å styrke den nasjonale TV-produksjon på vei inn i satellittalderen. Tegneseriemediet har befunnet seg i satellittalderen i 50 år. Men hvem har tatt ansvaret for å styrke norsk egenproduksjon?

Tegneserien i Norge står i dag omtrent der TV-Norge hadde stått med bare parabolantenner uten NRK." Og han fortsetter: "Fram til i dag har Norsk Kulturråd passivt motarbeidet tegneserien i Norge. Ved å holde seriemediet utenfor sine innkjøpsordninger har det bidratt til å dirigere tegnere og manusforfattere bort fra tegneserieproduksjon. Først i 1989 har Kulturrådets ledelse erkjent sitt ansvar for tegneserien som en del av norsk kultur."

Denne erkjennelsen hang sammen med at Det rådgivende utvalg for tegneserier ble nedlagt, og Kulturrådet måtte dermed ta det ansvaret det hadde unngått tidligere. Det ble utredet en innkjøpsordning for tegneserier etter mønster av ordningene for norsk skjønnlitteratur, billedbøker og oversatt skjønnlitteratur.

Like til siste dag i januar var det uklart hva utfallet ville bli, men denne dagen vedtok styret i Kulturrådet en tre års prøveordning med innkjøp av seriealbum.

Innkjøpsordningen gjelder album av norske tegnere og forfattere utgitt på norske forlag. I 1990 er rammen 300 000 kroner og fem album. I årene etterpå tenker man seg ti album i året. Utvalget skjer etter en kvalitetsvurdering. Ordningen gjelder utgivelser både for voksne og barn. Det skal kjøpes inn 1000 eksemplarer av hvert album. Dette er det samme som for norsk skjønnletteratur, men altså mindre enn billedbokordningen.

Vedtaket i Kulturrådet hjelper tegneseriebransjen ut av en alvorlig knipe. Det vil bli lettere for forlagene å satse på norske serieskapere. Med tanke på alle de talentene som har dukket opp det siste tiåret til tross for at det ikke har funnes noen form for offentlig støtte, er det klart at enda flere talenter vil komme fram og ikke minst etablere seg når ordningen er trådt i kraft. Ordningen bidrar dessuten til å øke tegneserienes prestisje og til å gjøre norske album mer konkurranse-dyktige vis-a-vis de oversatte. I og med at de innkjøpte album vil bli distribuert til bibliotekene, vil ordningen også være med på å øke bibliotekarenes og bibliotek-besøkernes interesse for tegneserier. Og en prøveordning som varer så lenge som tre år, vil være nesten umulig å oppheve når perioden er utløpt. Vi står i praksis foran en permanent innkjøpsordning. TEGN gratulerer Kulturrådet med en fornuftig avgjørelse!

Jon Gisle

Begrepet humor har latinsk opprinnelse og betyr egentlig væske, men har med tiden utviklet seg til å betegne de sjelige egenskaper som temperament eller lynne som sanser det komiske i visse situasjoner.

En utdypelse av overstående kan den oppmerksomme leser finne hos min kollega, den franske filosofen Henri Bergson, i hans "Le Rire" (1900, norsk oversettelse 1922).

En annen kollega, den amerikanske eksistensfilosofen (og biologen) Gary Larson har stadig ført bevis på hvordan denne egenskapen er utelatt hos deler av den menneskelige rase. I hans seneste verk, *"The PreHistory of The Far Side, A 10th Anniversary Exhibit" (Andrews and McMeel, 1989)* slår han fast med en i sin tid avvist far-side: "I de fleste tilfeller, er all humor som selv begrenset har tilknytning til menneskelige funksjoner vært tabu for de fleste tegneserieredaktører. I mine første år med "The Far Side" kunne jeg faktisk ikke vise en utdass, uansett hvordan objektet ble behandlet."

Mock Duck

MOEBIUS

TEGN

Nr. 1 (15) - 1990 - 5. årg.

Innhold:

Leder: Innkjøpsordningen er i boks! 3
Hva er humor? 3
TEGN i Tiden:
Nytt fra forlagene 6
Reaksjoner 7
Sanksjoner 8
Kollisjoner 9
Inn i 1990 — 80-tallets beste tegneserier 10
Lucky Luke i kloster 16
Enki Bilal — realisten i virkelighetens grenseland 20
Cappelen markerer krigsjubileet 26
Tegneserie: Utdrag fra «Gutta på skauen» 27
Auclair er død 33
Dressed to thrill eller Helter i lange underbukser 34
Tegneserieutstilling i Sarp 39
Årets sositetstreff: TEGNs store post-julebord 41
Kunsten å snekre sammen en tegneserie 42
SPROING-prisen 45
Anmeldelser: Kritikk, ros og slakt 46
TEGNs redaktør med nervøst sammenbrudd 50

TEGN utgis av TEGN A/L
Postboks 162, 1473 Skårer
TEGN utkommer kvartalsvis.
TEGN utgies med støtte
fra Norsk Kulturråd.
ISSN 0801-6879

Redaksjon:

Jon Gisle — redaktør
Tor Sandberg — fotograf
Finn Bjørklid — redaksjonssekretær
Mock Duck — filosofi
Tore Feiring — annonsesjef
Tor Ødemark — økonomiansvarlig

TEGN ©™ skrives og referes til med store bokstaver.

Layout: Finn Bjørklid

Produksjon: Quark Xpress og Illustrator88/laserprint
Repro: Sandvig
Trykkeri: Sandvig, Askim

Annonsering i TEGN:

Kontakt annonseansvarlige Tore Feiring tlf.: (før 16.00) 09/88 10 62 (gjelder også Finn Bjørklid) eller (etter 16.00) 09/88 50 79
TEGN har tilgang på avansert teknisk produksjonsutstyr og er behjelpelig med utforming om ønskelig.

Abonnement på TEGN: se side 50-51. Biblioteker kan kontakte Biblioteksentralen for spesialtilbud.

Nytt fra forlagene:

Mot slutten av 1989 var tegneseriebransjen i Norge preget av stille forventning.

To prosjekter skulle gjøre det mer attraktivt å utgi tegneserier her i landet. For det første satte man sin lit til Kulturrådets planer om en norsk innkjøpsordning for norske seriealbum. For det andre planla Den norske Bokklubben en egen tegneseriebokklubb.

Som nevnt på lederplass i dette nummer av TEGN er det første prosjektet i boks. I 1990 vil til sammen 300 000 kroner bli brukt til innkjøp av fem norske seriealbum, og fra neste år skal ordningen utvides. På sikt vil dette helt klart sette sitt preg på forlagenes utgivelseslister.

Bokklubben

Så bra gikk det derimot ikke med Bokklubben. I høst startet man en vervekampanje dels gjennom Fantomet, dels ved å henvende seg til et utvalg medlemmer av de andre bokklubbene. Responsen lå omkring halvparten av det som ville være nødvendig for at den nye klubben skulle lønne seg. Umiddelbart etter nyttår ble prosjektet skrinlagt.

Man kan reflektere over hvorfor. Var Fantomet det rette medium for å nå såkalt seriøse tegneserieinteresserte? Burde man ha valgt flere kanaler enn de to man prøvde? Var ikke tilbudet det publikum ønsket? Eller er rett og slett markedet for album for lite i Norge? Kanskje det er det siste som er hovedforklaringen. Album-markedet later til å ha blitt mer og mer problematisk for norske forlag.

Cappelen

Cappelen satser norsk. I slutten av mars, rett for 50- årsjubileet for krigsutbruddet i Norge, kommer Tor Bomann-Larsens satiriske album om Hitler-Tyskland, som vi brakte en smakebit fra i TEGN nr. 3/1989. Og samtidig foreligger Gutta på skauen av debutanten Geir Florhaug, med manus av Terje Nordberg og Eirik Ildahl. Også dette er en humoristisk serie om krigen, men som tittelen antyder, foregår handlingen i Norge.

For første gang blir et av Annie Goetzingers album utgitt i Norge. Tittelen er Piken fra æreslegionen, og historien dreier seg om en kvinne som etter å ha

tilbrakt sin ungdom i en beinhard kostskole fører et omflakkende og spennende liv rundt om i verden. Manuset er ved den allestedsnærværende Pierre Christin. TEGN bringer et intervju med tegneren i neste nummer.

Hjemmet

Carl Barks' klassiske historie om firkanteggene, av mange ansett som hans beste, kommer som påskebilag til Donald Duck & Co. Denne gangen lar man indianerne i Andesfjellene snakke nynorsk som i den første utgaven, men de språklige feilene fra den gang er rettet opp. Man kommer også til å bringe Don Rosas oppfølger til serien, og det kommer flere Rosa-historier i løpet av året.

Hjemmet starter en ny pocket-serie med *ikke*-Disney-produkter. Her kommer klassiske serier som Johnny Hazard, Lyn Gordon, Jeff Hawke og Big Ben Bolt med meget mer.

I mars kommer første nummer av et nytt Snoopy-blad, som vil bli utgitt hver måned.

Bladkompaniet

Vi har ventet lenge på Nattlys, som er annet bind i Solruns saga. Nå er albumet på markedet omtrent på samme tid som dette nummer av TEGN.

I april kommer en fransk parodi med tittelen Isterix (som TEGN såvidt omtalte i forrige nummer). Den får muligens flere oppfølgere, for det fins en hel serie med slike parodier i Frankrike.

Bladkompaniet starter også et nytt serieblad, Tippen, blant annet med serier som tidligere gikk i Buster. Det er Knut Jacobsen som tegner tittelserien, og navnet henspiller på den legendariske fotballspilleren.

Spesial-Python er nå på markedet med serier av en rekke nye talenter. Forlaget følger opp med 3-4 utgivelser i året, og nye tegnere vil stadig få en sjanse her.

Omsetningen av Tommy og Tiger'n øker, og i 1990 kommer det 12 nummer. Ernie går fast i bladet. Det arbeides også med en Tommy og Tiger'n-bok i Pusur-format.

Semic

Den kanskje mest spennende utgivelsen på Semic i løpet av våren er et album om den seneste tidens utvikling i Øst-Europa. Det er en antologi redigert av Pierre Christin og Andreas Knigge, og blant bidragsyterne finner vi blant andre Milo Manara, Enki Bilal. Max Cabanes, Annie Goetzinger, Jean-Claude Mézières, Moebius, Victor Mora og Jacques Tardi. I tillegg kommer flere østeuropeiske bidragsytere: Lothar Dräger (øst-tysk), Ilona Kiss (ungarsk), Marciej Parowski (polsk), Dimitrij Savitskij (sovjetisk) og flere andre. Omslaget er av Bilal. Utgivelsen skjer i april.

Omtrent samtidig starter Semic utgivelsen av en fransk pocket-bokserie med omtegnede albumserier. Her kommer Viggo og Sorte sider av Franquin og Eksterminator 17 av Bilal og Dionnet som de første utgivelsene. Man regner med anslagsvis to bøker i måneden. Omtegningen skal være gjort på en måte som yter originalene rettferdighet.

I mars kommer Soda nr. 2 og Jessica Blandy nr. 4, en jazz-historie der blant annet Charlie Parker opptrer. Måneden etter er de siste to års SPROING-vinner, Christopher Nielsen, på markedet med et nytt album, Jazzbasillen. Denne 80-siders historien tar for seg jazzmiljøet i Oslo på 50-tallet. Hovedpersonen er en oppkomling som tror han er en stor jazzmusiker. Det er han ikke, og han ender opp som morfinist. Nielsen har lagt stor vekt på tidskoloritten, blant annet på riktig sjargong i replikkene.

I april kommer nr. 2 i serien av klassiske MAD-album, samt nr. 13 i Jeremiah-serien, Strike (et uttrykk fra bowling). I mai følger man opp med Spiralis-album nr. 3, Den sorte rivalen, et sjalusidrama hvor en svart spiralis dukker opp.

Alvefolket nr. 16 kommer også ut av trykkpressa i mai. Omsetningen av denne serien stiger, opplyser forlaget, og det er den serien man får flest leserbrev om. Det later til at den appellerer mest til jentene.

REAKSJONER

Tragedy is when I cut my finger. Comedy is when you walk into an open sewer and die.
—Mel Brooks

Kalmar kaller!

Som nevnt i TEGN tidligere, foregår det en stor tegneserie-festival i Kalmar, Sverige, fra 4. til 6. mai.

Blant de temaer som tas opp i foredrag og paneldebatter, kan vi nevne tegnerhåndverk, serier i Norden (inkludert Estland!), hvordan man lager humorserier, seriekvinner og kvinneserier, samt spørsmålet om vold og ytringsfrihet (meget aktuelt i forbindelse med frifinnelsen av Horst Schröder). Magnus Knutsson snakker om «Kalle Anka, Karl Marx och Carl Barks», og flere kjente tegnere er til stede og snakker om sine arbeider. Opplysninger og program kan du få ved å skrive til *Kongressbyrån i Kalmar, box 23, S - 391 20 Kalmar, Sverige.*

I forbindelse med festivalen arrangeres det en tegneseriekonkurranse, men her gjelder det å være raskt ute. Innsendingsfristen er nemlig 31. mars, og temaet er *sjokolade...* Hvis noen av TEGNs lesere har en serie om sjokolade liggende i skuffen, er over 13 år, og serien er i svart/hvitt, på én side og i et originalformat på A3, så er det bare å sende den til *Kalmar Seriefestival, Tavlingen, box 610, S - 391 26 Kalmar, Sverige.*

Jon Gisle

Alternative jungelordtak

Red. Mock Duck

- **Så mange piker, så liten tid.**
- **En ren skjorte er seksuelt attraktiv for dagens suppe.**
- **En konklusjon er et sted du kommer til når du er blitt trett.**
- **Om alle ting er like, er du taperen.**
- **Fantomet er en ekspert som vet mer og mer om mindre og mindre, inntil han vet alt om ingenting.**
- **Skjønnhet når bare innenfor huden, mens stygghet når helt inn til skjelettet.**

Slutt på krigen

Se-bladene har bestemt seg for å legge ned samtlige krigsblader, som *Kamp-serien, Spion 13, På vingene* osv. Bladene går ikke lenger med overskudd.

Verre er det for oss nostalgikere når vi hører at det samme vil skje med vår bardoms store onsdags-opplevelser, *Vill Vest* og *Prærieblad*et. Tenke seg til: for 30 år siden sto vi utenfor kiosken onsdag morgen, før åpningstid, og ventet på den hellige luken skulle åpnes. Et par 50-øringer skiftet eier, og vi kom som regel for sent til skolen fordi Kaptein Mikis kamp mot Maskefjes og andre infame storskurker ble for fengslende for oss.

Jeg foreslår to minutters stillhet for det *endelige* farvel til barndommen.

Tor Ødemark

Disney-nytt

Mot slutten av 1936 begynte arbeidet på Disneys kanskje beste langfilm, *Pinocchio*. I februar i år feiret Disney 50-årsdagen for premieren. TEGN håper å komme tilbake til Pinocchio i et senere nummer.

Det såkalte EuroDisneyland åpner i 1992. Byggingen er i full gang 32 km øst for Paris. I tilknytning til parken blir det blant annet seks hoteller og et stort boligområde. I åpningsåret regner man med 11 millioner besøkende. Etter 1992 vil området ekspandere med blant annet et vannland og en termopark.

Tor Ødemark

Tegneserier blir film (kanskje)

Lei av å bla´? Nå kommer det flere tegneseriefigurer på film.

Batman-filmens økonomiske suksess på over en kvart milliard dollars lokker investorene. På planleggingsstadiet kan vi nevne i rask rekkefølge: Alan Moore og Dave Gibbons' "Watchmen", "American Flagg", "Captain America", "familien Flintstone", Dave Stevens "Rocketeer", "Vampirella", "Archie", "Knøttene", Moebius' stumme "Arzach" (!), Gary Larsons "Far side", "The Hulk", japanske "Lone Wolf & Cub" (som Kjetil Lenes har presentert i TEGN).

Og Jules Feiffer har skrevet et manus over klassiske "Terry & the Pirates" hvor man håper å få Sylvester Stallone med. De fleste av disse vil sikkert bli skrinlagt, mens andre nok blir film, og da på TV, og noen få kanskje blir minimegasuksesser (TEGNs treffende betegnelse!) i kinosalene.

Men det aller heteste som allerede begynner å manifestere seg i massemedia, er Disney-selskapets "Dick Tracy" med et budsjett på 215 millioner kroner, og med Warren Beatty i både hovedrolle og regi. Dette har vi fra Dagbladet, som interesserer seg for den slags, særlig andre hovedrolleinnehaver, Madonna, som allerede deler seng med regissøren. Al Pacino og Dustin Hoffman har rollene som henholdsvis Big Boy og Mumbles.

Og: "Madonna (31) er utfordrende, og Warren (52 elsker det. Han kan ikke holde fingrene borte fra henne", viderefører Dagbladet relativt ukodet fra Hollywoods kulturliv.

SANKsJONER

Heri opptatt (for tiden) Batman-klubben
Red.: Mock Duck

Hellige megabytes! Batman mot datavirus!

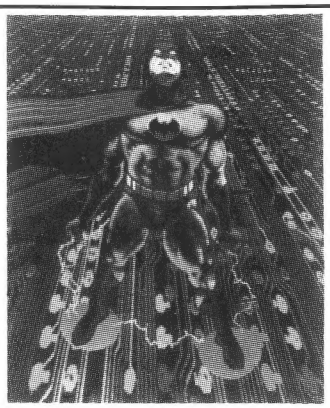

Bilde fra Digital Justice

Pepe Moreno som hoppet av fra tegneseriene for noen år siden til fordel for den mer lukrative reklamebransjen, har gått tilbake til sine røtter med *Digital Justice* (DC Comics, 1989). Det bemerkelsesmessige er at heftet er utelukkende produsert på en MAC-datamaskin. Det er ikke det første tegneserien som har blitt skapt via skjerm, men det er benyttet en spesiell maleteknikk som kanskje kan bety slutten på den manuelle airbrush-teknikken. Sorry, Morten Myklebust.

Albumet, som ikke er tilknyttet filmen på noen måte, begynner i Megatropolis en gang i 21. århundre hvor Gotham City har utviklet seg til et urbant computer-nettverk. Korrupte krefter har tatt kontroll over selve datasystemet, som dominerer dette samfunnet som en rumensk diktator. For å gjøre ting verre, har også et virus angrepet systemet og truer med å bringe samfunnet ned på sine knær. Bruce Wayne's legat, og en computer han bygde på sine eldre dager kommer til redning, sammen med en menneskelig forbryterbekjemper som tar opp Batmans gamle kappe og drakt. Se det, Frank Miller.

For å opprettehold det innholdsmessige tema med den ytre formen har Moreno skapt hele verket på en MAC, fra cover til cover. Etter først å ha laget storyboard-skisser for historien, skapte han bygninger, maskineri og bakgrunnen i 3D- virkninger i MAC-programmer som Super 3D og Pro3D og der duplisere komplekse illusjoner med variasjoner. De menneskefigurene ble tegnet for hånd på papir og deretter skannet inn. Den grafiske forskjellen mellom de mer avrundede figurene er viktig for fortellingen, som for en stor del er befolket med roboter og maskiner.

Med programmet Studio/8 knyttet Moreno de ulike delene sammen og farvela de ulike elementene. Prosessen, uttaler han til MacWorld (februar 1990), "gir en filmatisk 'look'; man kan dobbeleksponere når en fyr f.eks. blir truffet av mikrobølger, ved at man benytte en Image Studio-effekt som rister bildet." For å fullføre prosjektet benyttet Moreno Grupo Anaya's farveseperasjons-program for å produsere trykkerifilmen. Digital Justice er i salg i USA i februar til ca 250.- kroner. Moreno planlegger også å utgi en CD ROM-utgave av albumet med et tillegg av musikk, delvis animasjon og menneskelige stemmer i steden for tegneseriebobler.

Tegneserier når multimedia, altså.

F.B.

Tegneserier for retten i Sverige

Horst Schröder, svensk forlegger, ble frikjent for anklagen pm ulovlig skildring av seksuell vold i seriebladet *Pox*. Rettsaken utviklet seg til en diskusjon både om moral og om tegneserier som kunstart, og ikke minst om trykkefrihet. Dessuten var dette en prinsippsak. 1. januar 1989 trådte nemlig en ny lov om skildring av seksuell vold i bilder i kraft i Sverige. Saken mot Horst Schröder var den første som kom for retten med hjemmel i den nye loven.

Horst Schröder hevdet i rettssalen at tegneserier er det eneste mediet hvor man fremdeles ikke tillater voldelige sexskildringer. —Om jeg blir dømt, kommer fordommene til å leve videre, sa han. Schröder framholdt at tegneserier er en kunstart, og at det var nødvendig ut fra kunstneriske hensyn å publisere de omstridte bildene. Han innrømmer imidlertid at det er vanskelig å

Det finnes annet enn strutsepolitikk i Sverige likevel...

stille opp kriterier for hva som er god kunst.

Aktor hevdet på sin side at hensikten bak serien ikke var å gi leserne en kunstnerisk, men en seksuell opplevelse. —Bildene kan gi et galt bilde av seksualitet og kjærlighet, sa han. —Leserne kan lett bli avstumpet overfor vold og likegyldige til andre menneskers lidelse. Men heller ikke aktor kunne fortelle domstolen hva god kunst er.

På toppen av det hele var det strid om tolkningen av selve loven. Forsvaret hevdet nemlig at den bare gjalt fotografiske bilder.

Det endte altså med at Horst Schröder — og tegneseriene — ble frikjent. TEGN kommer eventuelt tilbake med flere detaljer fra saken i neste nummer. I mellomtiden bør nok TEGNs redaktør, kjent vordende kjendisadvokat, vurdere om vi ut fra gjeldende *norsk* rett tør trykke noen illustrasjoner fra *Pox* i TEGN.

Jon Gisle

TEGNESERIER OG DATA

Bytes, IBM, RAM, MacIntosh, harddisk, multimedia, program, lagringskapasitet, PC, AT...

For mange av oss er dette bare rare ord, men for stadig flere blir dette dagligdags begreper etterhvert. Også TEGN profitere på computerbølgen. I forrige nummer ga vi en beskrivelse av TEGNs tilblivelse, angående at hele nummeret var blitt laget i et desktop publishing-program kalt Aldus Pagemaker på en datamaskin, en 386 AT. Det siste henspiller på computerens prosessor og forteller også om kompabiliteten, nemlig at det er operativsystemet MS-DOS.

At vi oppholder oss en del ved disse begrepene, er det forunderlige at med dette TEGN har vi gått over til en ny type, MacIntosh og ditto operativsystem, og brukt programmet Quark Express og Illustrator 88. At TEGN har foretatt en såpass indre teknologisk revolusjon, er ikke særlig synlig for leserne, men svært omveltende for redaksjonen, men det er ikke et isolert tilfelle. Det gjenspeiler en spennende prosess som skjer på de fleste områder i samfunnet, nå også tegneseriene. Det er på tide at TEGN begynner å omtale de nye kunstneriske prosessene som ennå ikke har kommet i faste rammer, men som øyensynlig vil bre seg i stadig større grad. De som er interessert, kan legge merke til at de fleste illustrasjonene i dette TEGN er innlest og behandlet digitalt, f.eks. Buck Rogers i superdrakt-artikkelen. Men om data griper inn serieverden, så griper serieverden inn i dataverden, som vår Batman-artikkel på denne siden viser. Hva blir det neste? Følg med, følg med.

Mock Duck

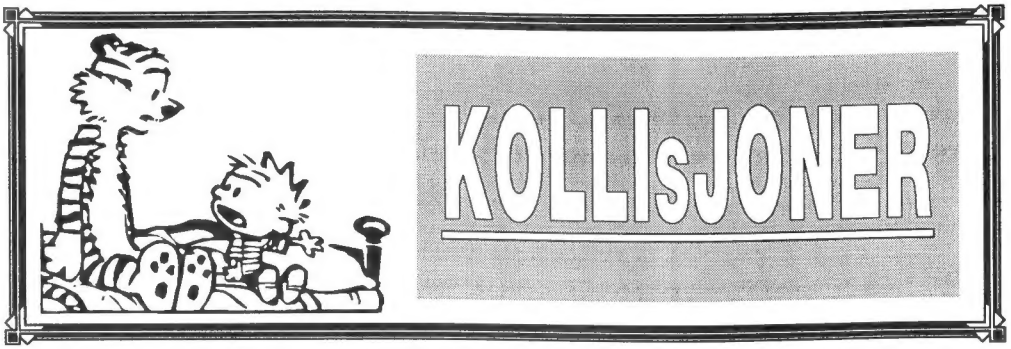

Tegneserier til å dø av

Man skal ikke "kødde" med Koranen.

Det har Salman Rushdie fått bittert erfare etter at han utga sin roman "Sataniske vers". Rushdie mptte gå under jurda etter at ayatollah Khomeini sendte ut sin bannbulle med dødsdom over den engelsk-indiske forfatteren (for så å gå under jorda selv - forhåpentligvis mer permanent enn herr Rushdie).

Hva har så dette med tegneserier å gjøre? Jo, vi kommer til det nå. Den tunisiske forfatteren og utgiveren Youssef Seddik har nå nemlig gitt ut Koranen i tre bind, men som tegneserie. Dette har (nær sagt selvfølgelig) medført fordømmelse fra forskjellige muslimske overhoder av ulik kaliber.

Seddiks bakgrunn for å gi ut Koranen som tegneserie var hans ønske om å gjøre Koranen lettere tilgjengelig for unge muslimer. Mange lærer Koranen utenat uten å i det hele tatt forstå meningen med ramsene, mener Seddik. En tegneserie burde imidlertid være den riktige pedagogiske måten å få den oppvoksende slekt til å forstå innholdet.

Den godeste herr Seddik som forøvrig er hengiven muslim selv, glemte imidlertid at Koran forbyr bilder, og i særdeleshet å illustrere den den hellige lære i form av verdslige bilder. Noe slikt kan ikke tolkes på annen måte enn som gudsbespottelse og kjetteri. En tegneserieversjon vil også forvrenge det hellige ord og forandre dets mening slik at det mister sitt mysterium. Det er ikke undertegnedes ord, men tverimot oppfatningen til det øverste religiøse overhode i Tunis. Vedkommende har nå oppfordret til forbud mot tegneserien.

Det samme har rektoren for religiøse studier ved universitet i Kuwait, Mohammed Fawsi Faidhallah, krevd. Han mener tegneserien er en oppviglersk handling rettet mot muslimer og islam.

Seddik ignorerer imidlertid protestene så langt. Han har i tillegg til den allerede utgitte franske utgaven av tegneserien, planer om engelske, tyrkiske og afrikanske versjoner av verket. Tittelen er forøvrig "Hvis Koranen ble fortalt til meg".

Lenge leve den modige maur Seddik - skjønt det er vel ikke særlig sannsynlig.

Islams forbud mot illustrasjoner har som tema blitt tatt opp og kommentert i tegneserier; nemlig i Ferrandez utgivelse "Carnets d`Orient", norsk utgave ved Cappelen 1987 med tittelen "Djemilah", hvor hovedpersonen blir kastet i fengsel da det blir funnet tegninger i hans bagasje. Vedkommende blir beskyldt for å være avgudsdyrker på grunn av disse tegningene. Tegneserien finner sted i Algerie og året er 1836. Nå mer enn 150 år senere er problemstillingen fortsatt like aktuell. Hvor enkelt hadde vel ikke verden vært uten religionen.

Tor Sandberg

Da TEGN respekterer Islams billedforbud, og tør ikke avbilde Allah, bringer vi i steden et bilde av en annen monoteistisk Gud; fra tegneserien "I begynnelsen skapte Gud" av Loup. Enhver likhet mellom Allah og den jødiske Gud er knapt tilfeldig, men ganske tilsiktet.

10 års fedme

Utgiveren av den danske fazinen, Fat Comic, fornorsket til Dansk Fedme, feirer 10 års jubileum med nr. 32, og er således det lengstlevende fazine i Norden. Ikke bare gleder i jubileumsåret, melder redaktoren Paw Mathiasen på lederplass; først gikk skrivemaskinen i stykker, deretter ramlet lysbordet i gulvet så glass og lysrør gikk ad helv...

Men de dyktige gir ikke opp; "endvidere har jeg fået afslag fra regeringen, da jeg i et brev foreslog den, at i stedet for en storbæltsbro, skulle bruge pengene til utgivelse av Fat Comic. Derved ville hæftet være sikret eksistens ca 5 millioner frem i tiden. Afslaget er endu et tragisk eksempel på, at der kun tænkes i mælk til sjællænderne end god kultur."

TEGN gratulerer med de ti år, og håper at vi fortsatt kan låne gode ideer og nyheter fra Fat Comic i de kommende ti år. Lykke til for oss begge. PS: Et abonnement på Fat Comic er verd pengene, selv om vi ikke finner ut hvor mye, men adressen er

Forlaget Viking
Mysyndegade 9, st.
1668 København V
Danmark

Glass nok?

Gutenberghus, Hjemmet i Danmark, har gått i samarbeid med Fizkultura I Sport i Sovjet om å utgi Walt Disneys tegneserier, i første omgang et russiskspråklig barneblad fire ganger i året.

I begynnelsen

av oktober på fjoråret ble det åpnet et tegneseriemuseum i Bruxelles som utelukkende omhandler belgiske tegneserier. Det er nok å ta av, meldes det; det finnes rundt 650 aktive tegnere som mer eller mindre lever av mediet.

Inn i 1990:

80-tallets beste tegneserier

Locomotivlitteratur

Overstående tittel har 19 bokstaver og består av to ord; litteratur som begrep eksistert allerede i latin, bygget på *littera*, altså bostav, skrift, mens lokomotiv er også sammensatt, *locus* er sted, *movere* er bevege, og sist er *loco* spansk betyr gal. Dette nye begrepet, *locomotivlitteratur*, som Mock Duck hostet opp forleden (og som TEGN har © på) viser TEGNs håp for tegneseriene for 90-tallet. Spennende, nyskapende serier, litt gale og som raser et sted til nye, søkende mål.

Hvilke tegneserier som 90-tallet vil gi oss, kan 80-tallet gi en pekepinn på. Hva er tegneserie-kvalitet? Hvilke serier vil bli stående som de ytterste?

TEGN har tenkt og gjort sitt valg, og dermed utvalg, hardt presset ned til 12 tegneseriepersonligheter. Vi har riktignok tatt nordiske hensyn, men det er også det eneste. Bittert er det selvsagt å måtte utelate store tegnere; Tardi, Comes, Pratt, Manara, Schüiten, og flere dyktige norske, svenske og danske tegnere som vi setter pris på og som vi tror på.

Ikke desto mindre tror vi at vår tolv edsvorne menn og kvinne vil også tåle historiens dom. De har alle hatt en stor innflytelse på mediet og samtidig stått for sterke leseropplevelser. En sterk og egenartet personlighet og en avsluttet albumserie solid plantet innenfor 80-tallet har vært TEGNs kriterium, men vi mottar selvsagt motargumenter, men dette er *våre* favoritter. *Enjoy!*

Jon Gisle og Finn Bjørklid

LIVET I SANDKASSEN OG HINSIDES

Joakim Pirinen
Født: 1961
Nasjonalitet: Svensk
Genre: satiriker/dadaist

Sveriges mest lysende navn, både kunstnerisk og kommersielt, et sammenfall som ikke alltid er tilfelle, er det finskklingende Joakim Pirinen. Ennå ung av alder har han sett en av sine tegneseriefigurer bli en teatersuksess, han har inspirert produksjonen av en vin og opptrått utallige ganger på TV. Og ikke minst har han det mestsolgte av svenske tegneseriealbum noensinne. Bak seg har han tre sterke album, som alle er radikalt forskjellig fra hverandre; "Välkommen till sandlådan" (1983) en samling korthistorier med tema fra barns surrealistiske verden, grusom, utleverende og skrikende morsom; "Socker-Conny" (1985) en fullendt romanserie om en høyst spesiell anti-helt som både vekker latter, og stundom også kaller på medlidenhet; og det siste "Gaz" (1987) trår fram som et oppsamlingshefte over alle hans skarpe emner, men hvor tegneren Pirinen først og fremst er fremtredende med en strek som både har styrke og dekorativ glød. Pirinen har ikke grodd fast i kun én stil, men behersker flere. Samtidig som Pirinen har sin enkeltproduksjoner, er han aktiv redaktør i "Galago"; et voksenserietidsskrift hvor fotografer, kunstnere og poeter møtes, og - selvfølgelig - Pirinens tegneserier som tar et hardt grep om pulsen på det moderne Sverige.

«GET BECH» —EN FEMINISTISK SINUHE

Navn: Sussi Bech
Født: 1958
Nasjonalitet: Dansk
Genre: historiske eventyr

Det er mange i Danmark som kan trekkes frem; Claus Deleuran, Peter Madsen og Freddy Milton, men tegneserien med de største internasjonale kvaliteten som har kommet fra Danmark i løpet av 80-tallets siste halvdel er uten tvil Sussi Bech. Uten å være kvinnepolitisk, uten naturlig og rettvisse stikk, kommer hun som en frisk vind i en mannsdominert underholdningsindustri. Ikke bare holder hun høyt kunstnerisk nivå i sin bevisst renskårne "rene linje" og sikre tegninger, hennes historiske serier vitner også om omfattende studier, og som kvinnelig tegner har hun naturlighet som får henne til å angripe andre innfallsvinkler enn de som er gjengse i en stivnet og konservativ

bransje. Å lese om en kvinnelig hovedperson som ikke kler av seg i annenhver rute, er lettelse og oppfattes som en nyskapelse. Men det vil være å redusere Sussi Beck - som med sine hittil 4 album, tre av dem sammenhengende med Nofret fra det historiske Kreta i hovedrollen, alle i farver (og med en dobbelfortelling under forberedelse), har etablert seg som en av de aller ypperste serietegnere, uansett kjønn, uansett nasjonalitet.

OM MUS OG MENN

Art Spiegelmann
Født: 1948
Nasjonalitet: Amerikansk
Genre: selvbiografisk/ avantgardist

Spiegelman er europeisk, ikke bare fordi han som avantgardist og særegen undergrunnstegner skiller seg skarpt fra flertallet av den amerikanske tegneserie, men også fordi hans historie er uløselig tilknyttet Europa. Han er født i Sverige, rett etter Den andre verdenskrig av polsk-jødiske foreldre som overlevde gasskamrene mens resten av slekten ble utryddet. Med denne skremmende fortiden spøkende i bakgrunnen,, bearbeidet han selvbiografiske emner med psykologiske og symbolistiske virkemidler på en måte som har vært ukjent for seriemediet. Karakteristisk er hans retrospektive "Breakdowns" som gir et tverrsnitt av hans kunstneriske innsats, som ikke nødvendigvis er omfattende, men styrken og intensiteten i hans arbeid er desto mer imponerende. Sammen med sin kone Francoise Mouly har han på 80-tallet sporadisk utgitt det storslåtte avantgarde- tidsskriftet RAW. Her var det også første gang hans høyst spesielle selvbiografiske serieroman om holocoust og om far og sønn begynte, en serie hvor nazistene er katter og jødene mus, en moderne klassiker ved navn MAUS. Til daglig er Art Spiegelman lærer ved The School of Visual Arts. Spiegelman er verken den som utgir billige hefter en gang i måneden eller som skriker høyest innenfor mediet. Men når han hans streker møter verden har han ordet alene. å 80-tallet sporadisk utgitt det storslåtte avantgarde-tidsskriftet RAW. Her var det også første gang hans høyst spesielle selvbiografiske serieroman om holocoust og om far og sønn begynte, en serie hvor nazistene er katter og jødene mus, en moderne klassiker ved navn MAUS. Til daglig er Art Spiegelman lærer ved The School of Visual Arts. Spiegelman er verken den som utgir billige hefter en gang i måneden eller som skriker høyest innenfor mediet. Men når han hans streker møter verden har han ordet alene.

Vi viser til egen artikkel om MAUS og Art Spiegelman i TEGN nr. 6 (1987).

DRAMMENSEREN FRA ISHAVET

Tor Bomann-Larsen
Nasjonalitet: norsk
Født: 1952
Genre: satire

Mange norske serieskapere har gjort seg gjeldende i 80-årene, og enkelte har prestert fremragende ting. Når vi lar Tor Bomann-Larsen være den eneste representant for Norge i denne oversikten, er det fordi hans samlede produksjon gjør ham til eneren blant norske serieskapere i 80-årene.

Bomann er satiriker, og har som sådan jobbet både med politiske karikaturer og med tegneserier. Først ble han kjent for *Glipp*, en del kortserier om dagens politiske liv. Men hans hovedverk til nå er trilogien om ishavspioneren Fridtjof Nansen. Her er vi med på begivenhetene i 1905, vi følger Nansen og Hjalmar Johansen mot den Nordpol de aldri nådde, og vi avlegger såmenn også et besøk hos den gale kunstmesén kong Ludvig av Bayern. Bomann gjør narr av den ene etter den andre, ikke bare Nansen, men også blant andre Henrik Ibsen og Haakon 7, som taper en duell om å få slippe å bli konge av Norge.

I sitt neste album, som vil foreligge i 1990, kaster Bomann endog et humoristisk blikk på nazitidens

DEN FRANSK-SPRÅKLIGE EDDERKOPP

Pierre Christin
Nasjonalitet: belgisk
Født: 1938
Genre: mer eller mindre politisk science fiction

Pierre Christins navn står på en rekke av de franske album som er kommet ut i Norge det siste tiåret. Han tegner ikke, men etter René Goscinnys død i 1977 framstår han som verdens ledende tegneserieforfatter. Han er - i positiv forstand - en edderkopp i det franskspråklige tegneseriemiljøet. Gjennom sitt samarbeid med en lang rekke tegnere har han øvet en stor innflytelse på fransk-belgisk serieproduksjon de siste 15 årene.

Det startet med *Valérian* (Linda og Valentin), som han har laget sammen med tegneren Jean-Claude Mézières siden 1970. Denne science fiction-serien for ungdom er etter hvert blitt populær i alle aldersgrupper. De som var unge i 1970, har fortsatt å lese serien i voksen alder, og samtidig har nye generasjoner ungdom kastet seg over den. Serien handler om to agenter som reiser i tid og rom, men den har klar adresse til vår tid. Det er ikke rart at da Horst Schröder skrev sin bok *Fremtiden i serieruter,* valgte han følgende overskrift til kapittelet om Christin og Mézières: "Ingen kommer undan politiken..." Etter hvert er imidlertid det politiske innholdet i serien blitt mer ullent. Se intervju med Christin og Mézières i TEGN nr. 7 (= nr. 1/1988).

Den andre tegner Christin etablerte et fast samarbeid med, var Enki Bilal. Deres albumserie *Légendes d'Aujourd'hui* (Legender av i dag) vakte stor oppsikt. Selv om mange av "legendene" ble til i 70-årene, var det først i tiåret etter at norske lesere fikk ta del i dem. De spenner over science fiction, fantasy og realisme, ofte alt sammen i en spennende blanding, og med politiske undertoner. Vi bringer en artikkel om Bilal i dette nummer av TEGN.

Christin har også levert manus til flere av Annie Goetzingers album, og han har samarbeidet med blant andre Claude Auclair, Jacques Tardi og Jean Vern.

USAS GRAND OLD MAN

Will(iam) Eisner
Nasjonalitet: amerikansk
Født:1917
Genre: superheltsatire og livsvisdom

Will Eisner har gjort to karrierer, én i 40-årene og én 30-40 år senere. I Norge har vi fått hans produksjon fra begge perioder på markedet på en gang. Det gikk altså 40 år før hans klassiker *The Spirit* ble allment kjent blant norske serielesere.

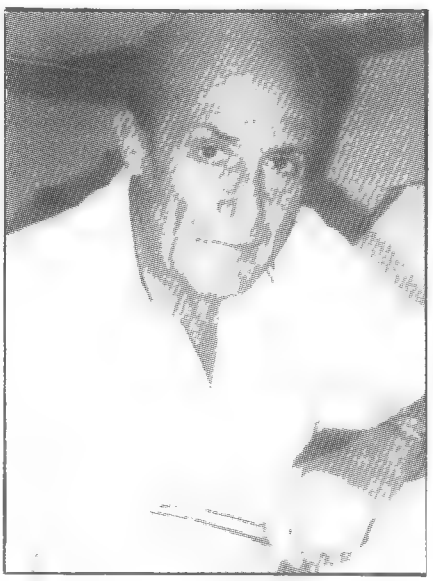

Det er vanskelig i få ord å karakterisere denne handlingsmettede, spennende og ironiske detektivserien. Som kriminalserie er den det den er, som superheltserie er den en parodi.

Eisners nyere produksjon kretser stort sett om hverdagen og storbyen, og om enkeltmenneskets kamp for å overleve både fysisk og psykisk. Det er one-shots, og trolig skiller særlig *En kontrakt med Gud* og *Livskraft* seg ut. Eisners jødiske bakgrunn gjør seg sterkt gjeldende særlig i den første av disse utgivelsene, som hverken er album eller seriehefte, men en tegneseriebok.

Vi viser til artikkel og intervju med Will Eisner i TEGN nr. 3 (1987).

Tyskland. En smakebit fra dette finner du i TEGN nr. 12 (= nr. 2/1989).

I egenskap av formann i Norsk Illustratørforbund, som er den tegnerorganisasjon serieskaperne søker seg til, har Bomann også gjort en stor innsats for å få kulturmyndighetene til å bedre de økonomiske vilkårene for norske tegneserier. Han underviser dessuten i tegneserier på Kunst- og håndverksskolen, den første utdanning i tegneserier på høyskole- nivå i Norge. Resultatene av det første kurset er publisert i TEGN nr. 14 (4/1989).

TIDENS PASSASJER

François Bourgeon
Nasjonalitet: fransk
Født: 1945
Genre: episke tegneserie-eromaner

Den første roman i tegneserieform var antagelig Harold Fosters Prince Valiant. Det er derfor ikke helt riktig å si at denne genren oppsto med

de moderne franske seriene. Men det er franskmennene som har utviklet genren, som for øvrig fremdeles er ganske sjelden. Med all respekt for Claude Auclairs verk om Simon fra floden er TEGNs redaksjon ikke i tvil om at François Bourgeon må representere romantegnerne på vår 12 på topp-liste.

Settingen for Bourgeons serier er fortiden, men menneskene er for en stor del nåtidsmennesker. Det gjelder ikke minst Isa, hovedpersonen i hans hovedverk *Les passagers du vent* (Vindens passasjerer). Hun er en typisk moderne kvinne, men Bourgeon plasserer henne på 1700-tallet, og han er omhyggelig med å gjøre alle historiske detaljer korrekte. Temaet for denne romanen, som spenner over fem bind og visstnok vil bli fulgt opp, er imperialisme. Utgangspunktet er 1700-tallets slavehandel. Vi viser til en lengre artikkel om Vindens passasjerer i TEGN nr. 5 (1987).

Men Bourgeon har begått mer enn som så. Hans middelalderserie *Les compagnons du crepuscule* (Skumringens venner) er også kjent for norske lesere. Vi presenterer den i dette nummer av TEGN.

Bourgeon er kommersiell. Når seriene hans er så populære, skyldes det hans evne til å bygge opp en dramatisk og underholdende historie. Han er også "flink" til å kle av de kvinnelige figurene i tide og utide. Men la ikke dette lugubre faktum frata ham æren av å være en av de beste dramaturger blant dagens serieskapere.

MANNEN SOM KOM INN MED ULLEN

F´murr (Richard Peyzaret)
Nasjonalitet: fransk
Født: 1946
Genre: F´murr

Et sted oppe i Alpene bor det noen sauer, en gjeter eller to samt en hund. Av og til sniker også andre vesener seg inn, som i den mytiske fortellingen om den store krigen mellom sauene og julenissene. Vi snakker som de fleste har skjønt, om *Le genie des alpages* (Ullkorn) av mannen med det merkelige pseudonymet F´murr.

Aristoteles gjorde det til et dramaturgisk prinsipp at ethvert verk skulle ha en begynnelse, et midtparti og en slutt. Det tok atskillig mer enn 2000 år før filmregissøren Jean-Luc Godard modifiserte dette og uttalte: "Enhver film skal ha en begynnelse, et midtparti og en slutt,

UTRYGGHETENS MESTER

Enki Bilal
Nasjonalitet: jugoslavisk-fransk
Født: 1951
Genre: Fantasy, science fiction, politisk realisme

Siden midten av 70-tallet har Enki Bilal stått sentralt i fransk tegneserie-kunst. På 80-tallet er de fleste av hans album kommet ut i Norge. Hans særegne tegnestil med dystre gråtoner og ildrøde blodflekker egner seg særlig for fantasy, og det er da også den genren han liker best. Men han er også en meget dyktig realistisk tegner.

Humor og optimisme er det man finner minst av hos Bilal. Hans verden er dyster og utrygg, enten han beveger seg i en fjern framtid eller i samtidens Europa. Dette gjelder enten han tegner etter eget manus eller samarbeider med Pierre Christin eller andre forfattere. Bilal omtales i en større artikkel i dette nummer av TEGN.

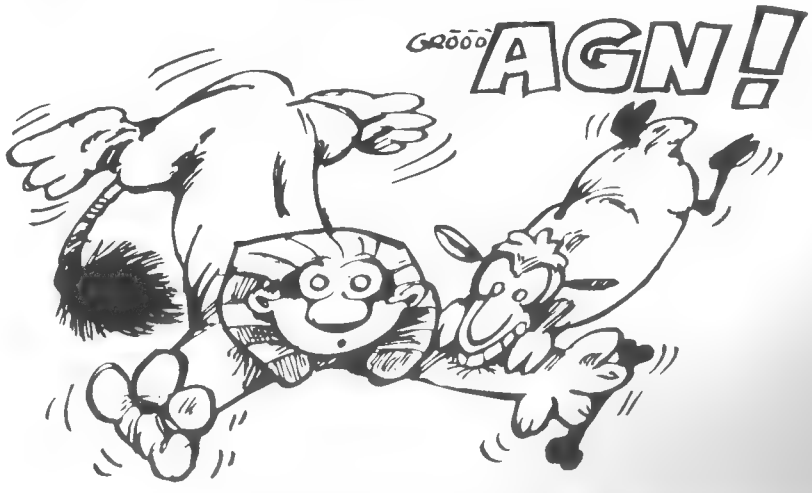

men ikke nødvendigvis i den rekkefølgen." Richard Peyzaret, som er F'murrs egentlige navn, slutter seg uforbeholdent til dette. I fjellandskapet utspiller det seg forskjellige episoder som ikke er det (episoder, altså), siden de mangler begynnelse, slutt og til en viss grad midtparti.

Dette er han alene om blant verdens tegneserieskapere. Derfor utgjør han en genre for seg.

La det til slutt være nevnt at F'murr også har gjort andre ting. Blant annet vakte han oppsikt med en ironisk serie om Jeanne d'Arc, og en ikke mindre ironisk sak om krigen i Afghanistan, *Statens stridsvogn tryner på krigsstien*. Foruten Ullkorn er dette den eneste av seriene hans som er kommet på norsk.

I TEGN nr. 6 (1987) finner du et intervju med F'murr. Her avslører han seg som et menneske som tenker usedvanlig klart og i sammenheng; mannen er faktisk ganske annerledes enn sine egne tegneserier. Det ligger mer bevisst tenkning bak absurditetene enn man skulle tro.

FRANSK ESTETIKK

Jean «Moebius» Giraud
Født: 1938
Nasjonalitet: Fransk
Genre: fantasy/nauralisme

Man kommer ikke utenom Jean Giraud, og (eller) hans alterego Moebius. Til det er hans enevelde for stor, han er kunstneren som både publikum og hans kollegaer berømmer som den største. Noe av dette er nok overdrevet, men Giraud/Moebius´ stilpåvirkning kan likevel ikke underslåes. Hans berømmelse kan tidvis ligner på Beatles; Rolling Stones lagde like stor musikk og kanskje bedre, likevel er det noe spesielt med klangen av navnet Beatles — respekten virker metafysisk. Ditto for Jean Giraud.

Blueberry tilhører 60- og 70-tallet, den klassiske Moebius med antiepiske kunstserier tilhører 70-tallet, mens en ny og mer "amerikansk" Moebius har igjen skiftet tegnestil og utviklet seg med den

nyepiske og nyreligiøse science-fictionserien om John Defool. Ytterligere rendyrket metafysisk finner vi i "Edenas hager I & II". Mens Giraud i Blueberry fra tidlig på 60-tallet og fram til midten av 80-tallet viser en kunstners kunstneriske utvikling i et ellers ordinært underholdningsepos, myk pensel til den tidligere Moebius som markerte en "ren" tegner som helst fungerte i svart-hvitt, skarp kontur med pen og påfølgende minutiøse prikker og småstrek for tredimensjonal virkning, har 80-tallets Giraud/Moebius bortimot oppgitt flaten til fordel for formen. Om 70-tallets stiltrekk ble nærmest synonymt med hva man oppfattet som «fransk estetikk», er ikke konturen og farvens mester på 80-tallet mindre fascinerende.

Og det største med Jean Giraud er at han tør skifte stil og uttrykk; en bekrefter bildet han gjerne gir av seg selv — livet selv er en søkende, kreativ prosess.

Fortsatt vil Blueberry komme ut, Giraud jobber med et manus - det siste som Charlier skrev før han døde, og samtidig forventes oppfølgeren til "Den hermetiske garasje"; nemlig "Le Prince Impensable". Og en italiener som også ligger innenfor "Giraubius´ franske estetikk" er eventyreren og pornografen Milo Manara og mens Giraud er vel den minst erotiske av alle franskmenn, kommer deres felles verk ut i år, tittel "Céleste". Den poetiske konklusjonen er at mannen med de utallige varme jern i ilden fortsetter å skyte gullfugler.

MIDDELALDEREN I FRAMTIDEN

Claude Auclair
Født: 1943
Nasjonalitet: Fransk
Genre: episk naturalisme

Dessverre er Claude Auclair markert et annet sted i dette TEGN, i forbindelse med hans nylige død. Auclair har hogget til seg en solid plass innenfor verdens fremste tegneserier for voksne. Horst Schröder betrakter "Simon fra floden" som den første gjennomarbeidede tegneserie i romanform, riktignok kan de fem delene leses uavhengig fra hverandre, men den fulle betydning kommer først og fremst fram i lyset av helheten.

Og helheten er nærværende i Auclairs livsverk, de undertryktes frihetskamp (Auclair er selv bretoner) og økologiens betydning. Auclairs historier er ofte voldelige, mens hans figurer er uheroiske og kjemper mot volden - altså en naturromatisk anarkisme med et utpreget pasifistisk budskap og en sterk lokal forankring.

Mens "Simon fra floden" tross alt er preget av visse episke svakheter, er Auclair kanskje størst og mest egenarter med "Bran Ruz", den keltiske legenden om Røde Ravn - en opprører i det tredje århundre. Noe av det samme finner man i "Flammetreets blod", en beretning om krenket stolthet, opprørstrang og om moderne slaveri.

Stolte fortellinger av en stolt kunstner.

TRANSFORMATOREN

Frank Miller
Født: 1957
Nasjonalitet: Amerikansk
Genre: episk opera

Onde tunger vil si at uten Frank Miller ville de amerikanske superhelt-seriene ha dødd en stille død. Først ble han brakt inn som redningsmann på Demonen og diverse andre kinky typer, før han tok hånd om den mest statiske og "umulige" av alle amerikanske tegneseriefigurer, en figur så håpløst forankret i fortiden at intet nytt kunne sies om figuren — Batman. *"We demand new heros"*, forlangte forfatteren Alan Moore i forordet; og *"Miller has taken a character whose every trivial and incidental detail is graven in stone on the hearts and minds of the comic fans that make up his audience and manged to dramatically redefine that character without contradicting one jot of the character´s mythology."*

Batmans nye verden er skremmende, og Batman selv er hverken særlig snill, eller heroisk. Han er blitt totalitær, gammel og Miller har pirret superheltuniverset med spørsmålet om vi kan akseptere superhelter om essensen fascistisk. Filmen i kjølvannet er selvsagt ytterligere en faktor av virkning og påvirkning — kort sagt Frank Miller.

Batman hadde neppe vært nok til å bli hedret av TEGN. Men *før* dette skapte han et annet verk som tematisk leder hen til det velskapte Batman-eposet. "Ronin" (1983-1987) - fortellingen om en vanæret samurai fra 13. århundre som blir gjenfødt i et korrupt og computerisert 21. århundres New York. Mens Batmans verden er skremmende, men tross alt forankret i tegneseriemediets ytterste klisjer, er Ronin i seg selv skremmende. Millers tegnestil er rå og "stygg", hans fortellerteknikk fratterende filmisk. Som sådan er han den *totale* tegneserie-kunstner, form og fortelling kommer opp i en høyere enhet, hvor bildet er underlagt fortellingen og fortellingen underlagt bildet - den moderne (voksne) tegneserieroman.

«—Tis the good reader that makes the good book.»

(Ralph Waldo Emerson; 1803-1882)

Det er leserne som skaper TEGN. Uten lesere er TEGN zero, uten TEGN har ikke leserne å lese. Sammen er vi dynamitt!

Derfor: abonner på litt sprengstoff — **4 nummer** rett i postkassa sammen med ekstratilbud. For kun **kr. 145,-** (billigere kan det ikke bli). Sett pengene inn på postgiro **4 37 21 08**

TEGN, Postboks 162, 1473 Skårer

LØP TIL POST-KONTORET STRAKS!!

Lucky Luke går i kloster?

Serieskaperne flykter fra velrenommerte forlag, redaktørene hopper av og skaper nye - dødsdømte les Humanoides Associés får nytt liv ved å motta brorparten av Dargauds kunstnere. Hva har skjedd? Det har lenge rådd økonomisk krise i fransk/belgisk serieliv - nå slåss kunstnerne mot en ny fare; katolikkene på ytterste høyre fløy.

I 1980 var pave Johannes Paul II på besøk i Frankrike. Her møtte han, blant mange andre, en viss Rèmy Montagne, og Pavens budskap til samme Montagne var: "Gå ut og gjør alle media til Herrens (eller tilsvarende). Paven og Montagne var nemlig enige om èn ting: Umoral og forfall råder grunnen i de katolske lands mest utbredte lesestoff, les B.D. - tegneseriene. Katolikkene har alltid stått sterkt med hensyn til franskspråklig seriekunst. Hergés talenter fikk utvikle seg i le Petit Vingtième, et ukeblad redigert og utgitt av abbed Norbert Wallez. Le Petit Vingtième var en barnlig avlegger av populære Le Vingtième Siècle og var et blad som holdt en sterkt nasjonalistisk og kirkelig linje. I Europa har det tradisjonelt alltid vært en ideologikamp mellom sosialistisk/kommunistisk-orienterte barneblader, og Kirkens. Det er denne "åndskampen" som man nå opplever en fornyelse av i Frankrike og Belgia, og som tar seg uttrykk i oppkjøpskarusellen jeg her skal gå nærmere inn på.

Hvem er Rémy Montagne?

Hvem har så denne mannen som vil bytte serieboblenes innhold med Pavens? I følge Les Cahiers de la B.D. (marsnummeret 1989) er han 72 år gammel, far til sju, konservativ og rik forretningsadvokat, gift med Geneviève, søster til Francois Michelin - bildekk-kongen framfor noen i Europa - og også hva vi med et godt politikerord kaller reaksjonær. Disse to, Michelin og Montagne, lagde i sin tid et politisk parti som blant annet skulle "hevne Indokina", og var - og er - anti- gaullister. Montagnes politiske karriére toppet seg oktober 1980 da han fikk stillingen som departementssekretær (d'Etat à l'action sociale) i Raymond Barres regjeringstid. Seks måneder etter vant sosialistene sin seier anført av Mitterand, og Montagne trakk seg helt og holdent som aktiv politiker.

Oppkjøpene

Fra 18. juni 1980, da Groupe Ampère ble konstituert som holdningsselskap med 3.6 millioner francs i kapital, har han og Ampère stille og rolig kjøpt opp halvparten av fransk-belgisk TS-produksjon. (Navnet Ampère skriver seg fra Montagnes adresse i 17. arrondissement: rue Ampère nr. 11.) I første omgang utså gruppen seg de mer anerkjente katolske forlagene. Oktober 1985 kjøpte gruppen éditions Fleurus, forsøkte også å kjøpe samme forlags Fleurus Presse, som publiserer Perlin, Fripounet og Triolo, men ledelsen av dette firmaet nedla veto. Samme år spres også visse rykter om at Montagne finansieres av le Pens Front national, hvilket viser seg å være galt. I 1986 blir Lombard kjøpt opp. Tegnere som Cosey og Derib, i viss monn også Auclair, vurderer å skifte jobb... Med Lombard kunne Ampère disponere inntektene av Tintin-marsjandise, en viss krangel oppstår - de som sitter på Tintin-inntektene lager straks et nytt forlag, Yeti-Presse, som Ampère kjøper 56% av, og de snakkes om relansering av det fjortendaglige Tintin.

I mars 1987 kjøper gruppen Gedit, et mangfoldig belgisk katolsk selskap med universitetsutgivelser, magasiner et cetera. I juli samme år kjøper Ampère 18% av franske Dargaud - det største franske serieforlaget. Dargaud ble startet av Georges Dargaud i 1961 og har vært en lang suksess-story, med 1500 titler på en svært levende back-list, et sytti-talls tegnere og en utgivelsestakt på 150 album årlig. I oktober står andre magasiner for tur; Trente jours, hvilket betyr rettighetene til en italiensk pendant; Trente Giorni. Disse bladene ble laget som reaksjon mot et venstre-liberalt katolsk magasin; Actualités religieuses dans le monde, publisert av forlaget La Vie. I desember 1988 kjøper Ampère hele Dargaud. Dette innebærer mer enn porteføljen nevnt over: Dargaud publiserer ukebladet Rustica som har 280.000 i opplag, samt Pilote som nok ikke går så godt, men likevel er Frankrikes viktigste magasin for ny-rekruttering av seriekunstnere - i tillegg til distribusjonsselskapet Dourdan.

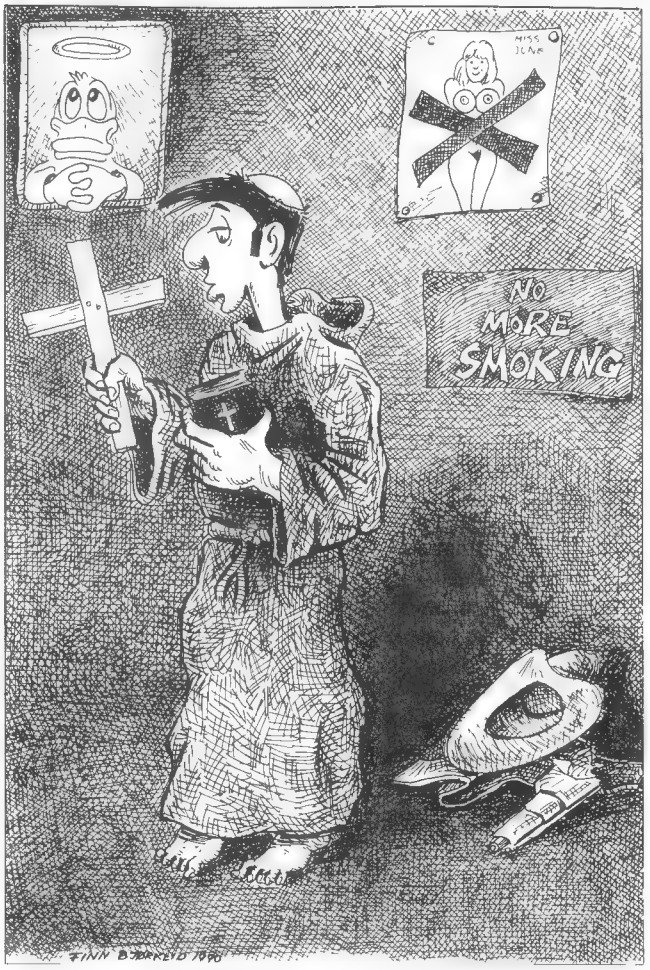

Groupe Ampère i dag.

Alle disse kjøperne har naturligvis tæret voldsomt på kapitalen i det opprinnelige holdingsselskapet. November 1988 måtte Rémy Montagne ut og skaffe mer kapital. Han henvendte seg hele tiden (sannsynligvis i ly av Pavens forordninger av 1980) til politiske og religiøse medspillere, og per i dag består Groupe Ampère av følgende institusjoner: banken Société générale, BIMP, Groupe Michelins bank, det katolske forsikringsselskapet AXA, samt Montagnes selskap.

Montagne og Ampère er fortsatt sultne, men er tydeligvis inne i en periode med ettertanke. Jerome Malavoy, generaldirektør både for Ampère og Dargaud, uttaler i et intervju at målsetningen er å tjene penger. Han vrir seg inna spørsmål om etikk og religion, og på direkte spørsmål om særs erotiske seriekunstnere utgitt på Dargaud, som Philippe Bertrand ("Linda elsker kunst") og Paolo Eleuter Serpieri ("Druuna") svarer han svevende: "vent og se om et år...". Situasjonen er likevel den at Philippe Bertrand tok sin "Linda" over til Les Humanoides Associés, mens Serpieri blir - på grunn av Malavoys uttalelser i Les Cahiers de la B.D. - har han måttet godta Serpieris svært pornografiske, og derfor bestselgende serier om nymfomane "Druuna".

En tid ble det også skumlet om at Groupe Ampère ville starte sin egen distribusjon, og derved true Bonniers dominans i Nord-Europa. Det er ingen hemmelighet at gruppen har kastet sine øyne på et svært livskraftig og voksende tysk marked. I intervjuet demper Jerome Malavoy dette, men uttrykker ønske om at gruppen redaksjonelt og politisk utvikler en internasjonal ressursbank vedrørende TS. "Det som interesserer meg nå, er samtaler om dette med Mondadori i Italia, Grijalgo i Spania og Skandinavias Gutenberghus." Deretter nevner han tilsvarende muligheter i Italia... "USA også...".

Kunstnerflukten

Den fransk-belgiske seriekulturen startet i begynnelsen av sekstitallet med Goscinnys Pilote, Moliternis

Phenix og ren underground. Det var svært ofte en kunstnerstyrt utvikling, med navn som Philippe Druillet, Guy Vidal, Jean Giraud (Moebius), Jacques Lob og Picard, Christin, Brétècher, Reiser og Greg som de helt store talentene. Denne tradisjonen ble videreført under Picards ledelse ved den grafiske linjen på Paris' Kunst- og Håndverksskole (Jean Claude Mézières, Annie Goetzinger, Gotlieb m. fl.). Kunstnerne startet egne forlag. Magasiner som Métal Hurlant og derigjennom forlaget Les Humanoides Associés er kanskje det mest kjente og vellykkede eksemplet på utviklingen. Men en stor kunstnerisk frihet fikk da også seriekunstnerne som jobbet for Jacques Glenat i Circus eller mannebladet L'Echo des Savannes, som Claire Brétècher faktisk var en av initiativtakerne til. Det sier seg selv at ingen av disse kunstnerne ville skifte kunstnerisk uttrykk for å tekkes et pavelig og uskrevet dekrèt. De frittstående forlagene, Casterman (svært konservativt, men med en ryddig redaksjonell linje), nystartete Le Vaisseau d'argent hvor tidligere Dargaud-kunstnere som Godrad og Ribera nå utgir, samt tradisjonelle Les Humanoides Associés (nå sveitsisk-eid), nyter godt av Dargauds skjebne. Av mer eller mindre faste Dargaud-navn kan vi på nyttårshilsenen fra humanoidene finne folk som Philippe Druillet, Philippe Caza, Alex Varenne, Jean- Claude Mézières, Pierre Christin, Philippe Bertrand, Michel Faure, Paul Gillon, Annie Goetzinger, Enki Bilal, Max Cabanes, Daniel Ceppi, Jean-Claude Forest og Franz... for å nevne noen av de mer kjente.

Men oppkjøpene har skjedd i en dårlig periode for fransk- belgisk seriekunst. Backlist selger dårligere og dårligere, utenlandske forlag - eksempelvis de skandinaviske - opplever katastrofale nedganger i salget, nye titler av de virkelige gode har også gått ned. Det helt store eventyret er over, nå gjenstår gjenreisningen. Det er med store forventninger kunstnerne nå går over til humanoidene, og skal man som serieelsker se positivt på Pavens inntogsmarsj, så kan noe håp ligge i at TS igjen blir protest og ikke bare lam pornografi og satsning på gammelt nytt. En av forutsetningene for nyutvikling er at kunstnerne sikres full kunstnerisk frihet - det har humanoidene basert både økonomi og redaksjonell profil på i alle år.

Jón Sveinbjørn Jónsson

Trykkeriforbindelsen som er til å stole på!

Vi leverer: Kontortrykksaker • Foldere • Brosjyrer
Tidsskrifter • Årsmeldinger • Prislister • Salgsaviser

KONVERTERING • FOTOSATS • REPRO • TRYKKERI
FERDIGGJØRING • ETIKETTERING • POSTEKSPEDERING

SANDVIG A/S TRYKKERI ETABLERT 1958
Telefon (09) 88 49 11 – Telefax (09) 88 24 87
Postboks 233, 1801 Askim

Fra TEGNs aner:

—Det startet med Henrik Ibsen

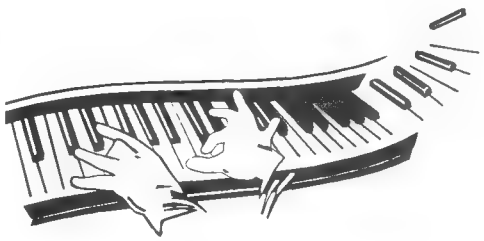

Norge har en lang og meget rik satirisk tradisjon, som igjen har fostret tegnere av verdensformat, hvor særlig kunstnerlig egenart er et personlighetstrekk. Theodor Kittelsen, Olaf Gulbransson, Ragnvald Blix, Gösta Hammarlund, Stabel, Finn Graff og Tor Bomann-Larsen, for å nevne noen få. Men ikke alle gjorde suksess...

Det er en noe ukjent kjensgjerning at Henrik Ibsen debuterte som *tegner* omtrent samtidig som han utga sitt første skuespill. Som student i Kristiania, besluttet han sammen med Botten-Hansen og Åsmund Olavson Vinje å utgi et politisk-satirisk tidsskrift. Første utgave kom i 1851 med vignetter og illustrasjoner ved Henrik Ibsen. Det ble døbt «Manden», men skiftet senere navn til «Andhrimmer». Selv om det bare levde et trekvart år har det fått sin beskjedne plass i norsk tidsskrift-historie. Det var først på 1880-tallet at norsk satirisk tegnekunst fikk et gjennombrudd. Ibsen var for tidlig ute og måtte heller slå seg på drama. Helt slipp på pennen ga Ibsen ikke, senere kunne han tegne lekepenger når han var i økonomiske vanskeligheter. Illustrasjonen viser «Manden» på stortinget hvor han benytter lupe for å skarpt iaktta ting verd å kommentere (1851).

Enki Bilal — realisten i virkelighetens grenseland (og hinsides...)

I 1970-årene var Enki Bilal en av de unge, lovende serietegnerne i Frankrike. Ved inngangen til 80-årene var han blant de etablerte. Mot slutten av 80-tallet har også norske lesere blitt kjent med Bilals dystre, særegne serier, som han dels har laget i samarbeid med Pierre Christin, dels etter eget manus.

Av Jon Gisle

Bilal er opprinnelig jugoslav, født i 1951, og levde den første delen av sin barndom i Beograd. I 1960 flyttet familien til Frankrike. Bilals dobbelte bakgrunn har satt sitt preg på det han har laget, men mer om dette senere. Flyttingen medførte en vanskelig omstillingsperiode, med tilpasning til et nytt miljø og et nytt og annerledes språk som måtte læres. Men takket være flyttingen kom unge Enki også til det landet som var sentrum for tegneseriekulturen i Europa. Han oppdaget 60-årenes populære franske tegneserier. André Franquin var på høyden med *Spirou*, og Hergé var still going strong med *Tintin*. Han begynte å lese bladet *Pilote*, hvor mange både etablerte og nye serietegnere fikk sine ting publisert. Pilote inntok en meget viktig plass i fransk tegneseriekultur og ble redigert av den kjente Asterix-forfatteren René Goscinny sammen med Jean-Michel Charlier.

I meget ung alder sendte Bilal noen små serier inn til Pilote og fikk noen av dem publisert. Han var til å begynne med inspirert av H.P. Lovecraft (1890-1937), som skrev skrekkhistorier for amerikanske populærmagasiner og også var inspirasjonskilde blant annet for science fiction-forfatteren Ray Bradbury. Bilal laget dessuten noen humoristiske serier til å begynne med, noe som kan synes forbausende i dag. Han fikk også med seg tre måneder på kunstskole.

Selvportrett av Enki Bilal med «Lokkeduen»

Omkring 1970 startet Pierre Christin og Jean-Claude Mézières science fiction-serien *Valérian* (Linda og Valentin). Den henvendte seg i første omgang til yngre mennesker, og Bilal var av dem som ble opptatt av historiene om de to agentene som reiser i tid og rom. Med Valérian ble belgieren Christin en av de ledende franskspråklige tegneserieforfatterne, og i 1972 traff han Bilal. Den etablerte og beleste 34-åringen og den unge, ambisiøse 21-åringen fant hverandre raskt og bestemte seg for et samarbeid.

Fantasy og fantasi

Resultatet av samarbeidet ble en blanding av realisme, science fiction og fantasy. Bilal var særlig opptatt av fantasy, og var skeptisk til Christins manuskripter fordi det var for få fantastiske elementer i dem. Christin på sin side var opptatt av å skape franske science fiction-tegneserier. Slike fantes nemlig ikke før Linda og Valentin, samtidig som genren var meget populær i USA. Derimot mente han at tiden ikke var så moden for fantasy, men hans politiske interesser førte til at han laget flere rent

realistiske manuskripter. Bilal var på sin side ikke interessert i realisme, og i ettertid kan man se at det er langt mindre realisme i de seriene han har skrevet manus til selv, enn i dem som er forfattet av Christin. Flere av samarbeidsprosjektene er preget av kompromisser mellom tegnerens og forfatterens interesser.

Det startet med *La Croisière des Oubliés* (De glemtes korstog, 1975), en serie som ikke er utkommet på norsk. Her foregår det hemmelige eksperimenter med tyngdekraften, et typisk science fiction-motiv. En landsby letter fra bakken og begir seg ut på et protesttog over Frankrike. Albumet var det første i serien *Légendes d'aujourd'hui* (Legender av i dag), en tittel som viser opphavsmennenes intensjon om at albumene skal ha adresse til vår tid, samtidig som ordet legende peker hen til det fantastiske.

Neste album ble *Le vaisseau de pierre* (Steinskipet, 1976), den eldste Bilal-serie som er oversatt til norsk. Her blandes virkelig realisme og fantasy. Som nevnt var fantasy den genren som interesserte Bilal helt fra begynnelsen av, mens han så på realisme som uinteressant. Dette førte til kompromisser mellom ham og Christin. I Steinskipet er utgangspunktet realistisk nok: Et stort konsern vil omgjøre en liten fiskerlandsby i Bretagne til et moderne turisteldorado. Lokalbefolkningen protesterer og går til aksjon. Men så kommer fantasien inn i form av keltiske legender. Christin og Bilal innfører en druide, en gammel keltisk prest og magiker, en majestetisk og samtidig fryktinngytende skikkelse. Han er blind, men er samtidig tegnet på en måte som gir ham et stikkende blikk.

Druiden i «Steinskipet»

Druiden griper inn på befolkningens side, men ikke nok med det. Han får alle tidligere generasjoner til å stå opp fra de døde og hjelpe til. Først kommer de nære forfedrene, så de som befinner lenger tilbake i tiden. Vi møter de første keltiske innvandrerne, og til slutt den aller første befolkningen, noen underlige, uformelige uhyrelignende vesener.

Når dette albumet møtte negativ kritikk fra flere hold, var det ikke på grunn av Bilals tegninger, men på grunn av manuskriptet. Det er vanskelig å akseptere at en historie begynner realistisk for så å ende med at et sosialt og politisk problem løses ved ren trolldom. (Vittorio de Sica hadde mange år før gjort noe lignende i filmen *Miraklet i Milano;* jeg undres om Steinskipets filminteresserte skapere kan ha sett den.) Men Bilal fikk virkelig boltre seg i dette albumet. Han fikk vist både sine evner som realistisk tegner og sin uhemmede fantasi i bildene av uhyrene fra fortiden. Her ser vi spennvidden hos Bilal.

Duoen var rask med oppfølgeren. *La ville qui n'existait pas* (Byen som ikke fantes, 1977) ble starten på den mest fruktbare perioden i samarbeidet mellom de to. Det er også det albumet hvor realisme og fantasy lettest har latt seg forene. Rammen er realistisk. En rik mann, som nærmest eier en hel by, dør, og hans idealistiske arving bygger en ny by for befolkningen. Alle skal heretter leve i luksus. Arkitektene får fritt spillerom, og det får Bilal også. De skittenbrune, firkantede gråbeingårdene i den gamle byen byttes ut med hus som etter den tidens Bilal-standard er fargeglade, og med myke, buede linjer; man får assosiasjoner til Hundertwasser. Og folk får fantasirike klær. Alt er troverdig, fordi rammen om handlingen er det. Fantasien framstår som virkelig, men samtidig som en utopi. Idealbyen, som folk *ikke* trives i, er virkelig, men samtidig er den "byen som ikke fantes".

Realisme

Christin forteller i et intervju at de etter hvert fant ut at det ikke var nødvendig å lage et fantasiunivers. De fant nok fantasy ved å se på virkeligheten rundt seg. I de neste to samarbeidsalbumene er det derfor realismen som rår. *Les phalanges de l'ordre noir* (Den sorte ordens falangister, 1979) er tegnet etter et av de mest spennende manus Christin noen gang har skrevet. To grupper som kjempet mot hverandre under den spanske borgerkrigen på

30-tallet, tar opp igjen kampen 40 år senere og massakrerer hverandre. En spenningshistorie som ikke gjør volden til underholdning, men til noe motbydelig meningsløst. De som kjemper mot terrorismen, blir selv terrorister; noen av dem innser det også.

Meningsløsheten kommer godt fram gjennom Bilals tegninger. Også realistisk tegnestil kan være subjektiv. Terroristene er gamle og gustne i ansiktet, og mer og mer gustne blir de utover i historien, akkurat som terroren som fenomen er gammel og motbydelig. De ligner på hverandre, både de som er på samme side og på hver sin side. I andre sammenhenger kan man se det som en svakhet hos Bilal at han ikke gir personene tilstrekkelig sterke individuelle trekk. Man kan forveksle dem. I dette albumet er det en mening i at "helter" og "skurker" ligner på hverandre. De representerer alle den personifiserte vold og hevnlyst.

Som vanlig er Bilals tegninger gjennomgående grå. Friske farger forekommer ikke. I den store oppgjørsscenen til slutt er ikke en gang blodet rødt, men belagt med et gråblått raster som gir det et skittent, oransjeaktig utseende.

Den realistiske stilen ble fulgt opp i *Partie de chasse* (Jakten, 1982). Her er vi i Øst-Europa, og det er ennå langt igjen til glasnost. Partipamper fra de enkelte østblokklandene kommer sammen for å drive jakt et sted i Polen. Det som knytter dem sammen, er deres forbindelse til et gammelt sovjetisk politbyråmedlem som er med. Retrospektivt får vi rullet opp sentrale begivenheter i østblokkens historie. Vassili Alexandrovitch Tchevtchenko har vært med på det meste, fra Lenins eksil før revolusjonen til invasjonen i Tsjekkoslovakia i 1968. — Det beste som noen gang er utgitt om Øst-Europa, sa den franske ambassadør i Norge da han åpnet den fransk-belgiske tegneserieutstillingen for et par år siden.

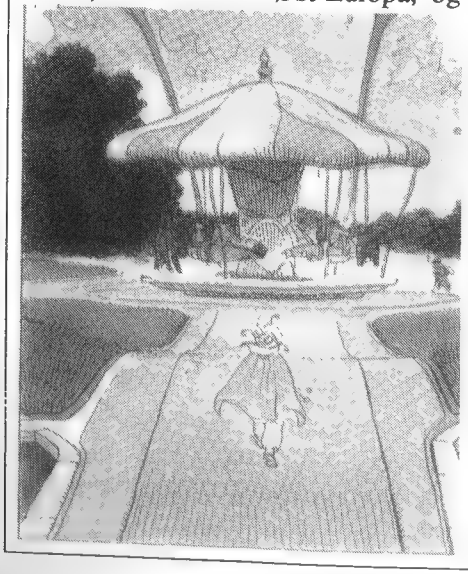

«Byen som ikke fantes»

Bilal sier selv at flashback-scenene i Jakten er et fantasy-element. Han kaller det "historisk fantasy". Christin legger også vekt på at når de gikk over til en mer realistisk stil, hørte det med at menneskenes drømmer, fantasier og tilbakeblikk på tidligere faser i livet fikk en større plass. Det kan være vanskelig å forstå dette. Tilbakeblikksscenene skiller seg fra fantasy ved at tegningene er realistiske. Det som skiller dem fra nåtidsscenene er stort sett bare at Bilal legger på hva man i filmspråket ville ha kalt et softfilter.

I Jakten føler man Bilals problemer med å gi aktørene individuelle trekk. Det kan ha vært bevisst her også. Personene er en slags sjabloner som representerer hver sitt land, men dette gjør det vanskeligere å følge med i historien. Den som *ikke* er noen sjablon, er hovedpersonen. Han er stum, følgelig må alt sies gjennom tegningene og det andre forteller om ham. Til overmål er han lam i ansiktet etter et slagtilfelle, så han fortrekker ikke en mine. Likevel er ansiktet hans uttrykksfullt, og vi møter ham jo også i yngre dager. Bilal tegner ham i alle faser i livet, fra ung idealist med et glatt, uinteressant ansikt til en rynket, klok, livstrett, men lysvåken 88-åring.

Egne manus

I mellomtiden hadde Bilal også publisert noen serier etter eget manus. *L'appel es étoiles* kom i 1975, fulgt av *Mémoires d'outre éspace* året etter. I 1980 skrev han for første gang manus til en "legende av i dag". Det ble til *La foire aux immortels* (Udødelighetens pris).

Udødelighetens pris kom altså midt mellom de to mest realistiske albumene i samarbeidet med Christin, og det er så forskjellig fra disse som vel mulig, iallfall hva manuskriptet angår. Nå er Bilal og hans fantasy-fantasi på frifot og glemmer Christins formaninger om at det er i virkeligheten rundt oss vi finner det fantastiske. Udødelighetens pris foregår i et diktaturstyrt Europa år 2023. Akkurat det kunne godt ha vært utgangspunkt for en alminnelig science fiction-historie med tema fra vår egen tid og handling fra fremtiden. Men det som gjør albumet i merkverdigste laget, er at Bilal blander inn utenomjordiske vesener, blant annet store deler av den gammelegyptiske gudeverdenen, som svever i en pyramide over Jorden. Noen små, flygende engler fra en annen planet hører også med. Hovedpersonen, Alcide Nikopol, er en romfarer som ble sendt ut i rommet og frosset ned i 1993, for å bli tint opp igjen 30 år senere. Den egyptiske guden Horus tar bolig i kroppen hans. Her har vi sf-motiver og mytiske motiver i mer eller mindre skjønn blanding.

Så starter oppgjøret, både med den jordiske diktatoren i Paris og med den himmelske makthaveren i guden Anubis' skikkelse. Horus vil selv ta makten, både i himmelen og på Jorden. Et nytt diktatur skal

erstatte det gamle. Men det går galt, både med ham selv og med Nikopol.

Man kan se albumet som en parafrase over sinnsyk maktkamp. Men det visuelle tar til de grader overhånd at meningen bak alt sammen drukner. Bilal eksellerer i tegninger av merkelige vesener og interiører, for ikke å snakke om sminken som diktatoren og hans tilhengere bruker, og som er inspirert av nazistiske symboler. Det strøymer på så en stakkars leser drukner i synsinntrykk. Og handlingen er ikke troverdig. Bilal har lagt den for kort inn i framtiden. Ingen skal få meg til å tro at det er fullt av vesener fra det ytre rom på Jorden allerede om noenogtretti år.

Ikke desto mindre ble albumet en suksess. Bilal har uttalt om Udødelighetens pris at han lenge hadde lengtet etter å lage en lengre historie helt for seg selv. Han skrev først et synopsis (et kort manus). Så begynte han å tegne historien ut parallelt med at han skrev manuskriptet, men dette viste seg å være en vanskelig måte å arbeide på. Plutselig kunne nye visuelle påfunn tvinge seg inn i historien. - Antagelig er det for mange elementer i historien, sier han, - men det var likevel et viktig stadium i min karriere.

Udødelighetens pris ble annonsert som innledningen på en trilogi. Annet bind, *La femme piège* (Lokkeduen, 1986), gjenspeiler Bilals befatning med filmmediet. Allerede i Udødelighetens pris merker vi en forkjærlighet for "bredlerretbilder". I Lokkeduen er de helt dominerende. I dette albumet fikk Bilal dessuten oppfylt et gammelt ønske, nemlig å lage en serie med kvinnelig hovedperson.

Medier har på flere måter satt sitt preg på albumet. Hovedpersonen, Jill Bioskop (navnet betyr "kino"), er reporter. Mysteriet som er utgangspunkt for historien - og dette er virkelig et mysterium - er en serie artikler skrevet i år 2025, men publisert i 1993! Artiklene dukker opp igjen i 2025, og ting tyder på at de er skrevet av Jill Bioskop...

Jill Bioskop dreper, og hun tar piller for å glemme hva hun har gjort. I Berlin, hvor hun oppholder seg, er det krigstilstand. Volden florerer. Midt oppi dette kommer guden Horus tilbake. Til slutt forsvinner Horus, Jill og Alcide Nikopol inn i solnedgangen i et romskip...

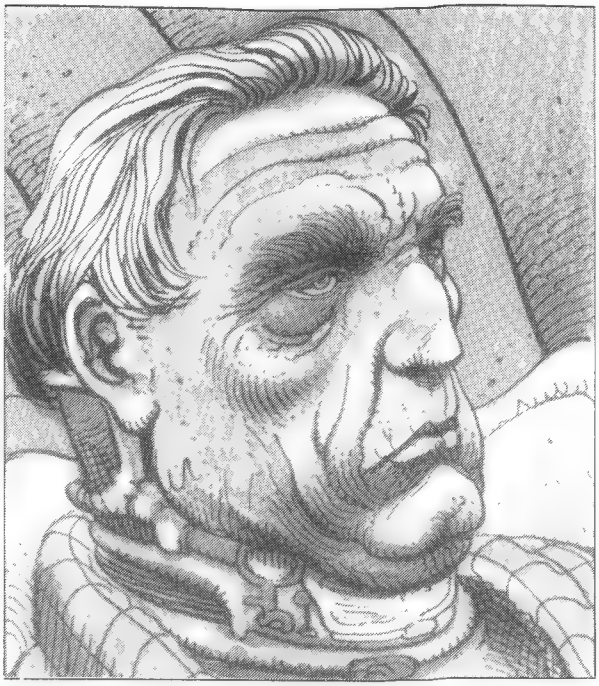

Hovedperson i «Jakten»

Mens Udødelighetens pris handlet om kamp om den politiske makt, er det ikke så klare motsetninger i Lokkeduen. I enda høyere grad er dette et album hvor det visuelle gjør mer inntrykk enn handlingen. Tredje bind av trilogien er ennå ikke utkommet.

Billedfortellinger

Derimot har Bilal utgitt et nytt album med manus av Pierre Christin. *Coeurs Sanglants* (Blødende hjerter og andre trivialiteter, 1988) ligger på grensen mellom tegneserie og noe annet. I formen er det en serie avisreportasjer med tilhørende illustrasjoner. En rekke blodige begivenheter utspiller seg. Alt viser seg å kunne føres tilbake til en fanatisk sekt eller gruppe som river hjertet ut på folk... Her er vi mer eller mindre tilbake i realismen. Albumet kan leses som en historie om blind vold. Men det spørs om ikke volden i seg selv blir det sentrale fordi historien ikke er troverdig. Christins manus er svakere enn Bilals tegninger. Igjen viser Bilal seg som dysterhetens skildrer. Men det er mer farger i Blødende hjerter enn i hans tidligere arbeider. Tegningene er for det meste laget med utgangspunkt i fotografier.

Blødende hjerter er en slags billedfortelling. Det kan i enda høyere grad sies om *Hors Jeu* (1987, utgitt på dansk under tittelen Sidste halvleg), som er en fortelling i journalistisk form av Patrick Chauvin med illustrasjoner av Bilal. Det er en fortelling om hvordan vold, korrupsjon og medisinske eksperimenter tar livet av fotballspillet. Egentlig dreier det seg ikke bare om fotball; albumet - eller boka - er nok en dyster spådom om hvordan det vil gå med menneskeheten hvis de destruktive kreftene får utvikle seg. Bilals tegninger er realistiske, voldsomme og skremmende, og vi ser samme tendens som i Lokkeduen og Blødende hjerter: store bilder (alle er helsides), mer farger og tilknytning til billedmedier.

Vold

Bilals serier er dystre og pessimistiske, og det er mye vold i dem. Dette er ikke i spekulativ hensikt;

DET KLARER SEG, JEAN-FERDINAND CHOUBLANC! DET KOMMER IKKE PÅ TALE Å MOTSETTE SEG UNIVERSETS ORDEN!
DET KOMMER LIKE LITE PÅ TALE Å INNRØMME ET MENNESKE EN SLIK MISERABEL ENTITET, EN TILSTAND SOM ER FORBEHOLDT DE MEKTIGE!
DE KAN GÅ! OG GLEM IKKE AT VI HAR ALL DEN TID VI TRENGER!

Egyptiske guder i «I udødelighetens pris»

både han og Christin har erklært at de avskyr vold, og Bilal hevder at han besvimer hvis han ser blod. Spørsmålet er imidlertid om seriene hans fungerer som advarsler mot volden i samfunnet. Det går bra i et album som Den sorte ordens falangister, som er klart realistisk og relatert til politiske forhold i vår samtid og nære fortid. Men Udødelighetens pris og Lokkeduen beveger seg så langt utenfor det realistiske og sannsynlige at det blir altfor lett å lese dem som ren underholdning. Volden blir da et av flere underholdningselementer, selv om dette ikke er tilsiktet.

Det har blitt hevdet at vold og religion ofte henger sammen hos Bilal, og da først og fremst i hans egne manuskripter. Bilal har uttalt seg om dette i et intervju med *The Comics Journal*. Han sier at han har et negativt forhold til religion. Visse relgiøse ytringer er skremmende, andre heller komiske. Når han valgte å bruke egyptiske guder i noen av "rollene", var det på grunn av de grafiske muligheter dette ga ham. I Udødelighetens pris innfører han også en komisk pave og gir dermed uttrykk for sitt syn på kristendommen, som han syns er latterlig.

Samarbeidet med Christin

Bilal og Christin kjenner hverandre godt. Blant annet deler Christin hans interesse for film, og de liker å diskutere film med hverandre. Ideene til samarbeidsprosjektene kommer gjerne fra samtaler om film, litteratur eller andre felles interesser. Bilal er altså involvert på idéstadiet selv om Christin skriver manuset. Christin forteller at ideene vokser langsomt fram gjennom mange samtaler, og at det derfor sjelden er uenighet mellom dem når det konkrete manusarbeidet begynner. Christin lager ganske detaljerte manus, men han prøver å gi Bilal størst mulig frihet: - Jeg prøver å foreslå for ham en historie som gir rom for hans fantasi, og som gir ham muligheten til å innføre uventede ting. Det er dette som er manuskriptforfatterens rolle.

Ikke desto mindre har vi sett at det er ganske stor forskjell med hensyn til hva slags serier de to ønsker å lage. Begge er i utgangspunktet samfunnskritikere, men i motsetning til Bilal har Christin sin forankring i realismen. Det hender også at det ferdige produktet blir annerledes enn Christin har ment. Noen ganger gir Bilal figurene en annen personlighet enn Christin hadde tenkt seg. Da hender det at Christin forandrer dialogen etter at tegningene er ferdige. Bilal sier dette om samarbeidet: - Det den ene av oss gjør, skal tjene det den andre gjør, og det begge gjør, skal tjene historien.

Flere av albumene, blant annet Den sorte ordens falangister og Blødende hjerter, foregår på konkrete, navngitte steder. Bilal reiser en del for å gjøre seg kjent med de stedene han tegner. Ellers tyr han til bøker og fotografier. Christin tar fotografier på sine reiser og overlater dem til Bilal.

Fra strek til farger og film

Bilals tegnestil har utviklet seg gradvis, og han sier selv at han ikke har vært seg denne utviklingen helt bevisst. Helt til å begynne med var tegnestilen preget av en meget klar strek. Det er en skole innenfor fransk tegneseriekunst som kalles *ligne claire*, "den klare linje", inspirert av Hergés Tintin. Bilal sier at han raskt ble mindre interessert i linjene enn i det som befant seg mellom dem. Til å begynne med brukte han mye raster, men det gikk han trett av. Han fant ut at han heller ville perfeksjonere seg i bruk av farger.

Farger vil, som vi har vært inne på, for Bilal stort sett si grått, men av og til med plutselige innslag av klarere farger.

Midt i 80-årene skjedde det en forandring vekk fra det grå. De nyeste utgivelsene er langt mer fargeglade enn de eldre. Han lager først blyanttegninger, men fyller så rommet mellom strekene helt med farge. Han fargelegger umiddelbart etter at han har skisset; dette begyn-

"Bredlerret bilde" fra«Lokkeduen»

te han med på de siste sidene av Den sorte ordens falangister. Han mener at hvis det går for lang tid mellom skisser og fargelegging, mister han den følelsen av atmosfære han hadde da han laget blyantskissen. Ofte visker han streken ut til slutt, slik at bildet får karakter av maleri. Etter hvert, og særlig i Blødende hjerter, har han begynt å legge farger oppå fotografier.

Bilal jobber også med film, og blant de regissører han har samarbeidet med, er Alain Resnais, som lenge har vært interessert i tegneserier. Til Resnais´ film *La vie est un roman* (Livet er en roman) laget han dekorasjoner i form av glassmalerier. Han forteller at det som fascinerte ham ved denne jobben, ikke bare var selve teknikken, men også det å jobbe i et stort team hvor alle måtte arbeide mot et felles mål. Dekorasjonene er senere blitt publisert i bokform. Bilal designet også et "vesen" for Michael Manns skrekkfilm *The Keep*. Som vi har sett, har filmmediet øvd påvirkning på de nyeste tegneseriene hans, altså særlig dem som er laget etter at han hadde jobbet direkte med filmproduksjon.

Bilal har ikke bare arbeidet med film; han ser også mye film. Blant hans yndlingsregissører er Buñuel, Welles og Tarkovskij, og han ser visse likheter mellom Tarkovskijs og sine egne arbeider. Det har noe å gjøre med sansen for feltene mellom linjene. Christin deler denne oppfatningen. - Du kan ikke forestille deg Tarkovskijs filmer i svart/hvitt og med klare linjer, sier han.

Bilal mener selv at han slaviske bakgrunn har satt et visst preg på det han har laget, og her ligger nok noe av fellesskapet med Tarkovskij. Han snakker om en slags "slavisk følsomhet", som stammer fra langt tilbake i hans fortid. Dette er ikke bevisst, for da hadde det blitt en mani, men han mener at hans måte å nærme seg et tema på, har sammenheng med hans jugoslaviske opprinnelse.

«Blødende hjerter»

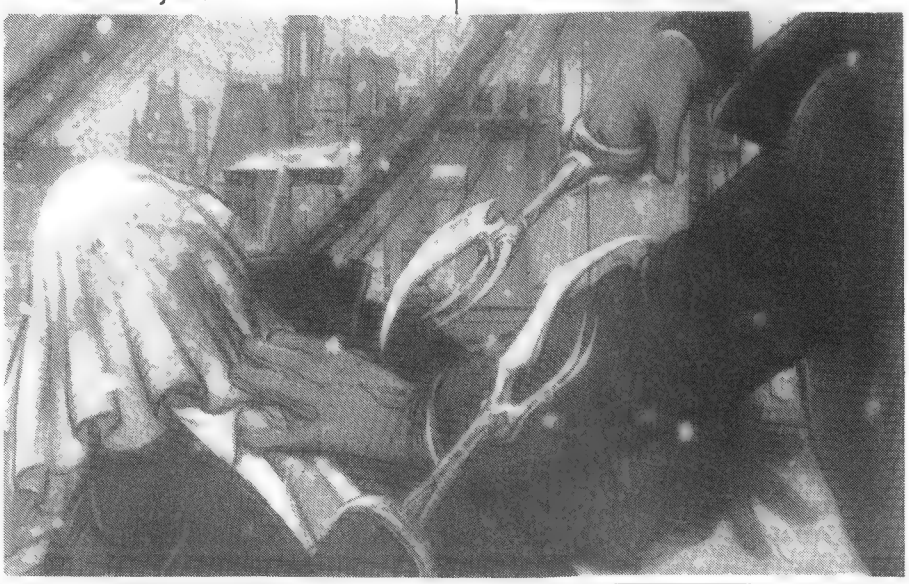

Hvor går Bilal?

Det ser ut til at Bilal er inne i en søkende periode. Han prøver - med bare delvis hell - å frigjøre seg fra samarbeidet med Christin. Han lager serier om apokalyptiske temaer: Verden går mot sammenbrudd. Dette temaet ligger under uansett hvem som er manusforfatteren, Bilal selv, Christin eller en annen. Svakheten er at i stedet for å søke etter løsninger, går Bilal og hans partnere inn for å skildre forfallet med så mange bisarre detaljer at det nærmer seg effektmakeri. Trolig ville han ha stått seg på å vende tilbake til den politiske realismen fra Den sorte ordens falangister og Jakten.

Man kan også lure på om Bilal beveger seg bort fra tegneseriemediet. Hverken Blødende hjerter eller Hors Jeu er tegneserier. Film påvirker Bilal i stadig sterkere grad, og film krever store bilder, for store til å passe inn på en vanlig tegneserieside. Det kan se ut som om han er på vei mot en karriere dels innen film, dels som illustratør av billedfortellinger som er sterkt preget av både tegneserier og film. Dette skjer samtidig som mulighetene for franske serieskapere er vanskeligere enn noen gang.

Jon Gisle

9. april er det 50 år siden Nazi-Tyskland angrep Norge. Cappelen markerer dette med to albumsutgivelser som begge er norske, og som begge ser med et humoristisk blikk på krigen og Hitlers Tyskland.

Cappelen markerer krigsjubileet

Tor Bomann-Larsens album har vi allerede presentert i TEGN tidligere (nr. 3/1989). I dette nummer trykker vi et utdrag fra **Gutta på skauen**, forfattet av Terje Nordberg og Eirik Ildahl og tegnet av Geir Florhaug.

Begge forfatterne er gamle travere i det norske tegneseriemiljøet, mens Geir Florhaug er et praktisk talt ubeskrevet blad. Ideen er gammel. Visstnok skal Nordberg og Ildahl ha laget et synopsis til en film over samme tema allerede i 1970-årene, mens tegneren ennå var et uskyldig lite barn. Noen film ble det ikke, men forfatterne tenkte seg at synopsiset eventuelt kunne danne grunnlaget for en tegneserie. Så forte synopsiset et om-flakkende liv inntil det havnet hos Jón Sveinbjørn Jónsson, som i mellomtiden var blitt den første tegneserieredaktør i et finkulturelt forlag — Cappelen.

I mellomtiden hadde Geir Florhaug så smått begynt å gjøre seg gjeldende. Han er 21 år gammel, kommer fra Hamar og har utdannet seg i tegning, først på yrkesskolen og senere på Westerdals Reklameskole, som han nå avslutter til våren. Han tegnet noen serier for KonK før det gikk konk, og i 1988 deltok han i Oslo Tegneserie-Forums tegneserickonkurranse. Der satt Jón Sveinbjørn Jónsson i juryen.

Litt senere kom Jónson på at siden det nærmet seg jubileet for okkupasjonen, kunne det være en idé å gjøre noe ut av det gamle synopsiset. Han koblet Ildahl, Nordberg og Florhaug, og de to første begynte å skrive sorn gale på det som skulle bli et ferdig manus. Geir Florhaug satte i gang med tegningene før manus var ferdig og jobbet på full tid fra 1. september 1989 og til litt over nyttår 1990.

Gutta på skauen er en kjent betegnelse på den norske Hjemmefronten under krigen, men albumet av samme navn foregår før Hjemmefronten ble til, nemlig i dagen 9.-10. april 1940. Etter det tyske overfallet var det maktpåliggende for norske myndigheter å få Norges Banks gullbeholdning ut av landet, og gullet spiller en sentral rolle i de sidene vi trykker. Hovedpersonene, Bjarne og Frimann, er to småkjeltringer som har fått tak i gullet og naturlig nok gjerne vil ha det for seg selv. Men det er mange som gjerne vil det samme. Nasjonal Samling er ut etter gullet, tyskerne vil ha gullet, kongen vil ha gullet, og den nynorsktalende patrioten som opptrer i serien, vil også ha tak i gullet - for å bringe det til kongen. Også Bjarne og Frimann er nok patrioter innerst inne: bildene hvor de snur på grensa og drar tilbake til Norge, er et vendepunkt i historien på mer enn én måte.

Albumet er på 60 sider i svart/hvitt. Geir Florhaug sier til TEGN at han ikke *først og fremst* vil satse på tegneserier. Det blir for stillestående, og jobben med å lage et tegneseriealbum er for omfattende. Han berømmer miljøet på Westerdal og sier at det er inspirerte ham til å fullføre **Gutta pa skauen**. Etter avsluttet skole tenker han på å bli illustrator.

Likevel skal vi ikke se bort fra Florhaug også fra tid til annen vil gjøre seg gjeldende på tegneseriemarkedet. Han forteller at han lærte mye av å jobbe med albumet, og han forbedret tegnestilen underveis. I begynnelsen av albumet benytter han for mye skravering og streker som han nå betrakter som umotiverte. Dette sluttet han med underveis. Han ble også flinkere til å få fram kontrasten mellom tykke og tynne streker. Samarbeidet med manusforfatterne var også lærerikt, sier Geir Florhaug, som til sommeren skal i det militære, 50 år etter Gutta på skauens tid.

Jon Gisle

«Gutta på skauen»

JEG ER DEN NYE REGJERINGENS REPRESENTANT! SLIPP MEG UT ØYEBLIKKELIG, ELLERS FÅR DE AVSKJED I UNÅDE!
I SÅ FALL HAR JEG INGEN MYNDIGHET TIL Å SLIPPE NOEN SOM HELST FRI!
NEKTER DE Å UTFØRE ORDRE? DE ER ARRESTERT!
SOM DE VIL..
HVA ER DET DE GJØR?!
ARRESTERER MEG, SER DU VEL!
KLONK!
DU DER UTE! LÅS OPP ØYEBLIKKELIG!!
PANG!
PANG!
HJELP!
43 A

EG SKAL TALE MED LENSMANNEN, OG PÅ SLUTT PÅ DETTE SKAMMELEGE SPELET OM NOREGS LAGNAD!
JEG VIL HA EN TELEFON!
JEG ER VÅT PÅ BEINA! ET GLASS COGNAC...
JEG SKAL ARRESTERE DEN KJELTRINGEN!
BÅDE REGNET RINGEKLOKKA OG POLITIET ER INNE I FENGSELET! OG UTENFOR ER DET EN KJELTRING?
KANSKJE DET EGENTLIG ER VI SOM ER UTENFOR, OG HAN SOM ER SPERRET INNE!

«Gutta på skauen»

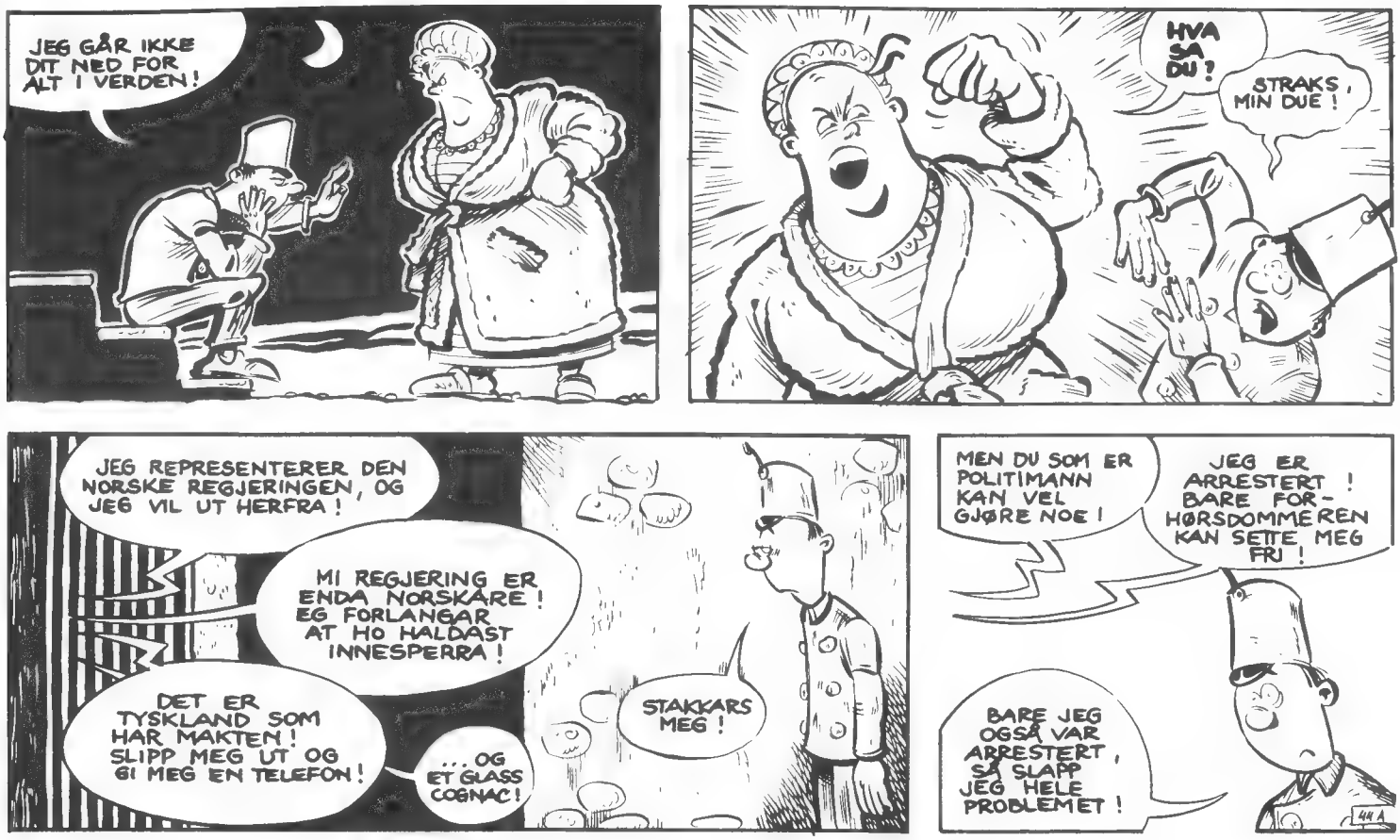
JEG GÅR IKKE DIT NED FOR ALT I VERDEN!
HVA SA DU?
STRAKS, MIN DUE!
JEG REPRESENTERER DEN NORSKE REGJERINGEN, OG JEG VIL UT HERFRA!
MI REGJERING ER ENDA NORSKARE! EG FORLANGAR AT HO HALDAST INNESPERRA!
DET ER TYSKLAND SOM HAR MAKTEN! SLIPP MEG UT OG GI MEG EN TELEFON!
...OG ET GLASS COGNAC!
STAKKARS MEG!
MEN DU SOM ER POLITIMANN KAN VEL GJØRE NOE!
JEG ER ARRESTERT! BARE FORHØRSDOMMEREN KAN SETTE MEG FRI!
BARE JEG OGSÅ VAR ARRESTERT, SÅ SLAPP JEG HELE PROBLEMET!
44 A

AHA!
DU DER! JEG UTNEVNER DEG TIL LENSMANNS-FULLMEKTIG.
JEG... ØH...
TA DENNE HAGLA OG ARRESTER MEG! DERETTER HOLDER DU VAKT, OG PASSER PÅ AT INGEN SLIPPER UT!
GJØR SOM HAN SIER!
ØH... SKAL BLI!

«Gutta på skauen»

PSST! BJARNE!
SLIPP MEG UT!
HA! TROR DU JEG ER DUM, ELLER? HØRTE DU IKKE HVA HAN SA?
JAMMEN MEG KAN DU VEL...
IKKE PRØV DEG!
NÅ FÅR DET VÆRE NOK!

LÅN MEG EN HÅRNÅL.
JAVEL.. MEN...?! HVOR ER...
HER! OPP MOT VEGGEN ALLE SAMMEN!
FRAMIFRÅ! GODT GJORT, MIN GODE VEN!
DU OGSÅ DIKTERHØVDING! NÅ STIKKER JEG!
KLIKK! KLAKK!
KVA?? EG SKJØNER IKKJE... TYKKJER DU IKKJE AT EG HAR VORE TIL HJELP?
JEG ADVARTE DEG! IKKE NOE RØMMING!
JEG RØMMER IKKE! JEG ER OGSÅ BLITT LENSMANNSFULLMEKTIG! SER DU IKKE PISTOLEN?
SMEKK!

«Gutta på skauen»

MEN... MÅ VI IKKE PASSE PÅ FANGENE?
NEIDA! DØRA ER JO LÅST!
JØSS DER ER JO BILEN VÅR, FRIMANN!
JA! OG DET ER POLITIET SOM HAR FUNNET DEN IGJEN FOR OSS! HE! HE!
46 A
... OG ALT GULLET OGSÅ!
FAEN SKIVERE!
MEN BILTYVENE HAR DE IKKE FÅTT TAK I!
HOPP INN BJARNE!
ÅJA! VI KAN FINNE TYVENE, VI! JEG HOLDT PÅ Å GLEMME AT VI ER BLITT POLITIMENN!
HVOR SKAL VI BEGYNNE Å LETE FRIMANN?
OVER GRENSA TIL SVERIGE, SÅ FORT SOM REMMER OG TØY KAN HOLDE! JIPPI!
IMENS...
RRRR!!!!!NNG!
RRRR!!!!!NNG!
DÆSKEN DØTTE!
GRAND HOTELL
VIL DERE SE Å HOLDE WATTERO, ELENDIGE BRÅKEBØTTER!
GLUBB!
BLUPP!
DU FRIMANN! VI GLEMTE VIKTOR!
GLEMTE OG GLEMTE... KANSKJE VI IKKE TRENGER HAM MER...
46 B

«Gutta på skauen»

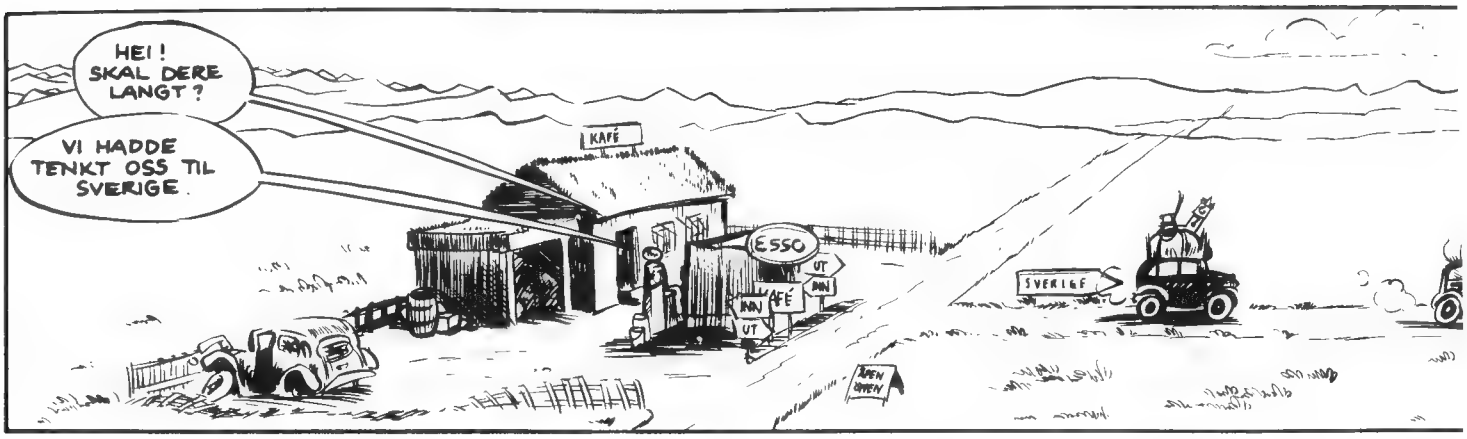

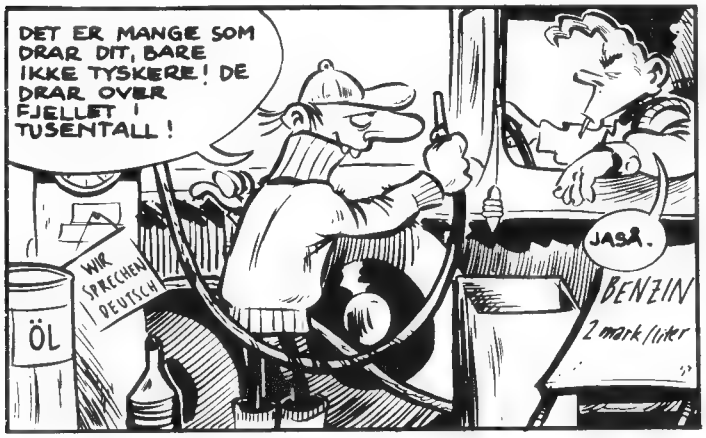

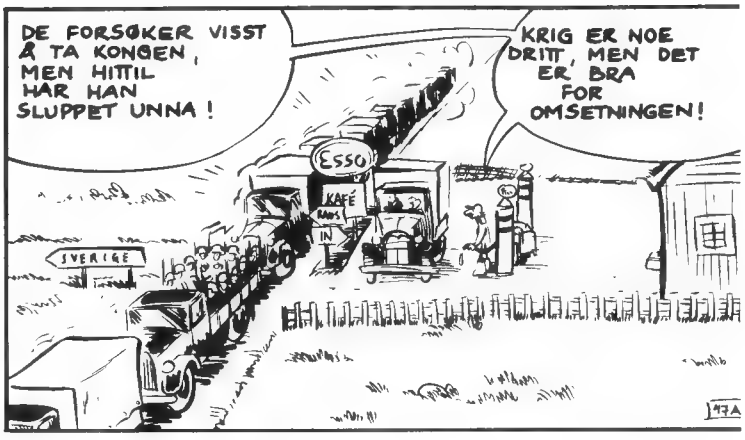
DE FORSØKER VISST Å TA KONGEN, MEN HITTIL HAR HAN SLUPPET UNNA!
KRIG ER NOE DRITT, MEN DET ER BRA FOR OMSETNINGEN!
ESSO
KAFÉ
INN
SVERIGE

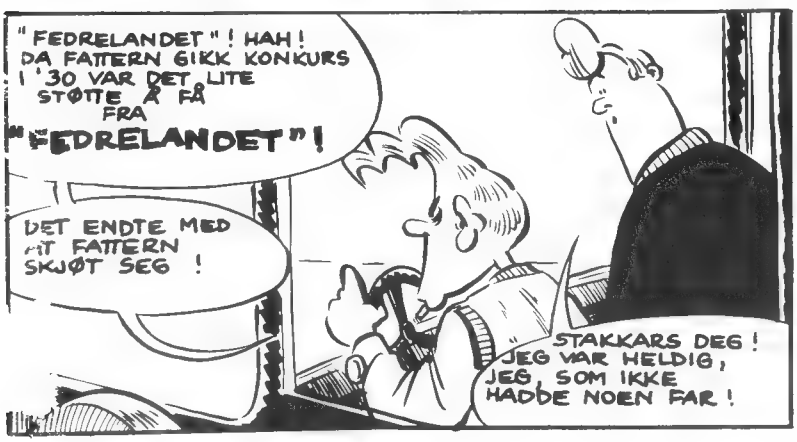
"FEDRELANDET"! HAH! DA FATTERN GIKK KONKURS I '30 VAR DET LITE STØTTE Å FÅ FRA "FEDRELANDET"!
DET ENDTE MED AT FATTERN SKJØT SEG!
STAKKARS DEG! JEG VAR HELDIG, JEG, SOM IKKE HADDE NOEN FAR!

VI FLYTTA FRA VILLAEN ... MEN TROR DU MINE "LANDSMENN" PÅ ØSTKANTEN VILLE LEKE MED MEG? OG HVOR VAR "FEDRELANDET" DA MUTTERN SLET SEG UT OG DAUA AV TUB?
JEG HADDE HELDIGVIS INGEN MOR HELLER! JEG VOKSTE OPP ALENE MED BESTEMOR!

«Gutta på skauen»

MEN BLÅS I FORTIDA, BJARNE! DER BORTE OVER GRENSEN VENTER EI GYLLEN FRAMTID!
HVA MENER DU? GULLET ER JO BAK PÅ PLANET!
FARVEL TIL HØYE SKATTER OG ISKALDE MØRKE VINTRER!
AKKURAT!
ALDRI MER HARDINGFELE, LANGE-LEIK OG SIDROMPA BUNADER! SLUTT PÅ SMÅ-LIGHET OG HUSMANNS-ÅND!
SLUTT PÅ TRAN OG HELSETRØYE!
LUSEKOFTER OG SKITURER I MARKA!
48A
POTETBALL, GRAUT-FAT OG LUTEFISK! LA TYSKERNE VELTE SEG I HELE DRITTEN!
GEITOST OG FISKEBOLLER!
SANKTHANSBÅL VED FJORDEN... BLÅØYDE BONDETUPPER...
JULE-RIBBE... AKEVITT...
17. MAI...
HELVETES DRITTLAND! VI KLARER ALDRI I LIVET Å KOMME FORBI TYSKERNE SÅ VI FÅR GITT GULLET TIL KONGEN!
RIKSGRENSE ← NORGE SVERIGE →
48B

Claude Auclair er død

Torsdag 25. januar i år døde Claude Auclair av kreft. Han etterlater seg to barn.

Claude Auclair ble født 1. mai 1943 i den franske småbyen Barrede-Monts og kom første gang til Paris i 1964, hvor han raskt begynte å jobbe som illustratør i blader som *Fiction* og *Galaxie*. Gjennom dette kom han snart i kontakt med unge kunstnere som Philippe Druillet, Jean-Claude Mèzières og Jean Giraud (Moebius). Og enten miljøet omkring de nye tegneseriene i Frankrike var tett, eller han var spesielt god den gangen, så ble han raskt lagt merke til. Seriehistorikeren og encyclopedisten Claude Moliterni la tidlig merke til ham og presenterte ham så tidlig som 1967 i fagbladet Phenix- Hans første tegneserie, en fire-sider kalt *Après*, kom på trykk i *Underground Comics* i 1970, tekstet av Giraud. Senere tok karrieren av med kort-historier med *Jason Muller* for magasinet *Pilote*, hvorav to var med Giraud og Linus (Pierre Christin) som forfattere.

Auclair har gjennom årene markert seg som en særegen, spennende og dyktig forteller. Hans største suksess har vært *Simon fra floden*, en serie som nok var voksenserienes gjennombrudd i Norge da de kom i årene 1983-84. Fortsettelsen, laget sammen med Alain Riondet; *Vekkeren* og *Hacari 1 og 2*, alle tre 1989, har nok ikke hatt samme gjennomslagskraft. Andre titler på norsk er *Bran Ruz* og *Flammetreets blod*, begge 1986.

Gjennomgangstema i alle Auclairs historier er kampen mot undertrykkelse — være seg mot sentralmaktene som i Bran Ruz eller militarismen som i Simon fra floden. Tegneformen hans er krevende, detaljrik og faktapreget — fortellerstilen revolusjonerende, som åpningspartiet i Kentaurenes klan, avslutningsscenene i Flammetreets blod, og første-kapittelet i hans siste og ufullførte opus: *Celui-là*. Auclair har stolt på leserens evne til å lese bilder uten tekst, samtidig som alle hans tekstforfattere har lagt seg opp til hans poetiske stil. Seriene hans er gjerne høystemte, melankolske og alvorlige — og har også krav på en seriøs tilnærming.

Det er et stort tap, både for miljøet og for tegneserienes utvikling at Claude Auclair ble revet bort — så altfor tidlig. Årets februar-utgave av *(A-suivre)* ble tilegnet Claude Auclair.

Jòn Sveinbjørn Jònsson

Bibliografi:

Après, 1970
Jason Muller, rècit des temps post-atomiques, 1975, 1980 (med Jean Giraud og Linus (Pierre Christin)
Les naufragès d'Arroyoka, 1975, 1980 (med Greg)
La saga du grizzly, 1976, 1981
Le clan des centaures, 1976, 1978 (norsk 1983)
Les esclaves, 1977 (norsk 1983)
Mailis, 1978 (norsk 1984)
Les pèlerins, 1978 (norsk 1984)
Citè n.W no3, 1979 (norsk 1984)
Bran Ruz, 1981 (med Alain Deschamps) (norsk 1987)
Histoire de Tuan Mac Cairill, 1982 (med Alain Deschamps)
Le sang du flamboyant, 1986 (med Francois Migeat) (norsk 1986)
L'èveilleur, 1988 (med Alain Riondet) (norsk 1989)
Naufrage, tome 1, 1989 (med Alain Riondet) (norsk 1989)
Naufrage, tome 2, 1989 (med Alain Riondet) (norsk 1989)
Celui-là, 1989-90 (med Alain Riondet; det snakkes om at Mèzières og Tardi overtar tegningene, for å få avsluttet historien. Dette er ikke offisielt bekreftet.

Fra Claude Auclairs ufullførtse serie Celui-là

Dressed to thrill

av Tor Sandberg
tilegnet Den Norske TEKO-industrien
i håp om at vi snart får
vår aller første norske superhelt i norske tekstiler.

eller

Helter i lange underbukser

Helt siden det aller første fantom for første gang iførte seg sin blåfargede heltrikot med matchende ansiktsmaske og stripete, kort underbukse utenpå for mer enn 400 år siden, har de maskerte eventyrere i tegneseriene sverget til klesdrakter som har vært sterkt avvikende fra hva det store flertall av deres samtid har ansett som god smak.

"-Det er svært få som egentlig tenker over draktene til de maskerte eventyrerne. Bør de ha hette eller ikke? Bør den være tykk og pansret for å gi beskyttelse mot skader, eller lett og tøyelig for å gi større bevegelsesfrihet? Hvordan bør masken være? Blir man et lettere mål med lyse enn med mørke farger? Det er slike ting som jeg må vurdere."
Hollis "Nattuglen" Mason
(Utdrag fra "Watchman")

Ikke bare har disse draktene avveket fra det konvensjonelle, svært ofte har draktene også avveket fra det rent praktiske. Vi har derfor både støtt og stadig fått oppleve både heltrikoter i fuktige jungler og korte bukser i snøstorm. Hvem har sagt at det å være superhelt bare er en ren fornøyelse, alltid solskinn og aldri skittentøy?

I enkelte tilfeller har heltene hatt god grunn til å kle seg som de har gjort og fremdeles gjør. I andre tilfeller dreier det seg kun om dårlig smak. Nå har det riktignok forekommet helter som har forsøkt å kle seg slik at deres blotte nærvær ikke var grunn god nok alene til å skape full oppstandelse. Disse heltene har imidlertid vært i et desidert mindretall. Danny "The Spirit" Colt nøyde seg med en liten maske over øynene samt hansker. Lamont "The Shadow" Cranston iførte seg i lang kappe, svart hatt og svarte hansker i tillegg til sine illevarslende revolvere. Tarzan nøyde seg med å iføre seg deler av en flådd løve. Slike enkle menn med like enkle klesvaner er imidlertid som påpekt, sjelden kost i tegneseriene. Skal man være helt med respekt for seg selv, skal man være det i lange underbukser. Mer om det senere.

Hvorfor lange underbukser?

Et spørsmål som uvilkårlig trenger seg frem når man beveger seg på dette området er hvorfor heltene i det hele tatt kler seg ut? Blir man noen bedre forbryterbekjemper av å være iført en særdeles stram trikot?

Ja, mener enkelte superhelter. Lynvingen mener det mest av alle. Hans bakgrunn for å kle seg ut som en nattens skapning var rett og slett å skremme livet av skurkene. Det er jo velkjent at "Criminals are a superstitious cowardly lot, so my disguise must be able to strike terror into their hearts." Og hva er vel mer skremmende enn en flaggermus med et vingespenn på et par meter.

Men selv om Lynvingen og sikkert flere med ham, ønsket å skremme da de utviklet sine drakter, var og er det langt mer prosaiske grunner som har avstedkommet draktene for flertallet av heltene. Det er nemlig ytterst få av dem som er helter på heltid. Dette innebærer en identitet på siden av helterollen. Når man så tar i betraktning at disse heltene ofte beveger seg på kanten av loven, og også at skurkene som de pågriper ofte er svært hevngjerrige av seg, er det naturlig at heltene ønsker å være uidentifiserbare, slik at det skal være mulig å få seg en god natts søvn en gang i blant. Det er straks verre å få sove når dørskiltet forkynner "Her bor Lynet" og man samtidig vet at man har noe uoppgjort med skurker som har tilgang på både maskingevær og bomber. For ikke snakke om hva disse skurkene kan gjøre mot heltens ikke fullt så supre familie. Skurkene unnslår seg ingenting - selv ikke utpressing eller ulike former for massakrer. En hemmelig identitet er også grei å ha hvis man ikke ønsker å ha besøk av fansen både tidlig og seint.

Javel, da kan vi være enige om

-En kikk på de maskerte eventyreres klesvaner

at det kan være greit nok å være iført masker for å beholde sin anonymitet som helt. Resten av drakten er man iført av andre grunner. Ettersom helter svært ofte er oppe i slagsmål, får draktenes utforming avgjørende betydning. Jo smidigere og lettere den er, jo bedre for helten. Dette kan forklare hvorfor så få helter er iført slengbukser. Det ville jo ha vært flaut hvis man under sammenstøtet med skurkene skulle bli hengende fast i slengen. Ja, ikke bare flaut — det ville kunne få fatale konsekvenser. En gjennomhullet helt er dårlig underholdning i det lange løp. En gjennomgang av helteeventyrene avslører at mange sverger til trikoten, eller de "lange underbukser" som plagget svært ofte ironisk blir omtalt som, også i de tegneserier hvor hovedpersonen benytter dem selv. For å unngå illsinte leserbrev, skal jeg straks presisere at jeg er fullt klar over at en trikot i utgangspunktet er en hel drakt eller som det står i min fremmedordbok "strikket stoff, stramtsittende, tettsluttende drakt" (*Aschehougs fremmedordbok 1956*), det er bare det at for heltenes vedkommende er det ofte slik at denne drakten får en ekstra "påbygging" så fort man kommer opp på overkroppen. Der har heltene både kapper, hetter, hansker, vinger og mere til. Det er selvfølgelig bare under navlen at heltene har det utpregede trikot-preget.

Knestøvlene - meget chic

I tilknytning til trikotene, eller kanskje heller trikotbuksene, finner vi knestøvlene. Disse er ofte både hælløse og uten synlig såle. De virker nesten som fot-hansker, så myke og føyelige er de. Likefullt er de solide og pålitelige plagg som heltene kan få i alle farger. De aller fleste heltene ifører seg slike støvler, vel å merke den mannlige delen av helteverdenen. De kvinnelige heltene satser så og si uten unntak på tilsynelatende upraktiske stillethæler. Uvisst av hvilken grunn finner både Sorte Kanari, Wonder Woman og Satanna bare for å ta en liten håndfull, stillethælene som det ideelle fottøy for forbryterjakt. De kvinnelige heltene er dermed ikke bare mestere når det gjelder å banke gørra ut av skurkene, de er også mestere til å balansere. Det er virkelig en helteprestasjon å løpe, hoppe, slåss eller rett og slett bare å gå i slike sko. En annen side er at kvinnene heller sparker enn bokser når det gjelder å overmanne en skurk, men de færreste tegnerne har hittil interessert seg i resultatet av en skurk som får et hælspark av en stilletthæl under haken.

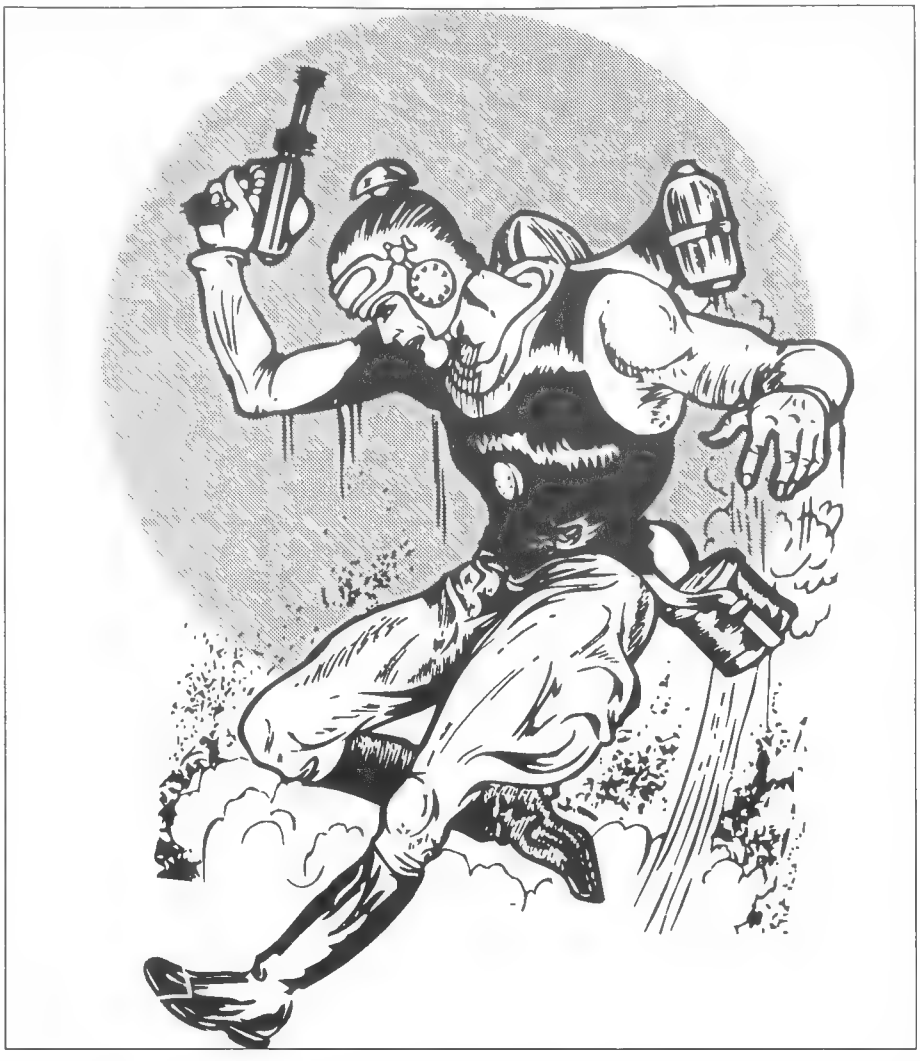

Hvor kommer knestøvlene ("fotkondomene") fra? Hvis vi går tilbake til de tidligste superhelter, som Buck Rogers — Richard W. Calkins superhelt fra 1930-årene, ser vi at ***ridestøvler og ridebukser*** *er et aktivt trekk, mannfolk kledd for safari i Livingstons fotspor, om enn jakten nå har skiftet geografi fra Afrikas hvite flekker til verdensrommet. En av de første superhelter som fortsatt lever, etter 400 år faktisk, er Fantomet, og han har fortsatt ride-støvler, men så benytter han jo også hest...*

— Det er straks verre å få sove når dørskiltet forkynner; «Her bor Lynet»

Mens vi er inne på det "svake" kjønn (allting er relativt) kan vi også nevne at selv om trikoten også er populær blant damene, er sansen for nettingsstrømper enda større. Superheltinner bruker som regel nettingsstrømper og hotpants, samme antikvariske plagg som også Robin ynder å iføre seg. (Artikkelforfatteren har ingen baktanker med denne sammenstillingen.)

Mmm! Nettingsstrømper

Hvorfor nettingsstrømper? I en episode med "Cat Claw" finner hovedpersonen det selv rimelig med en forklaring: Nettingsstrømpene og den øvrige særdeles luftige påkledningen er til å trekke eventuelle tilskueres øyne vekk fra hennes ansikt (slik at hun ikke skal bli gjenkjent som den hun egentlig er). Fra ansiktet og mot en særdeles velformet kropp; sex satt i system altså. Og jeg som trodde tegnerne hadde andre grunner for nettingsstrømpene.

Utover trikoter, knestøvler og masker foran ansiktet, er det noe annet de fleste superhelter har til felles. Det er dårlig smak. Dette ser vi tydelig i utformingen av draktene og også i fargebruken. For å si det brutalt kan vi si at superheltene er kledt som en gjennomsnittlig amerikansk turist. Signalfargene samt de

brede snippene, vinger og fjær og alle andre tenkelige og utenkelige kombinasjoner, ville ha brakt et hvilket som helst fransk motehus til fortvilelse. Skjønt, sånn ser vi ikke på det når vi leser om disse heltene. På papiret fungerer Lynets røde og gule drakt. Ingen reflekterer over Supermanns amerikanske flagg av en drakt. Det er først når man tar draktene ut av sine surrealistiske omgivelser, bort fra stjernetåken og de fjerne planeter, bort fra laboratoriene og superskurkenes festninger, at draktenes usannsynlighet trer fram som en kvise på Kim Basingers panne. Tenk bare på de mislykkede forsøkene på å overføre tegneseriefigurer til filmen. Er det ikke bare latterlig å se Christopher Reeve med kjempe-S'en på brystet? Eller en eller annen ukjent stakkar kravle omkring i en edderkoppdrakt to nummer for stor og med hvite skrukker hvor øynene skal være? Eller for den saks skyld Adam West som Lynvingen der han vikler seg inn i sin egen kappe mellom sin froskelignende hopp? Tegneserieheltene hører hjemme i tegneseriene. Så langt har man ikke tekstiler som takler overgangen fra papir til lerret. Unntak finnes imidlertid (som alltid). Jeg tenker spesielt på Michael Keatons "Batman". I filmen fremsto Keaton som en overbevisende Batman, men hvordan klarte han det? Jo, rett og slett ved at man forandret tegneserieoriginalen og iførte Keaton en modifisert drakt, nærmest en rustning. Den blå og gråkledte tegneseriefiguren ble helsvart. Trikoten ble armert og silkekappen ble til en lærkappe. Ansiktsmasken som i serien føyer seg til Waynes hode, ble til en maske av rågummi. Rått tilhugd, dødelig forsteinet. Joda, Batman tålte overgangen, men bare ved hjelp av en transformasjon.

En annen side av saken er at

En fotograf i New York, Peter Parker, alias Edderkoppen, verdens første frustrerte superhelt, må også hanskes med ordinære problemer; som å legge drakten i bløt i badekaret eller ta fram nål og tråd...

drakten i filmen aldri ville ha fungert for en virkelig Lynvinge. Drakten ble både stiv, tung, vanskelig å manøvrere og fryktelig varm. Inni maska kunne Keaton knapt nok høre noe som helst. Skulle Lynvingen (eh... Batman) ha foretatt sine akrobatiske svev med denne drakten ville det ikke ha vart lenge før han hadde ligget som en våt klump i den harde asfalten.

— En superhelt er kledd som en gjennomsnittelig amerikansk turist...

Fantomet —uten klesskift i 400 år

Tegneserier er unike og det er også superheltenes tegnede drakter. Men hvem er det som har sydd disse draktene og hvorfor ble de seende ut som de nå gjør? Ikke alle serieskapere gir like gode forklaringer på dette. Det finnes også de som forsøker å lure seg unna en skikkelig forklaring. La oss først ta for oss tilfellet Christopher "Kit" Walker. Denne herr Walker ble skyllet i land på kysten av Bengal for mer enn 400 år siden. Han hadde ikke annet enn hva han sto og gikk i (kortbukse), da bandarene forbarmet seg over ham. Senere stiftet Walker kjennskap til bandarenes herrer wasakaene og deres djevelgud, en figur hogd ut av stein. Bandarene var slaver og Walker ville hjelpe dem vekk fra wasakaenes klør (for å ha dem for seg selv? red. sekr. anm.).

Wasakaene hadde imidlertid ikke sans for Walkers argumentasjon og bandt ham fast til sitt avgudsbilde. Ved hjelp av bandarene slapp imidlertid Walker fri. På sitt skjulested i jungelen fikk Walker en ide. Denne ideen har så langt ført til at mer enn 20 generasjoner av familien Walker har blitt nødt til å gå rundt i lange underbukser, jungeltemperaturen til tross. Tipp-tipp-oldefar Walker fant nemlig ut at han ville kle seg ut som djevelguden for å klare å overtale wasakaene til å gi slipp på bandarenes billige arbeidskraft.

Walker bad om tøy, fikk det av bandarene, farget det blått ved hjelp av bær (blåbær?) og laget en tettsittende heldrakt med hette og maske. I tillegg tråklet han sammen en rød og gulstripet, kort bukse (rips og appelsiner?) og sprang så barbeint rundt for å jage wasakaene. Suksessen var så formidabel at Walker bestemte seg for å beholde drakten på.

Walkers skredderprestasjon er i virkeligheten den største bragden. Midt inne i jungelen, flere hundre år før verdens første symaskin (den første ble konstruert av Elias Howe i 1845), uten nål i mils omkrets, for ikke å snakke om sakser eller sytråd, var Walker knapt nok tørr etter å ha blitt kastet til sjøs av blodtørstige pirater, i stand til å sy en drakt som vi først har sett maken til i løpet av de seneste tiår på skøytebanen rundt omkring.

Like utrolig var bandarenes del av dette historiske produktet. Like

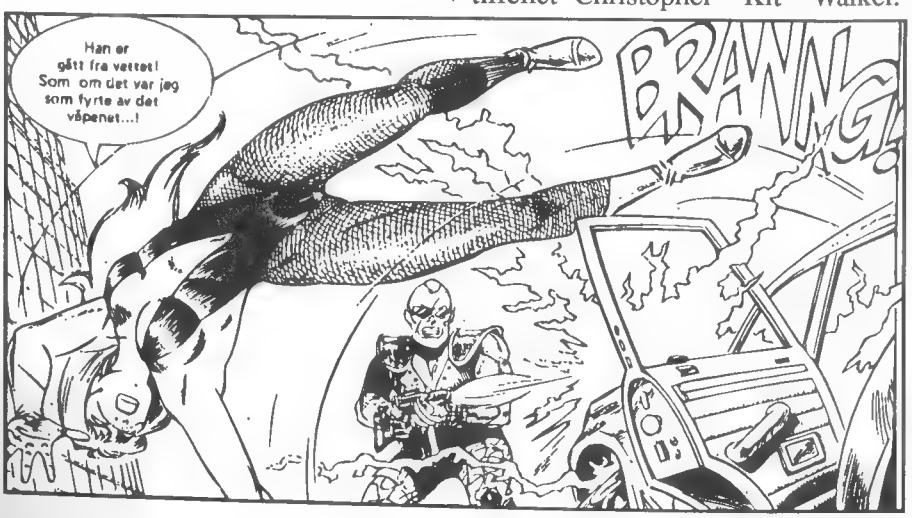

***Dressed to thrill. Cat Claw** er vel den mest utfordrende kledte superhelt. De minimale tekstilene er forøvrig så minimale rett og slett for at de som ser henne skal bli for distrahert til å klare å oppfatte hvordan ansiktet hennes ser ut. En mer nærliggende forklaring er at dette er nok et eksempel på hvordan en dårlig tegneserie forsøker å øke salget med spekulative innslag av rumper og lår. I seriene, som i samfunnet forøvrig, blir menn oppkledd, mens kvinner blir avkledd.*

Fantomet kan representere den klassiske superhelt. For kontrastens skyld har vi med Guran, en som ikke har superdrakt eller ditto krefter. Merk den enkle masken á la B-gjengen, og om Fantomet er så smart — hvorfor har han da underbuksa utenpå stillongsen? Fordi det er en konvensjon! Merk at brystmerket sitter svært lavt hos Fantomet...

midt inne i jungelen som Walker selv var, var de i stand til å finne et stykke tøy av ønsket kvalitet og konsistens. På Walkers forståelige undrende spørsmål om hvor de fikk tak i tøyet, svarte bandarene bare: *"Vi...fant det. Hi-hi-hi."* Ja, hi-hi-hi min hatt - det er svar som fortjent.

Uslitelig superdrakt

Det er imidlertid på langt nær bare herr Walker som har måttet sy selv. Behovet for å være anonym har medført at flere helter har måttet sette seg ned med både nål og tråd før de for aller første gang kunne svimeslå sin premiereskurk. Andre igjen har imidlertid overlatt denne delen av heltegjerningen til andre. Martha Kent er den som har hovedæren for at stesønnen Clark flyr rundt i rødt, blått og gult. Drakten ble imidlertid til i ren frustrasjon. Det hadde seg slik at uansett hva mor Martha iførte supersønnen, så skulle det ikke mer til enn en tur i overlydsfart før klærne bare var filler. Nød lærer imidlertid naken kvinne å spinne. Mor Martha sydde nye klær til gutten ved hjelp av "foret" i den raketten gutten hadde kommet til jorda med. Det viste seg at dette stoffet i likhet med Kal-El (alias Clark Kent) hadde blitt supert ved ankomst til vår planet. Det røde, blå og gule stoffet ble en uslitelig drakt. Tøyet har også den egenskap at skitt ikke fester seg til det. (Snakker om ring av selvtillit!) Derfor kan Supermann alltid være like fin og skinnende. Hvordan noen uten superkrefter kunne sy i uslitelig tekstiler, se det er en annen historie.

I Lynvingehulen....
Nå sitter vi fint i det! Jeg har ingen drakt! Selv om vi kommer på sporet av Masken, kan jeg ikke følge etter!
Nei, iallfall ikke som Lynvingen! Først må du få sydd en ny drakt!

Etterhvert som denne Kryptons sønn vokste måtte mor Martha benytte stadig mer av stoffet for å klare å kle gutten. Det er kanskje grunnen til at Supermann ikke lenger har kapper av uslitelig stoff. Skredderen i familien har måttet gå over til dårligere, mer jordisk materiale. Hun syr nå kapper for harde livet for å kunne holde tritt med alle de laservåpen, bomber, branner og andre uhumskheter som er med på å redusere kappene til filler.

Akk ja, det er et slit å ha en superhelt i familien. Det må nok Alfred Pennyworth også ha tenkt ved mang en anledning hjemme på Wayne Manor. Det er ikke sjelden at herren i huset har kommet hjem i fillete drakt gjennomtrukket av blod. Den trofaste Alfred har imidlertid alltid hatt en ny og strøket reservedrakt klar i det hemmelige skapet. Det er disse menneskene, mor Martha og butler Alfred, som øyensynlig er de virkelige helter.

Nasjonale drakter: Sieg Heil

Andre helter har funnet enklere måter å stue drakten bort på mellom slagene. Lynet har sin super-elastiske drakt inne i ringen sin. Drakten er forøvrig utviklet i Barry Allans eget laboratorium. Det er enkelte som gjør det vitenskapelig når de skal iføre seg heltetøy.

Når superdrakten går i stykker, det skjer ikke altfor ofte, men det kan skje, - hva gjør superhelten da? Bestiller en ny fra nærmeste supermarked? Lynvingen ble dokumentert i norsk utgave nr. 12/1969 at han har en skredder. Men så er jo hans alterego millionær — det er jo rene realismen!

Grønne Lykt har en lignende ring. Ved hjelp av denne kan han ikke bare iføre seg sin grønne trikot, han kan også forandre sine egne og andres klær etter eget forgodtbefinnende. Alle farger fås, unntatt gult. Den fargen virker ikke ringen på. Skaperne av denne fortreffelige ringen som utvilsomt ville sette verdens samlede konfeksjonsindustri i fare hvis den skulle bli masseprodusert, er de mystiske vokterne fra planeten Oa. De laget ringene da de opprettet sitt Grønne Lykt-korps som altså Hal Jordan nå er medlem av på vegne av hele menneskeheten.

En lignende uniform bærer Hauken. Han er medlem av planeten Thanagars politistyrke. Det er bakgrunnen for hans vinger, nebb og jordiske oppnavn.

Også Captain Americas nasjonalepos av en drakt med stars and stripes var opprinnelig ment som en slags uniform, men prototypen ble imidlertid aldri satt i produksjon. Kaptein America har forresten fått sin engelske variant, nemlig Kaptein Britain. Hva med de tre nordiske varianter, når får vi dem? Nasjonale superhelter i nasjonale uniformer?

Enklest av alle superhelter har likevel Super-Langbein det. Han trenger ikke gjøre annet enn å spise en super-nøtt for iføre seg sin kappe, sine lange underbukser (bokstavelig talt) og sin meget supre superhatt. Det er forøvrig svært få superhelter som benytter hatt til drakten. Super-Langbein er en av de få på mange vis.

Peter Parker og Ole Kristian Furuseth

Over til en som har slitt usedvanlig mye med sine superpåkledning. Vi snakker om superserienes problemmagnet nummer én - Peter Parker, også kjent som Edderkoppen. De fleste kjenner nok Edderkoppens bakgrunn. Fra å bli bitt av en radio-

aktiv edderkopp svingte han seg snart opp til å bli en superhelt med alle egenskapene til en ekte edderkopp. Til å begynne med var planen å tjene penger på disse ekstraordinære kreftene og i likhet med andre sirkusartister ønsket herr Parker seg en spektakulær drakt. Det var bakgrunnen for at han knuste sparegrisen og gikk til innkjøp av en blå og rød hel- trikot. Denne ble senere pyntet med edderkoppnettmønster som vi ikke senere har sett før Ole Kristian Furuseth overtok alpintronen fra svenskene. Og dermed var alt klart.

Som kjent gikk det imidlertid aldri som planlagt; Peter Parker har vært så opptatt av å bekjempe superskurker at han slett ikke har fått tid til å skaffe seg sin rimelige bankkonto fylt opp med dollar. Han har også vært opptatt av å holde drakten ved like. Jeg undrer meg på hvilken annen superhelt som har så mange problemer med påkledningen som Edderkoppen. Ikke bare har drakten krympet i vask, blitt stjålet, ødelagt, forsvunnet og blitt så utsvettet at den godeste herr Parker rett og slett har måttet avstå fra heltegjerninger på grunn av at han ikke har hatt sterk nok mage til å iføre seg drakten. Det ble faktisk så ille at drakten forsøkte å overta makten over Parker. Det var riktignok ikke den blå og røde drakten, men et svart kostyme, anskaffet i en annen dimensjon (faktisk). Som folk flest ønsket Parker seg nye tekstiler (her får vi håpe, som Arne Hestenes pleier å tilføye ved lignende anledninger, at trykkfeil-djevelen ikke slår til...). Da han fikk anledning til

I tekstilenes vold. Stakkars Peter Parker har ofte hatt en meget stri tørn med sine drakter. Og når man klatrer oppover veggene dag og natt må man jo tenke seg at drakten i det minste blir slitt på knærne. De problemene har ikke Ole Kristian Furuseth...

å trekke i svart, var han ikke sen om å takke ja. Spesielt ettersom drakten viste seg å inneholde en rekke fiffigheter. Den kunne for eksempel reagere på Parkers mentale ordrer. Hvis Parker ville kle av seg, slapp drakten lydig taket og gled veldressert bort til nærmeste stol. Der ble den hengende til Parker igjen ønsket å iføre seg Edderkoppens identitet.

Dette var imidlertid for godt til å kunne vare. Drakten begynte å bli egenrådig. Peter Parker oppdaget at drakten var i stand til å reise rundt på egen hånd. Parker tok kontakt med den fantastiske doktor Reed Richards, også kjent som Mr. Fantastic i De Fantastiske Fire. En analyse av drakten viste at den var et høyst levende vesen, en slags parasitt. Denne var i ferd med å ta over kontrollen over Parkers hjerne. Ikke rart at Parker strippet ned til bare underbuksa ganske umiddelbart. Parasitt-drakten satte seg kraftig til motverge før den omsider ble nedkjempet, iallfall foreløpig. Hvem vet hva framtiden vil bringe.

Avslutningsvis - eveningdress

Mens vi er inne på temaet Parker og klær, er det også på sin plass å ofre noen ord på alle de merkelig kledte superskurkene Edderkoppen har vært i kontakt med. For i likhet med at klær skaper folk og klær skaper superhelter, skaper også klær superskurker. I andre serier som for eksempel i eventyrene om Supermann og Lynvingen, har det nok også forekommet skurker i trikot, men ofte har de vært fornøyd med sine hverdagsdresser. Både Lex Luthor og Jokeren har vært av den oppfatning, selv om sistnevnte nok har innehatt en nokså aparte fargesmak.

I Edderkoppens annaler finner vi midlertid et utall trikot-kledte superkrek under like utallige dekknavn. Både Flua, Skorpionen, Blekkspruten (Dr. Octopus), og Varulven (mye zoologi her) er blant de som har gjort tilværelsen sur for Peter Parker. En av de galeste er den skallete pensjonisten Abe Toomes, som av utseende ikke er helt ulik en gribb. naturlig nok (?) laget denne eldre herremannen et par vinger på sløyden på eldresenteret en ettermiddag. Ved hjelp av disse inntok han snart luftrommet og et par banker under navnet Gribben (mer zoologi). Han ble med dette den aller første pensjonist-superskurk i trikot. Det finnes nemlig ingen begrensninger for en mann i en merkelig drakt.

Tor Sandberg

Den avslappede superhelt. Poser i knærne på trikoten har aldri affisert Super-Langbein noe videre. Eller Fantdonald som har alle trekkene til en superhelt, unntatt alvoret...

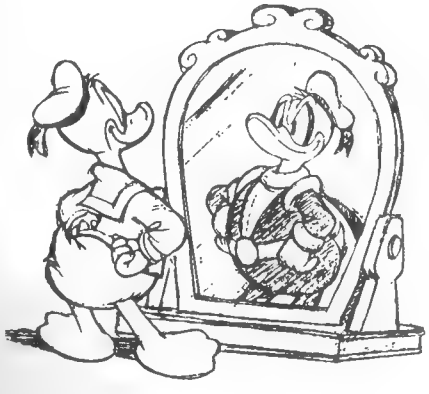

Tegneserieutstilling i Sarp

Tommy Sydsæter signerer Vazelina for fansen.

I slutten av oktober kunne man lese i lokalavisene i Fredrikstad og Sarpsborg at Fantomet gikk rundt og informerte om at Sarpsborg Tegneserieklubb skulle ha utstilling 4. og 5. november.

Det var i lokalene til IOGT at klubben denne helgen samlet folk for å vise noe av det tegneseriene har å by på. Av originaltegninger hadde de to sider fra Tommy Sydsæters "Vazelina Bilopphøggers", to sider fra Knut Westads malte Fantomet-serie for Bellona Magasin, tre sider av Ragne Næss´ "Damlog", to sider fra Tore S. Olsens "Kællær", og dessuten skisser og filmer til "Truls og Trine" av Arild Midthun. I tillegg til dette var det plukket er rekke serier og temaer: Batman, Donald Duck, småserier, underground/ amatørserier, give-aways, tegneserier som kunst, Fantomet, Illustrerte Klassikere, hvordan bedømme kvaliteten på serieblader. Donald-monteren viste frem endel nordiske utgaver av historiene om denne populære figuren, blant annet på finsk, samisk, islandsk og nynorsk. I Batman-monteren fant man blant annet det første Lynvingen-bladet som kom på norsk, et tverrsnitt av serien og bilder fra filmene.

For å få til en slik utstilling må man vite å sette begrensninger for hva man skal ta med; det er komplett umulig å få med alt som er verdt å vise, selv om lokalene var relativt romslige. Vi måtte også ha plass til endel av medlemmene i klubben som stilte opp med tegneseriegods for salg. Mange fikk en fin anledning til å gjøre et varp her.

Dessverre var ikke været det beste denne helgen. Det førte til at Fantomet fikk en sur jobb da han gikk rundt i gågata og delte ut løpesedler om utstillingen. Været tatt i betraktning var besøket allikevel brukbart. Lørdagen var Knut Westad innom og signerte serien i Bellona Magasin. Svært mange ble imponert over hans originaltegninger til nettopp denne serien, og flere skaffet seg en signert utgave av bladet. Westad var også med på et på-sparket-intervju med F.O.O.L.TV (Fredrikstad og omegn lokal-tv).

Søndag var det Tommy Sydsæters tur til å signere sitt seneste produkt. Samlealbumet om Vazelina Bilopphøggers kom nemlig ut akkurat da. Tommy kunne fortelle at det ble solgt mange ganger flere av hans album der i Sarp enn da han tidligere hadde sittet og signert på Humla i Oslo. Også han ble filmet, men da var det en av klubbens egne medlemmer, Hans Erik Skoglund, som hadde medbrakt videokamera for anledningen.

Gjennom denne utstillingen fikk nok en god del østfoldinger vite at tegneserier er noe langt mer enn etbruk og kast-produkt. I tillegg til tv-innslaget skrev hele fire lokalaviser om utstillingen. Det burde gjøre det lettere for arrangørene å få tak i sponsorer til neste gang.

Øyvind Braaten

NORSK TEGNESERIE-BEGIVENHET!

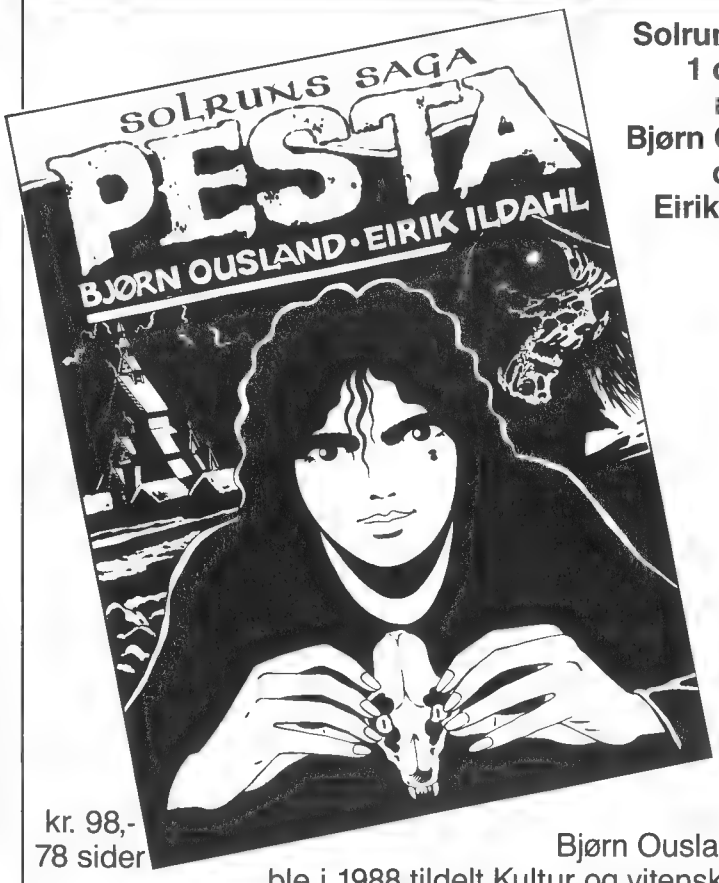

Solruns Saga
1 og 2
av
Bjørn Ousland
og
Eirik Ildahl

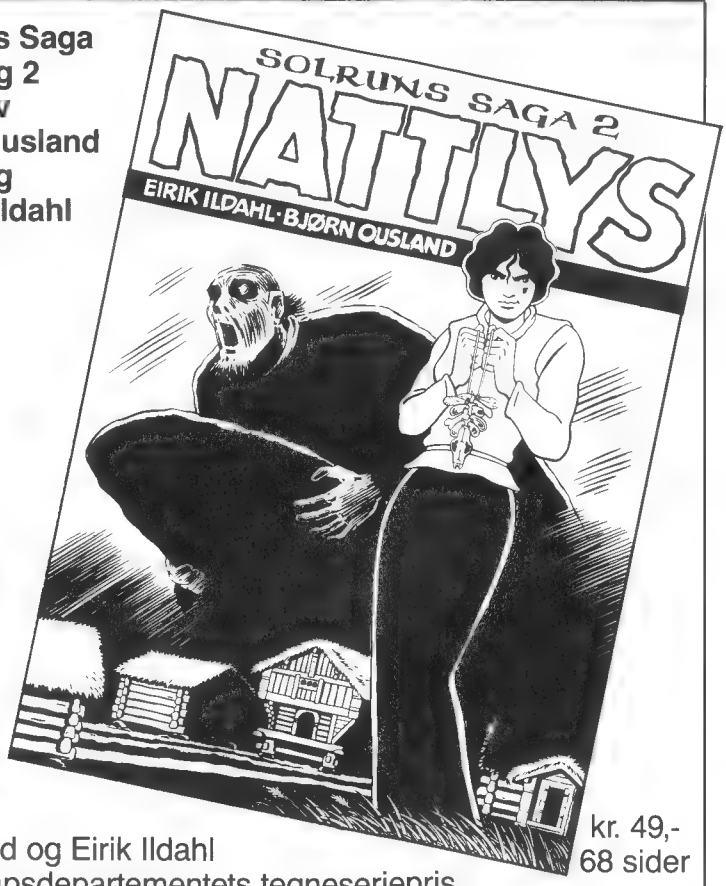

kr. 98,-
78 sider

kr. 49,-
68 sider

Bjørn Ousland og Eirik Ildahl
ble i 1988 tildelt Kultur og vitenskapsdepartementets tegneseriepris.
Nå er de tilbake med album nr. 2, **NATTLYS**.
Med bakgrunn i 1300-tallets Norge, som er preget av pest, nød og overtro, har de skapt en fascinerende historie. Ildahls gjennomarbeidede manus og Ouslands effektfulle svart/hvite tegnestil, gir en spennende helhet mellom ord og bilde.

Kjøp en signert utgave av PESTA!

Jeg bestiller: ____ eks. Solruns Saga 1, PESTA, à kr. 98,-

Navn: _____

Adresse: _____

Postnr./-sted: _____

Send kupongen til: Bladkompaniet A.S,
Postboks 148 Kalbakken, 0902 Oslo 9

NATTLYS
FINNER DU HOS DIN BLADFORHANDLER!

BLADKOMPANIET A.S

Årets sositetstreff i kulturlivet:

TEGNs store post-julebord

I desember står julebordene i kø, og folk flest går fra den ene overfylte tallerkenen til andre til de er halvt eller helt bevisstløse. De bevisstfulle venter til januar for å komme til TEGNs post-moderne post-julebord. Det eneste julebord hvor gjestene må betale regningen selv.

Her møtte seriemediets største navn (eller de som tror de er det) til TEGNs post-julebord. Årets tilstelning skjedde i greske omgivelser, på restaurant Alexandros ved Holbergs plass, ikke på grunn av de antikke tradisjoner, men på grunn av maten.

Tor Bomann-Larsen og Haakon Isachsen måtte melde avbud i siste liten, mens noen hadde glemt å fortelle Erik Tunstad hvor samlingen skulle finne sted. Ryktene forteller at han fortsatt er på vandring rundt i Oslos gater, nå med øks og pumpehagle. Andre som skulle ha vært der, ble nevnt, men dessverre glemt (og vil bli husket til neste år). Et langbord dominerte de fasjonable omgivelsene med støyende latter og intime betroelser fra bransjen. TEGNs redaksjonelle medlemmer ble titt og ofte bedt om å avlegge taushetsløfte.

Alltid smilende og engasjerte Bellonas representant, **Knut Westad**, en som alltid er imøtekommende når gjestene mot julebordets slutt ikke er i stand til å diskutere annet enn rock'n'roll.. "Deep Purple in Rock!" sa Westad. Og **Cappelens Jón Sveinbjørn Jónsson,** her uten sin franske flamme, ble observert i dyp passiar med Tor Ødemark. Er en USA-tur under planlegging?

Hotellbestyrer **Tor Ødemark** grep begjærlig menyen og bestilte greske snegler, servert i keramikkskål med hvitløkssaus. Det er forøvrig det eneste vi husker av hva de enkelte spiste, bortsett fra at gjestene drakk vin. Den var rød.

På hans venstre side satt **Kent Aske Jensen**, som her er dokumentert i et grublende øyeblikk. Hans kommende Donald Duck-tegneserie (manus: Ødemark) hadde en ørliten premiere på skissestadiet ved middagen og høstet nikkende anerkjennelse fra de vise menn rundt bordet.

Semics Thomas Algard, broderfolkets stemme, satte synlig pris på maten, om ikke den samme for fotografen, og refset TEGN med jevne mellomrom, gjerne etterfylt av en tilgivende latter. TEGNs redaktør med fru vokter i bakgrunnen.

TEGNs redaktør, **Jon Gisle**, grep glasset og holdt velkomsttalen, og brukte således opp lederen for neste nummer. Hans borddame for anledningen (og alle andre anledninger) er **Reidun Myrvold.** Begge utmerket seg ved kunnskapsrike samtaleemner fra hva de spiste til de skjønne kunstarter.

Den mest engasjerte er alltid **Morten Myklebust**, som med underbygde argumenter og veivende hender fikk **Kjetil Lenes** til å passe på glasset sitt. Sistnevntes diskusjonsinnlegg om irsk kultur var inspirerende nok til at han fikk ytterligere en flaske vin til bordet på redaksjonssekretærens regning.

Til høyre har vi et sjeldent øyeblikk; TEGNs kanonfotograf **Tor Sandberg**,, for en gangs skyld foran kameralinsen. Kveldens gjettekonkurranse: hvem tok bildet? Hint: **Finn Bjørklid** kan det ikke være, han sitter på samme bilde. Løsningen må være TEGN i hende innen november 1990, og premien er en plass ved TEGNs neste julebord. I dette tilfelle pre-julebord. **Vel møtt!**

KUNSTEN
å snekre sammen en
TEGNESERIE

TEGN har hittil vært opptatt av ferdige tegneserier, men før en serie blir trykt må den lages. Det finnes utallige kommende serieskapere «der ute». Denne introduksjonen gjelder dem.

Hva kreves for å bli en serietegner? For det første at man har et snev av det helt spesielle talentet som kjennetegner serietegneren: Litt skuespiller, litt regissør, litt tegner, litt forteller og en masse tålmodighet. Men talent alene er ikke nok. Det kreves noe mer. Nemlig at man lærer tegneserien å kjenne. At man studerer den spesielle fortellerteknikken og tegnemåten som gjør tegneserien til det den er — et eget medium.

Dessverre er det ingen skoler i Norge som kan tilby denne lærdommen. En slik skole har vært et savn lenge, og vil etter all synnsynlighet forbli et savn. Skal man bli serietegner, må man altså tilegne seg kunnskapen på annen måte.

Dette er skrevet av Terje Nordberg, selv serietegner, men først og fremst tegneserieforfatter, tilrettelegger og redaktør. Det er innledningen til et hefte som heter *Et lite kompendium i kunsten å snekre sammen en tegneserie*, som ble utgitt av Semic/Nordisk Forlag 1983. Det forsøker å råde bot på mangelen av undervisning i tegneseriemediets mest basale teknikker, selv om vi nå har fått mer kunnskapsrike lærere og enkelte kurs på ulike skoler, hvorav det mest interessante er de i regi av professor Peter Haars på Statens Håndverks- og kunstindustriskole, sist med den kjente tegneren Tor Bomann-Larsen som inspirator og lærer (se TEGN 4/89). De fleste må selvsagt å lære seg seriemediets skjulte teknikker «the hard way». Men det finnes hjelpemidler, nemlig lærebøker, selv om man må lete litt for å finne dem.

Sergio Aragones er en tegner som liker å lære fra seg; fra fnis til rålatter...

Kompendiumet som Terje Nordberg var en redaktørene av er ikke lenger i tradisjonelt salg, men heller ikke fjernere enn at en forspørsel til Semic sikkert vil bli kronet med hell. Og er det mange nok som skriver inn og maser, vil kanskje Semic bli overtalt til en nyutgivelse og oppgrader-

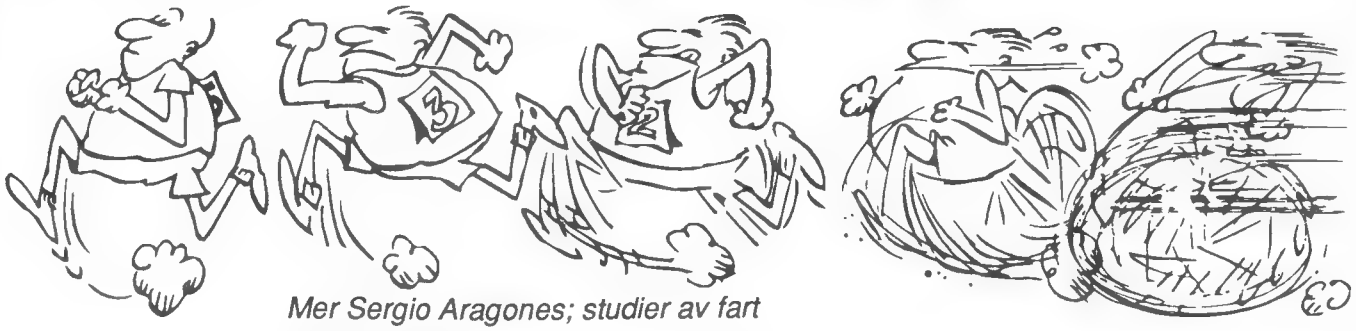

Mer Sergio Aragones; studier av fart og bevegelse...

ing.Heftet er basert på en artikkelsamling av den danske serietegneren Freddy Milton, som selv sier: «Andre skal slippe å streve i årevis slik jeg gjorde for å tilegne meg grunnkunnskapene i serietegning».

Og grunnkunnskapene er **Serietegnerens utstyr**; hvilket papir og format (man tegner alltid dobbelt så stort som det trykte resultat). Hvilken type bly- og tusj? (Skisser først, tusj etterpå.) Farger eller raster?

Begynnerens vanskeligste punkt er **Seriemanus**, for det er så fristende å bare gå løs med tegningen med en gang, og dermed stopper serien opp etter en side fordi man ikke har noe å fortelle. Undervuder derfor ikke manus eller synopsis («synopsis» betyr en kort beskrivelse i ord om hva som skal skje i serien).

Det som ofte tenner kommende serieskapere er **Serielayout**, og her finnes det mye spennende å lære; balanse og harmoni, ulike fortellerteknikker, kamerakjøring, panorama og utsnitt, bakgrunn, bevegelse, rammer og mye mer. Dette er den delen som man også kan søke i litteraturen etter.

Hvis man betrakter den helt basale tegneserie-teknikk som første kategori, som overstående hefte er et utmerket eksempel på, så har også Norsk Tegneserie-Forum utgitt et hefte som utdyper den samme grunnleggende kunnskapen; *Har du lyst til å lage tegneserier* av Anders Smerud. For tiden har Norsk Tegneserie-Forum også et brevkurs i tegneseriemakeri under forberedelse. Det lønner seg altså å kontakte Forumet om man er interessert i disse tingene. Forumet er også et meget bra sted for å treffe serieskapere som selv tusler med å tegne og utgi sine serier, for intet lærer man så mye av som å tegne og diskutere *sammen* med noen. Forumet har også regissert kurs med gjesteforelesere som har vært meget vellykket. Disse foregår som regel i sommerperiodene, så ta kontakt allerede nå.

De som også vil underholdes samtidig som de ønsker å snappe opp et og annet triks, bør skaffe seg den danske boka *Håndbog i tegneseriemageri* av Mort Walker (Runepress 1982, ISBN 87-85217-21-2). Om ikke bokhandelen eller biblioteket kan skaffe den, er alltid antikvariatene og brukthandlerne en løsning. Mort Walker er først og fremst vitsetegner, og hans serier består av en stripe, og han kan ikke dy seg for å drive satire selv når han forsøker å lære bort noe, men så kan man heller ikke skrive gravalvorlig om humor.

Her finner man diskutert alle de mest brukte tegneserieklisjer og hvordan man selv skal kunne bruke dem. Mort Walker liker også å finne de klinisk "medisinske" betegnelser for de mest enkle tegneserie-uttrykk, slik at når en rad ansiktsuttrykk viser de ulike sinnsuttrykk fra glede til raseri (og de midt imellom), så heter det *teteologi* — og det bør man ikke ta alt for alvorlig.

Andre kategori av lærebøker er de viderekommende, og et utmerket eksempel på det er en annen amerikansk mester med samme ry som

Også Sergio Aragones; studier av stadier mellom forskrekkelse og skrekk.

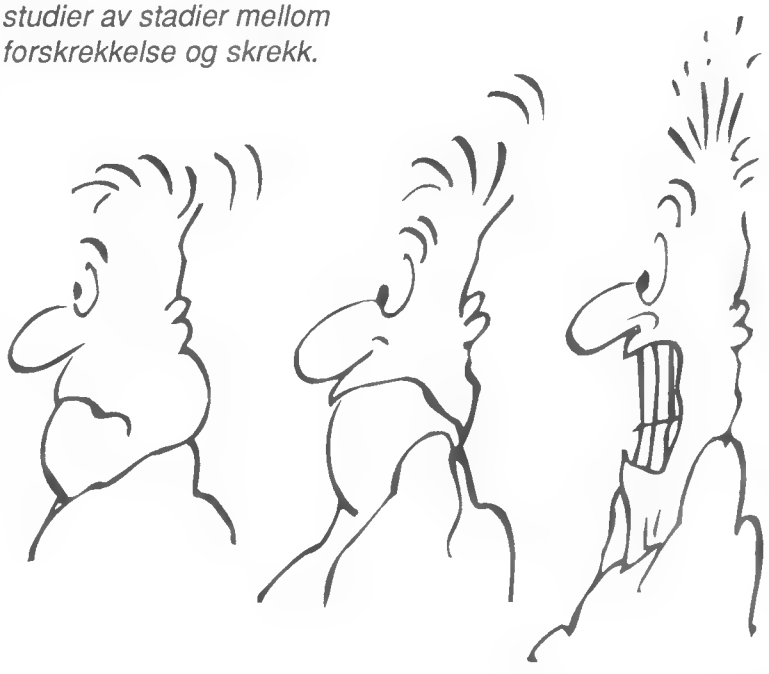

Mort Walker, men på et helt annet felt, nemlig Will Eisner.

Hans *Comics & Sequential Art* er grunnleggende for enhver som er seriøst opptatt av tegneserier, og her finner man den avanserte teorien for den avanserte episke tegneserie. Eisner gjennomgår og analyserer tegneseriens enestående estetikk som et uttrykksmiddel, en særskilt disiplin, en kunst- og en litteraturform, hvor det handler om å sette sammen bilder og ord for å fortelle en historie eller dramatisere en ide. Billedspråket som et kommunikasjonsmiddel står sentralt hos Will Eisner, og når bilder settes sammen for å illustrere et handlingsforløp er diskusjonen av tiden og tidsrammen grunnleggende. Tegneserieruter er rammet inn i kvadrater og rektangler, og Will Eisner diskuterer hvordan nettopp disse må brytes opp og løpe inn i hverandre for å la tegningene, uttrykkene og ordene smelte sammen til et felles kommunikasjon; tegneserien.

Dette er selvsagt for de viderekommende, men er grunnleggende lesning for lærere og foredragsholdere som igjen skal undervise kommende (og ikke-kommende) tegneserieskapere i hva og hvordan en tegneserie er og fungerer. Will Eisner som har fått et kraftig gjennomslag i Norge, benytter sine egen fortellinger som eksempler, og siden hele hans forfatterskap er utgitt på norsk, er han et utmerket eksempel for undervisning, og da ikke bare i tegneseriemakeri, men også innenfor andre fag, som litteratur og norsk.

Den amerikanske utgaven er fortsatt mulig å skaffe (Poorhouse Press/Eclipse, ISBN 0-9614728-0-2), men den er også utgitt i en lett forkortet dansk utgave av Stavnsager; *Tegneserien & Den grafiske fortælleteknikk* (1986) i Anders Hjorth-Jørgensens gode oversettelse. Da forlagget fikk økonomiske problemer, kjøpte Hjort-Jørgensen opp hele opplaget for å distribuere dem selv, og kan således være litt vanskelig å skaffe, men den utmerkede bokhandel Tronsmo i Oslo klarer ofte det umulige. ISBN 87-7275-072-3 er det opprinnelig "ibsen"-nummert forden danske utgivelsen.

Glem ikke at det grafiske varehuset i Oslo, Luth, har flere kunst- og lærebøker i de ulike teknikker, fra akvarell til tegneseriemakeri "the marvel way", og som har vært omtalt i tidligere TEGN. Og TEGN vil i framtidige utgaver ta for seg nettopp de tekniske aspektene ved tegneseriene i kommende nummer, så følg med, følg med.

F.B.

5 gode grunner

How to Draw and Sell Comic Strips *Kr.290.-*
Boken om hvordan du best kan lage og selge tegneseriestriper til aviser o.l. Profesjonelle tegneseriekunstnere deler sine hemmeligheter med deg når det gjedler teknikk.

How to Dreaw and Sell Cartoons *Kr.135.-*
Over 200 illustrasjoner av de meste kjente tegnere, med tips om alt fra hvor inspirasjonen kommer fra til redskaper og teknikker.

Boris Vallejo — Fantasy Art Techniques *Kr. 179,-*
Fantasy og scinence fiction-kunstneren frem noen visel hvordan han arbeider, fra skisser til de endelige malerier.

Michael Whelan´s Works of Wonder *Kr. 383,-*
Fantastiske land og bisarre skapninger er Michael Whelans spesielle egenskaper. Bli kjent med brilliant kunst i flotte farger.

Dream Makers *Kr.337,-*
Her er hele 6 ulike serie- og fantasy-kunstnere samlet; Melvyn Grant, Michael Kaluta, Julek Heller, Berni Wrightson, Chris Moore og Charles Vess. Et must!

BESTILL PÅ Tlf.: 02-32 29 10

LUTH & CO.A.S *Forbruksmateriell for trykkerier, aviser og reklamebyråer*

PROF. BIRKELANDS VEI 34B, POSTBOKS 34 GRORUD, 0917 OSLO 9, TEL. 02 32 29 10, BANKGIRO 7054.05.04111
TELEFAX: 02 30 68 85, TELEX: 71558 Luth N POSTGIRO 5 12 15 46

Dobbelt-Sproing

Christopher Nielsen ble eier av sin andre *sproing-pris* da *Norsk Tegneserieforum* delte ut sin utmerkelse for beste norske tegneserie for 1989 i midten av februar.

Nielsen som fikk sin første Sproing-pris for den allerede legendariske «fettsugeren», fikk pris nummer to (og da snakker vi ikke om snus) for «Ur» i hans selvutgitte hefte «Rummpfüllffooo».

«Ur» er en ekspressiv serie på 8 sider i svart-hvitt. Den domineres med store stegninger i behersket strek og skravering, forsåvidt "stumme" da handlingen består av steinaldermenn som sverger i et kvadriluistisk språk, og dermed uforståelig for alle andre enn Chr. Nielsen og muligens Mock Duck. De sterkt figurative figurene er åndlig i slekt med amerikaneren Basil Wolverons ditto, men fremstår her som Chr. Nielsens selvstendige uttrykk.

Juryen begrunnet valget av Nielsen med hans fullstendige kunstneriske frihet, og hans kompromissløshet i kravet til full kontroll over sine serier.

I tillegg til Nielsen var Knut Westad og Terje Emberland, Eivind Falk-Svendsen, Arild Mithun og Eirik Ildahl nominert til prisen. Og husk at en nominasjon er en nesten like stor heder som selv prisen.

Sproing-prisen for beste utenlandske tegneseire gikk til Alan Moore og Brian Bolland for serien «Det glade vanvidd», hvor Jokeren og Lynvingen innehar hovedrollene. «The Killing Joke», som albumet heter i originalen, er en videreføring av de europeiske "amerikanernes" samarbeid fra suksessutgivelsen «Watchmen/Vokterne». Som denne er også «Det glade vanvidd» fylt med utsøkt tegnerisk realisme til Alan Moores spennende og dramatiske manus som i vanlig stil også er voldelig.

Alan Moore er ved siden av Pierre Christin serienediets mest markante manusforfatter. Med Chr. Nielsen var det altså de dyktige manusforfatterne som plukket til seg priser. Haakon Isachsen mottok prisen for Semic på vegne av Moore og Bolland.

Tor Sandberg

Utdrag fra prisionte «Ur» av Chr. Nielsen. I forordet til Nielsens hefte skriver han: «Konseptet denne gangen, kjære leser, er menneskets tilbakevending til urstadiet (...) — menneskets harmoniske preagrikulturelle epoke (før eiendomsrettens oppfinnelse).»

ANMELDELSER
Kritikk, ros og slakt

Litteraturen om Tintin

Tintin er den mestsolgte tegneserie i Europa som er skapt av en europeer. Samtidig er også litteraturen om den samme tegneseriefigur i ferd med å nå tilsvarende mengder, også på de nordiske språk. TEGN ser nærmere på det siste.

Til forskjell fra andre tegneseriefigurer har Tintin ingen karakteriske trekk som utdyper hans personlighet. Selvfølgelig er han den perfekte speidergutt, senere journalist; snedig, intelligent, kjekk, slagferdig og praktisk talt uovervinnelig. Bortsett fra det er hans fullstendig uvirkelige karakter som er mest fremtredende og som ikke gjør figuren til en antihelt, men nærmere en total abstraksjon.

Navnet hans - Tintin - som på fransk kan bety "ikke noe spesielt", er to enslydende stavelser - verken fornavn eller etternavn, eller begge deler. Kun en fordobling, nærmest for å annullere seg selv. Men det står til hans ansikt; øynene er to prikker og munnen en strek, nesen en halvsirkel og håret er det eneste som bokstavelig stikker seg ut...

Ikke har han familie, ingen synlig mor eller far, ingen barn eller (Guds død!) kjæreste. Faktisk har Tintin aldri vært sammen med en pike. Jenter og kvinner er totalt fraværende i samtlige Tintin-album, annet enn som plagsomme troll i ikke-kvinnelige skikkelser som operasangerinnen Bianca Castafiore. Tintin kan like gjerne være heteroseksuell som homoseksuell, men aller helst er han vel av intetkjønn, både av hun- og hankjønn, gutt og voksen mann. Han har ingen alder. Og han har en jobb som journalist, en jobb man aldri har sett ham utføre (unntatt i første album) og skrivemaskiner er like fraværende som kvinner.

Med en slik hul, intetsigende skikkelse er det nærmest forunderlig at serien har hatt og fortsatt har en slik enestående suksess. Likevel finnes det argumenter som forklarer denne: Tintin-serien er spennende, det skjer mye og det skjer hurtig. Man opplever mange land og atmosfærer - bare i de fem første albumene reiser Tintin til henholdsvis Sovjet, Congo, USA, Midtøsten og Kina. Stedene kan være studier i fordommer og populærlitteraturens opphoping av stemningstriks. Serien er også rett så morsom, og den har fått en rekke bifigurer som stiller sin hovedperson svært så i skyggen. Visuelt er den slående enkel, med "klare linjer" uten tunge skygger og tredimensjonal dybde og form, men med avpassede farger og utsøkte detaljer.

Om det er lettere å forstå seriens veldige opplag, er det mer forunderlig at det har utgått så mye tilleggslitteratur om serien. Man kan forstå det som et fransk-belgisk nasjonalt fenomen, men det stopper ikke der. Danske forlag, særlig Tintins eget - Carlsens Comics, har utgitt en rekke tunge (i vekt) bøker med luksuriøst utstyr og tilsvarende pris. Og de må øyensynlig selge siden nye titler stadig kommer ut. Det pussige er at de ikke forteller mye nytt utfra hva man egentlig kan lese utfra albumene selv, men de forteller heller ikke mye nytt utfra den ene boken til den andre. Det er de samme 22 Tintin-albumenes kronologiske utgivelser som gjenfortelles, det er de samme presentasjonene av det samme person- og figurgalleriet, den samme historiske bakgrunnen for hvert album og den samme mengde av likegyldige (men rett så fascinerende) gjenstander som på en eller annen måte spiller en rolle i Tintin-universet.

Det er rent hyggelig å lese og bla i denne litteraturen, omtrent den samme vitelysten man får når man leser et moderne leksikon med mengder av sære, men fargerike illustrasjoner om de forunderligste emner. Ingenting for langt, og hvor den ene emnet blir avbrutt av et annet, stikk motsatt - fra Egypt til Kina, fra ubåt til faraos mumier (eller sigarer). Om bøkene ligner hverandre, er det som om forlagene ønsker at den ene boken skal være mer perfekt enn den forrige. Og det er den. Det siste skuddet på stammen er "Tintin og hans skaber" av Benoit Peeters, utgitt av Carlsen Comics (1989), selvfølgelig også i salg i norske spesialbutikker som f.eks. Tronsmo og Fantastico i Oslo.

Det er den vakreste Tintin-boken jeg hittil har sett. Typografien er utsøkt, med et klart og veltilpasset skriftbilde. Hvert kapittel har et oppblåst Tintin-bilde som får en (tilsiktet) Roy Lichtenstein-effekt. I margene finnes tilleggsinformasjon i disige ikkesjenerende farger og et strålende utvalg av illustrasjoner som ikke roter til boken, men gir den en velopplagt coffee-table-book-look, om man så kan si.

Forfatteren, Benoit Peeters, er Tintin-fan på sin hals, men ikke den irriterende, selvopptatte tilhenger. Det er leselysten Peeters ønsker å formidle. Tintin har stått sentral i europeisk bevissthet fra 30-tallet og til nå. Tintin er barndommens lesning, men også tenåringens og den voksne, modne lesningen. Den endeløse barndom hvor man leser Tintin for hundrede gang og later som man leser ham for første gang. Hva var det man likte? Hva var morsomt og hva var spennende? Og hva var bakgrunnen? Når kom Kaptein Haddock inn for første gang i denne familie av papir? Og hvilke minner om andre tider, andre lesninger får man ikke når man trekker ut et kjent Tintinalbum fra bokhylla. Som den forrykte profeten Filippulus som varsler undergang: "Kan De like fløtekarameller?"

Den forhåndnevnte boken er sett og vis en kortversjon av en tidligere bok, som også Benoit Peeters står som forfatter av: "Hergé - bogen om Tintin og hans skaber" (dansk tilrettelegger er Jens Peder Agger), Carlsen Comics (1983). Denne boken er mektig, nærmest på grensen

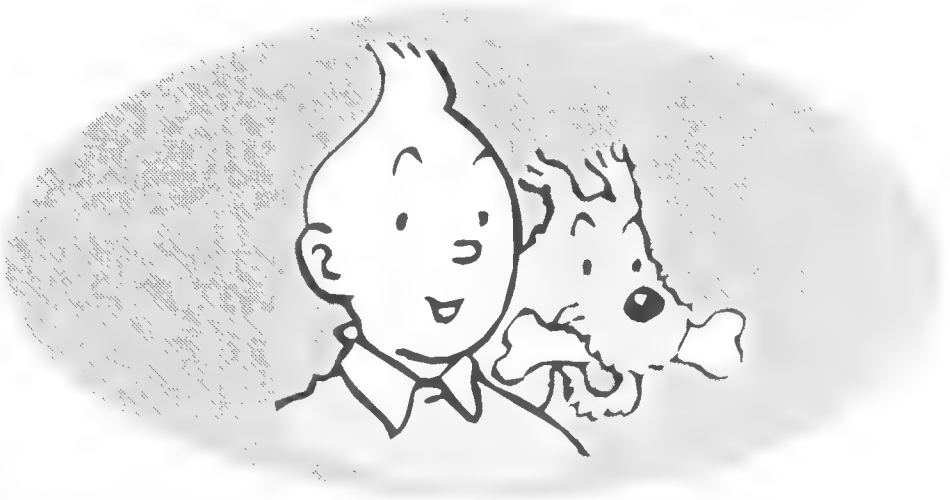

av det sinnssyke - hele 318 sider, og hvor mengder av kuriøs informasjon av mer eller mindre interesse nærmest overfaller leseren, karakteristisk i så måte er et brev fra den unge Mézières (den kommende tegner av "Linda og Valentin"), men mer kuriøs er dokumentasjonen av all verdens postkort, leketøy, parodier (*denne* kunne med fordel ha vært mer utvidet), filmer, frimerker, julehilsner og Hergés andre illustrasjoner, herunder også mengder av førTintin-omslag til "Le Petit Vingtiéme" som først og fremst viser at Hergé kunne være en rett så middelmådig reklameillustratør.

Men boken har også en god presentasjon av Hergé og et velskrevet intervju, og deretter har vi det samme opplegget som i Peeters andre bok, bare med flere illustrasjoner i noe dårligere typografi. Dette er den fanatiske serieleserens bok, som også ikke-fanatiske serielesere vil ha glede og utbytte av å lese. En studie i tegneseriemediet som sådan er den derimot ikke. Heller tvert imot.

Det samme kan man si om den uhyre kuriøse "Tintins museum" (også Carlsen Comics) som totalt opphholder seg ved Tintin-universets sære gjenstander, ubåten fra Rackham den Rødes skatt. Haddocks slott. Måneraketten. You name it. Alle detaljer som er totalt uinteressante, men ganske fascinerende å studere.

Klassikeren i Tintin-litteraturen er det første som kom ut på et nordisk språk, nemlig "Hergé's oplevelser - 50 år med Tintin" (1979) som den franske serieeksperten Numa Sadoul sto som redaktør av og hvor Carsten Søndergaard er den danske tilrettelegger for det danske forlaget, nå nedlagt (oppkjøpt), Runepress. Det er også den tyngste og mest solide bok hvis formålet er direkte kunnskap, ikke bare om Tintin og hans skaper Georges Remi alias Hergé, men også om seriemediet som sådan.

Det er den boken som ruver minst rent utstyrsmessig, kun svart-hvitt bilder i enkel typografi, men er innholdsmessig meget solid, og "tung" idet vekten ikke er lagt på underholdning og nostalgi. Den har et intervju med Hergé, og selvfølgelig en (surrealistisk) presentasjon. Man kan nevne omtale av utgivelsestekniske detaljer, de mange redaksjonelle endringer, om Hergés faste medarbeidere, og gjennomgang av det faste persongalleriet.

Men mest interessant er vel kapitlene som deler opp Tintin tematisk: forholdet til eventyret, forholdet til de første albumenes rasisme, Hergé som politisk filosof (eller mangel av det samme), det komiske i Tintin, det fantastiske i Tintin (det underbevisste og de overnaturlige fenomener). Mer marginalt er Hergés andre album, mens lesernes forhold til Tintin er fascinerende (se spalte på siden).

Det ble også utgitt to dobbeltalbum i henholdsvis en og en innbundet bok, "Enhjørningens hemmelighet/ Rackham den Rødes skatt" og "De syv krystallkuler/Soltempelet". Hver med detaljerte etterord, rikt illustrert med dyptgående detaljer om f.eks. Hergés sinnrike studier i felten som modeller og skisser til den gamle skuta "Enhjørningen", bakgrunnen og inspirasjonen til den tunghørte Tournesol (som var den vel så eksentriske professor Piccard). Begge dobbeltalbum bør tilhøre samlingen til velstående tegneserielesere i alminnelighet og Tintin-fans i særdeleshet.

Hvis man søker den kritiske synsvinkelen til Tintin finner man den ikke i de ovenstående luksus-utgivelser. De er alle hyllester til en mester som har dominert et europeisk marked gjennom så å si hele århundret, bl.a. fordi han var den første store på det europeiske markedet, og nærmest enerådende før 1960, før Asterix og Sprint begynte å dominere (uten at det gikk ut over salget for det enkelte Tintin-album, og selv om utgivelsene ble mer sporadiske). I steden krevde lesernes enorme interesse gjenutgivelse av de aller første albumene i det nøyaktig samme utstyr som da de kom ut første gang, nemlig i svart-hvitt med ditto førkrigstypografi. Også de svært så løse og kun antagelsesaktige skissene til det albumet som aldri ble ferdig ved at Hergé døde 3. mars 1983 utenfor Bruxelles, nemlig "Alfabetkunsten" som først ble trykket i den kulturelle danske dagsavisen Information.

Da Hergé døde ga pressen dødsfallet uvanlig stor dekning. Utallige var de aviser som ryddet forsiden, men dagsavisen Liberation gjorde noe spesielt: samtlige illustrasjoner i den dagens utgivelse var hentet fra Tintin-album, enten det var storpolitiske forhold, kultur, eller værmeldinger som ble omtalt. Det samme gjorde de da Hergés nære medarbeider og venn døde, Edgar P. Jacobs. Se TEGN nr. 5/1987. Hergés dødsfall kom også til uttrykk i en spesialutgivelse som faktisk også kom på norsk - "Til minne om Hergé — Leve Tintin" (Semic 1987) hvor en rekke av de største tegnerne fra Frankrike og Belgia ga sin hyllester til Hergé via viltre parodier; Bilal, Bob De Moor (Hergés nærmeste medarbeider), Fred (en stor fransk surrealist som dessverre aldri har vært utgitt på norsk), F'Murrr, brødrene Varenne, Margerin og selvsagt Mézières, og mange fler. Min favoritt er forresten den av Jean-C. Denis.

Nei, den kritiske synsvinkelen finner man faktisk i TEGN i og med Jon Gisle, TEGNs nærværende redaktør, i en dybdeartikkel i TEGN nr. 1/1989; "Middelmådighetens suksess". Jon Gisle som ikke kritiserer Tintin utfra den vante synsvinkelen at Tintin er dårlig fordi tegneseriemediet som sådan er dårlig, slik den svenske seriekritikeren Lars Peterson gjør i "Seriealbum på myternas marknad" (Liber 1984), en temmelig tendensiøs mediekritikk som fremmer 50-tallets gamle fordommer på nytt under semiotikkens og reklameanalysens fane og tar for seg i sitt Tintin-kapittel det siste Tintin-albumet (og som er seriens minst interessante. Men det inneholder en underholdnings-revolusjon i et oppdiktet latin-amerikansk land som sikkert har inspirert marxisten Peterson).

Jon Gisles synsvinkel er den kritiske serieleserens,

Brev til Hergé:

Troen på Tintin: -Det som har skjedd Tintin denne uken er virkelig forferdelig. Det er umulig, han er blitt spro. Han er altfor smart...

Loven om gjestfrihet: -Jeg har forstått at Tintin og hans hund Terry er kommet til Chicago. Hvis noe skulle interesse Dem, eller hvis De savner opplysninger, er jeg helt Deres disposisjon. De kan trygt komme til meg.

Postkort: -Hilsen fra Syldavien (*Ung student i Jugoslavia*).

"Kjære Hergé...": -De vil sikkert le, men jeg løper risikoen og stiller dem dette spørsmål: "Hvor høyt nivå skal man ha for å nå opp på siden av Dem som tegner?"

De nøyaktige: -De beste tingene var på side 2 og 10, 18 til 20 og likeledes 25. Likeledes var alt som foregikk på slottet helt i vinkel, særlig side 52 til 57...

Fra hele verden: -Jeg håper alt går Dem godt... (Sidi-Bel-Abes, Algerie)

Harde bud: -Min far sier at De finnes, men det tror jeg ikke noe på, og har besluttet å skrive til Dem, og hvis De svarer, så tror jeg at De eksisterer...

"Feil-finnerne": -Jeg må dessverre informere Dem om at De i Deres bok "Ottokars septer", side 37, første bilde, har utelatt tegningen av pelikanen på gardekaptein jakke...

De utilfredse: -Monsieur Hergé, det irriterer meg at Deres historier ikke er morsomme mer, verken i teksten eller bildene...

hvor Tintin kritiseres utfra mediet som helhet og hvor analysen forutsetter at om noen tegneserier er bra, må nødvendigvis andre være dårlige. Derav, under og via diskusjon og gjennomgang, kan Gisle trekke den konklusjon at Tintins enorme suksess ikke skyldes tilsvarende tegneseriekvaliteter som ruver over andre tegneserier, men motsatt, at den er populær og utgis i et stort opplag fordi den nettopp er middelmådig. "Middelmådigheten er i seg selv et konkurransefortrinn", sier Gisle treffende.

Og nettopp derfor finner vi luksuriøse utgivelser om fenomenet som ikke stiller spørsmål om Tintins kvaliteter som sådan - men underbygger myten om at en suksess er en suksess fordi det er en suksess.

Men, bare for at det er sagt, det gjør ikke Tintin mindre underholdende å lese, og gjenlese. Tintin ville selvsagt aldri ha oppnådd den bredde den hadde om den totalt manglet kvaliteter, for det har den, noe TEGNs redaksjon og redaktør er de første til å underskrive, og føye nok en fargerik Tintin-hyllest i bokhylla.

Finn Bjørklid

Tynne (Magre) Memed

Å lese franske eller amerikanske tegneserier er jo ikke akkurat en uvant opplevelse, men en tyrkisk derimot stiller i en helt annen klasse av oppmerksomhet fordi de er med på å utvide horisonten til tegneseriemediet (og kanskje også markedet). En slik opplevelse finnes nå. Det er det danske forlaget Bogfabrikken som står bak utgivelsen. Den tyrkiske tegneserietegneren Ismail Gulgec begynte på 70-tallet en tegneserieversjon over Yesar Kemals store sosiale roman om "Magre Memed", eller "Tynne Memed", som romanen tydeligvis heter i den noe tammere danske utgivelsen.

Yesar Kemal har samme posisjon i Tyrkia som Henrik Ibsen eller Knut Hamsun har i Norge, eller kanskje enda sterkere. Romanen om Magre Memed, som han debuterte med i 1953, gjorde ham snart til landets mest leste forfatter, og navnet hans nevnes som Nobelpriskandidat. "Tistlene brenner" (1969) er en fortsettelse av debutroman, og regnes som hans hovedverk til nå. På norsk har han også fått utgitt to andre romaner.

Magre Memed er en røver og folkehelt, som setter seg opp mot de rike og allmektige jordeierne og han jages opp i fjellene, hvor han tar opp kampen. Myndighetene frykter mannen og setter alt inn på å ta ham. Stadig er han i trefninger, men kommer seg mirakuløst ut av alle feller. For bøndene blir han dermed selve håpet om frihet.

Yesar Kemal har den samme bakgrunn av fattigdom og undertrykkelse som de bøndene han skriver om. Han har deltatt i opprør mot maktha verne og sonet fengselsstraffer for det. I dag våger ikke myndighetene å røre ham, han er elsket som folkets egen dikter og en tid da hans bøker var forbudt, vandret trubadurer fra sted til sted og siterte fra romanene hans utenat.

Ismail Gulgec måtte oppgi sitt tegneserieprosjekt over

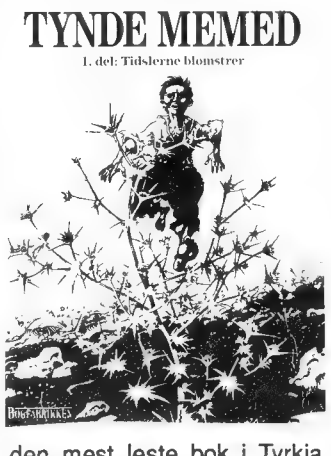

den mest leste bok i Tyrkia etter Koreanen etter press og trusler fra myndighetene, men ser seg nå i stand til å fullføre tegneserien etter anmodning fra Bogfabrikken. Forlaget står ikke bare bak den danske og svenske utgivelsen, men også for den tyrkiske! Den blir altså samprodusert på tre språk. Første bind av fire er kommet ut.

Første bind tar for seg den minst dramatiske perioden i Magre Memeds liv, nemlig oppveksten som livegen under "beskyttelsen" til en brutal jordeier. Som ung mann forsøker å han flykte med sin kjæreste som er blitt lovet bort til jordeierens sønn. I klappjakten på Memed og piken drepes såvel jordeieren som dennes sønn, og Magre Memed drar alene, som fredløs, opp i fjellene. En kommende legende er begynt.

Ismail Gulgec har en solid og stødig tegnestil, og mer fransk enn internasjonal eller tyrkisk, tidvis tråkker han sporene til Hermann svært så nært. I sin serieversjon, som absolutt var en glede å lese, er han ikke så svart-hvitt i personskildringene (god kontra ond) som man med første øyekast kunne mistenke og som fortellingen innbyr til. Derimot er den preget av tegneserieformens noe knappe form. Det er mange tette bilder og close-ups. Det som tiltrekker ved Yasar Kemals romaner er først og fremst hans suggestive landskapsskildringer. Man føler virkelig nærværet av det solsvidde tyrkiske landskap, med insekter, stein og berg og "brennende tistler". Denne dimensjonen er ikke påtrengende nærværende i serieversjonen, men kan selvfølgelig ta seg opp. Ismail Gulgec har påtatt seg en håpløs oppgave ved å gjenskape en nasjonal helligdom i bilder. Man har jo aldri stilt seg særlig positiv til de utgaver i ruter og bobler av vår egen Henrik Ibsen heller. Men Gulgec ligger mil foran det jeg har sett av både Strindberg- som Ibsen-tegneserier.

Finn Bjørklid

Yasar Kemal & Ismail Gulgec:
Tynde Memed
- 1.del: Tidslerne blomstrer
48 s.,hf., kr. 69.50
Bogfabrikken 1989
ISBN 87-7297-201-7

Undergrunnen når overflaten

Med Imperiet/Norsk Forlags utgivelse numero uno blir omsider en av USAs store undergrunns-tegnere, *Gilbert Shelton*, presentert i albumformat i Norge. *"Freak Brothers tilbake til grasrota"* heter verket, som også har opptatt i seg Ingvar (etter Ambjørnsen?), tidligere *Christopher, Nielsens* siste oppgulp om de to trøtte typer. Denne gangen i hasjforviklinger, ikke helt uventet. Således står de to seriene godt til hverandre. Brødrene Freak er jo heller ikke akkurat kjent for å være avholdsmenn på verken den ene eller den andre måten.

Men det er altså Freak Brothers og Gilbert Shelton som breier seg over flertallet av sidene i dette albumet. Historien er vel delvis kjent for en del fra før. Jeg synes å huske å ha lest iallfall deler av verket i Gateavisa tidligere. I serien følger vi de tre hovedpersonene ut av byen og langt ut på landsbygda hvor de starter kollektiv, sloss mot trangsynte innfødte og ender til slutt opp som sheriff med venner før en enorm innsettingsfest ender med orgier og syndflod. Riktig så dramatisk altså.

Shelton er en mester til å skildre både hippier, byråkrater og stupide amerikanere i særdeleshet. I tillegg er han en kattevenn. Feite Freddys katt har en bred rolle i fortellingen ettersom den ruller fram. Det skjer via en stripe nederst på hver side, som i seg selv er selvstendige historier eller vitser, men også foregår som en pararell handling som delvis griper inn i hovedfortellingen. Et interessant fortellertrekk. Husk at Cappelen har utgitt et eget bind med denne navnløse katten til Feite Freddy. Pusur/Garfield når ikke opp til skuldrene av den en gang.

Imperiet har selv stått for oversettelsen av verket. Stort sett fungerer det bra, men et par store blemmer er det imidlertid, som vi kan se selv uten originalteksten ved siden side: som når Feite Freddy tråkker igjennom gulvet og ber om å hjelpes opp; "Give me a hand!" lyder den opprinnelige replikken, og når den blir oversatt til "Hjelp meg opp!", blir gags`en med den påfølgende applausen hengende temmelig svevende i luften.

Da jeg leste Imperiets versjon av serien synes jeg trykkingen virket svært svart og sammengrodd. Sånn i ettertid er jeg ikke lenger så sikker - Gilbert Shelton er jo ikke akkurat kjent for sine rene streker. (På den annen side, hvis man sammenligninger med Rip Off Press originalutgave kan man se at Shelton tegner tydeligere enn hva Imperiets

utgave kan tyde på. Repro av hver side eller rett og slett å rense Gateavisas fotostatkopieringsmaskin vil nok ha forbedret resultatet. *Red. sekr. anm.*)

Noen ord om Chr. Nielsen til slutt. Historien om de to trøtte typene hvorav den ene forsøker å få penger fra sosialen ved et ønske om å forbedre seg (tilsynelatende iallfall), bærer for mye preg av rutine til at vi helt vil gi den toppkarakter. Underholdende, men ikke så mye mer. Nielsen kan mye bedre enn dette.

Totalt sett er likevel dette albumet vel verdt å få med seg. Shelton er såpass underholdende at hans hasjhistorier fra 70-tallet ikke virker pinlig daterte. Dessuten kan det hende Imperiet Norsk Forlag drister seg til å utgi flere album med Gilbert Shelton, ølhunden fra Texas, hvis denne jomfruutgaven bærer seg. Det burde være grunn god nok til å spandere en grønn en...

Tor Sandberg

Gilbert Shelton:
Freak Brothers tilbake til grasrota
Chr. Nielsen:
To trøtte typer i hasjforviklingar
48 s., album, 48.- kr.
Imperiet/Norsk Forlag
ISBN 82-90938-00-4

Storbymosaikk fra Eisner

Will Eisners "Storbyen" er ingen historie i vanlig forstand. Dette svære albumet har ingen gjennomgående handling med begynnelse og slutt, intrige og dramaturgi. Forlaget markedsfører det som "en serie vignetter og små noveller som små fragmenter av en uoversiktelig mosaikk", og det er en treffende beskrivelse. Storbyen har alltid spilt en framtredende rolle i Eisners arbeider, og denne gangen har den hovedrollen. Han tar for seg murene i byen, bygningene, trappene, vinduene, søppelet og ikke minst lydene, og vi møter menneskene i byen og ser hvordan deres atferd er preget av den.

For dette er en serie om mennesker, om kommunikasjon mellom mennesker og om en spesiell kultur. Vi møter for eksempel passasjerene på undergrunnsbanen, som henger i stroppen med steinansikter inntil strømmen går og toget blir stående midt i tunnelen. DA får ansiktene liv; folk skuler engstelige rundt seg og redselen får svettedråpene til å piple fram. Så kommer strømmen tilbake, og øyeblikkelig er steinansiktene på plass igjen. Og vi møter det gamle ekteparet som forlater byen for å slå seg ned på landet og nyte sitt otium der. Etter noen uker er de tilbake i byen igjen; de tålte ikke all støyen av fuglekvitteret på landet.

Albumene er tegnet i svart/hvitt, stort sett realistisk, men med forenklede kulisser. Eisners trang til å karikere mennesker viser seg ofte, men karikaturene er ikke ondsinnede. Han elsker byen, og han elsker menneskene der. Byen er New York, men enhver storbybeboer vil kjenne seg igjen. Det kunne til og med ha vært Oslo!

Som nevnt har albumet en oppbygning som er uvanlig i tegneserier; skulle jeg sammenligne det med noe, måtte det være Federico Fellinis film om Roma. Eisner viser at billedmedier kan brukes til mye annet enn bare å fortelle en historie.

"Storbyen", som er meget godt oversatt av Hege Høiby, anbefales på det varmeste, men må leses med et åpent og utradisjonelt sinn.

Jon Gisle

Will Eisner:
Storbyen (New York the Big City)
Oversatt av Hege Høiby
152 s., hf, kr. 89.-
ISBN 82-535-1197-3

Likt og ulikt, men norskt

I forrige nummer av TEGN, kan den hukommelsessterke leser minnes at Semics tegneserieredaktør, Haakon Isachsen, bekrefte at de bunker med norske tegneserier som har ligget på forlaget i lengre tid uten at man kunne få fattet en beslutning om hva man skulle gjøre med dem, endelig var blitt besluttet utgitt. Alternativet var jo å returnere dem tilbake til tegnerne, og alle vet jo hvor gretne norske tegneserietegnere er! Bare navnet var ikke klart, men "Kåmiks" ble det ikke. Det ble Endelsen av det det ikke ble; "Mix". Greit nok; norske tegneserier, endelig utgitt, trykt i Danmark (tenk, jeg fikk med det!), pent papir, stiv rygg, fargerikt omslag og stiv pris. Sannelig godt innkjøpsordningen er kommet.

La oss ta det trinnvis, som en tradisjonell sexolog, og åpne med forspillet. Her har vi et nytt navn, Lasse Lie, med en (norsk) serie, sprudlende av overskudd, om en (norsk) viking i det gamle Rom, en selvstendig Asterix-klone, i sikker strek (som nok ville ha løftet seg ytterligere i farger). Harald heter hovedpersonen, som forsvinner noe bak de andre figurene, men "Vinens gleder" har hint til vår klassiske dannelse, er dyktig tegnet og lover meget for Lasse Lie.

Tore Knutsen har en uortodoks krimfortelling med en tøff og ung kvinnelig detektiv i hovedrollen med kort hår (og en iøynefallende hårlugg) og sigarett i munnviken. Plotet er at en (annen) ung kvinne er forsvunnet idet hun tror hun kan fly. Dermed springer den unge damen med de flyvende ideene *naken* rundt, og så viser det seg at hun virkelig kan fly. Hvorfor var ikke *Karlson på taket* ung, pen, kvinnelig og naken? Knutsen har en sterk strek, godt billedspråk, og så kommer det som han venter å høre; stilistisk har han kraftige, og da *meget* kraftige lån, til d'herrer brødrene Hernadez. Men jeg skal ikke moralisere over det. Slett ikke.

Hva heter den unge kvinnen med den sære panneluggen? *Pia Zawa*, selvsagt.

Den Andre Verdenskrig er meget populær, det vet vi fra de mengder av litteratur om som emnet som stadig kommer ut. Tegneseriene har derimot ikke benyttet seg særlig av temaet, med unntak av de useriøse A5-heftene. Kanskje for at tegneserier har et godt håndlag med satire, og heimefronten er et like stort tabu som kongehuset når det gjelder satire. Vi husker en uskyld sketsj med Kirkevaag, Lystad og Mjøen som førte til folkestorm for et tiår tilbake. Men nå har tiden forandret seg. De useriøse krigsbladene går inn, mens Cappelen utgir hele to serieebøker med krigen og heimefronten som handlingskulisse - og et utdrag fra den ene kan leses i herværende TEGN. Også MIX har sin variant, og meget satirisk, og særdeles bra, om vi får tillegge. Det er de gamle parhestene Håkon Aasnes og Sverre Årnes som har laget "Intermezzo", en satirisk vri som stiller spørsmålstegn ved heroisme og motiver hos våre tapre heimevernsfolk. Og slutten er virkelig god. Solide og kjente tegninger fra Håkon Aasnes, og en noe gammelmodig skravering som nok er naturlig hos Aasnes, men som også (ufrivillig?) gir serien et ekstra løft i form av tidskoloritt.

Myklebust som har sin styrke med farger og airbrush, - hvilket han får utfoldet seg en smule med på omslaget, viser at han også har håndlag med tusjen, dramatiske skygger og delikat strekføring på figurer i teatralske positurer. Myklebusts fortelling har jeg vært klar over at den har eksistert etter en stort intervju med kunstneren i "Ikkevold" (militærnektemes organ) for et par år siden, og nå er den endelig kommet på trykk. Det er altså en tidlig Morten Myklebust, og jeg har sett utdrag fra andre serier hos ham som viser en ytterligere utvikling fra denne som jeg ikke kan dy meg til å lure på om den ikke hadde passet bedre i nettopp "Ikkevold". Den er "glatt" og "kommersielt" tegnet, som en bevisst pastisj over seriemarkedets billige krigsblader i A5-format, tilogmed skrivemaskintekstingen er tilstede. Handlingen er lagt til den første verdenskrig og tar opp den meningsløse nedslaktingen av kanonføde. Dette er den første renhårige moralistiske tegneserie jeg har lest. Som sådan er den riktig imponerende.

Andre tegnere er Gunnar Gjøstein, Lasse Kollsrud, Dag Frognes, og Hilde Kramer (hun var med i "Kåmiks"). Alt i alt et ålreit produkt som selvfølgelig er litt sprikende slik enhver oppsamlingsantologi vil være. Det bor noe i norske tegnere.

Glemmes bør ikke Knut Westads sagnomsuste nordnorske thriller, ikke i overstående hefte, men som politisk spenningsføljetong i miljømagasinet "Bellona" - og i fulle farger. Og denne er sterk og annerledes, ikke for Knut Westad, for ham er dette en naturlig utvikling, men for det norske seriemiljøet som sådan. Serien er malt i skarpe, varme og ekspressive farger, det hele sydd sammen i layout som Frank Miller vil ha nikket annerkjennede til. Det er knapt noen i Norge som overgår Knut Westad i tegneseriedramaturgi.

All offentlig virksomhet i Nord-Norge vedtas å nedlegges med øyeblikkelig virkning. Sivilbefolkningen mister sine sivile rettigheter. Grensen legges under streng bevoktning. Og i Malangsgrunnen, Troms, border et skip ei drivende fiskerskute. Ombord finner man et lik...

"Er det liv i ham?"
"Nei."
"Nytt strålingsoffer?"
"Kan se slik ut, ja."

Etter denne introen utvikles en uhyggelig miljøthriller, som får ekstra liv i Knut Westads tegninger (malerier). Siste side, cliffhangeren for neste nummer, er høydramatisk. Et tankskip kræsjer med en oljeplattform. En kineser er født i Norskehavet. Igjen.

Finn Bjørklid

Div. tegnere:
MIX - norske tegneserier
64 s., kr. 56.-
Semic
ISBN 82-535-1200-7

(Knut Westad)
Bellona Magasin nr. 2/90
tidsskrift, kr. 30.-
Kan bestilles over
tlf.: 02/36 21 50

STOP PRESS!
—TEGNs
redaktør
med nervøst
sammenbrudd...

«Hundre ogførti-fem! Hundre-ogførti-fem!»

Sammenbruddet

I et par nummer av TEGN har abonnementsprisen vært 150,- kroner for 4 nummer, mens TEGNs redaktør hardnakket har holdt fast på at den er **145,- kroner**. Denne beklagelige forskjellen har ført til at redaktøren til slutt brøt sammen under kraftige hulk og begynte å dunke hodet i veggen. Siden redaksjonen fryktet for redaktørens briller, ble de tatt fra ham og redaktøren fraktet vekk til hva vi kaller trygge omgivelser. Bildet er tatt av TEGNs fotograf under et sykebesøk.

Hundreogførtifem!

«Hundreogførtifem! Hundreogførtifem!Hundreogførtifem! Hundreogførtifem!Hundreogførtifem! Hundreogførtifem! Hundreogførtifem! Hundreogførtifem! Hundreogførtifem! Hundreogførtifem! Hundreogførtifem! Hundreogførtifem! Hundreogførtifem! Hundreogførtifem! Hundreogførtifem!»

var redaktørens stendig omkved.

Restene av redaksjonen satte seg ned med kaffe og whisky for å utrede situasjonen, og endelig sa redaksjonssekretæren; «Ålreit, hvis det betyr så mye for den donaldisten!» Økonomiansvarlig nikket og drakk dypt av whiskyglasset, og hikket: «Så sant jeg har greie på økonomi, så det sikkert greit med **145,- kroner** for 4 nummer.» Dette fikk annonseansvarlige til heve øyenbrynene.

«Du har da ikke greie på økonomi, men jeg er enig. La oss sette abonnementsprisen for ett år og fire nummer ned til **145,- kroner!**»

Billigere kan det ikke bli

«Og da vil kanskje *enda flere* begynne å abonnere,» kommenterte fotografen fornøyd. «Billigere enn det kan det ikke bli for leserne. Bladet fraktet til postkassen får de også» Det fikk de andre til å måpe — for *det* hadde de ikke tenkt på. Og slik ble det; 145,- kroner for et års abonnement og fire nummer. Dette er absolutt den *eneste* gangen i TEGNs historie at abonnementsprisen blir satt *ned.*

Siste:
REDAKTØREN FØLER SEG BEDRE !!
Etter at abonnementsprisen ble besluttet å settes ned til 145,- kr. for 4 nummer, har redaktøren blitt merkbart bedre og er nå utskrevet.

TEGN
Postboks 162
1473 Skårer
Postgiro: 4 37 21 08

For kun 145,- små kroner støtter du TEGN og får 4 nummer av TEGN rett i postkassen i ett år, og dermed garantert mot prisstigning i samme periode. Fyll ut, klipp ut kupongen, og send inn til TEGN. (Vil du ikke klippe i bladet, kan du sende et brev)

Abonner på TEGN!

Ja, jeg vil abonnere, send meg TEGN og en postgiro-blankett

Navn: ----------

Adresse: ----------

Dette åndsverk skal til følgende hedersperson:

C-post

Retur:
TEGN
Boks 162
1473 Skårer